

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA BIOTECHNICKÝCH ÚPRAV KRAJINY

RALSKO – ZEMĚ NIHOHO?
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: RNDr. IVANA TRPÁKOVÁ, Ph.D.

Bakalant: LUKÁŠ PÍPAL

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Lukáš Pípal

Územní technická a správní služba

Název práce

Bývalý vojenský újezd Ralsko – Země nikoho?

Název anglicky

Former military training Ralsko – no nam's land?

Cíle práce

Analyzovat vývoj využití území bývalého vojenského prostoru Ralsko z hlediska přírodního, socioekonomického a demografického v průběhu 20. – 21. století na základě dostupných dokumentů. Posoudit současné využití tohoto území a zhodnotit možný budoucí vývoj.

Metodika

Bakalářská práce bude zpracována formou studie. Členění kapitol bude dle metodických pokynů pro zpracování bakalářské práce FŽP ČZU Praha. Rešeršní část bude zpracována na základě dostupných odborných publikací, dokumentů, internetových a vlastních zdrojů. Součástí rešeršní části budou i údaje o vybraných území, která byla obdobně využívána.

Pro vlastní studii zhodnocení a dokumentace celé historické, sociální a politické problematiky, včetně dopadů na životní prostředí (jak pozitivních, tak negativních) v tomto prostoru budou využity dostupné mapové podklady, oficiální dokumenty územního plánování a poznatky odborníků.

Zpracování bude rozděleno do etap základních historických mezníků 20. století ovlivňujících toto území. A to historie před rokem 1939, válečné období, období po roce 1945, doba ukončení veškeré vojenské činnosti a současný stav.

Výsledky těchto poznatků o využívání tohoto území mohou být podkladem pro hledání řešení a vznášení otázek o budoucím využití tohto prostoru i jemu podobných.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

vojenský prostor, Ralsko, vývoj krajiny

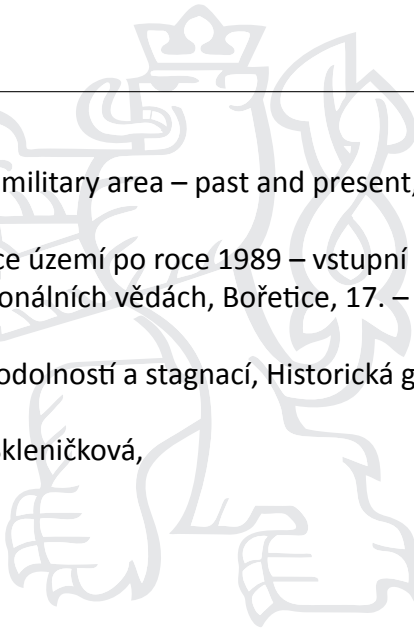
Doporučené zdroje informací

Engstová B., Petříček V. (2008): Landscape and vegetation in military area – past and present, *Journal of Landscape Studie* 1 (2008), 91 – 102

Hercik J., Szczyrba, Fňukal M., Toušek V. (2009): Demilitarizace území po roce 1989 – vstupní geografická analýza, in: Sborník z XII. mezinárodního kolokvia o regionálních vědách, Bořetice, 17. – 19. červen 2009, MU Brno, s. 192 – 199.

Meduna P., Sádlo J. (2009): Bezděcko-Dokesko. Krajina mezi odolností a stagnací, *Historická geografie* 35/1.

Sklenička P. (2002): Základy krajinného plánování, Naděžda Skleničková,

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – FŽP

Vedoucí práce

RNDr. Ivana Trpáková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra biotechnických úprav krajiny

Elektronicky schváleno dne 5. 3. 2018

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 6. 3. 2018

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 23. 04. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Ralsko – Země nikoho?“ vypracoval samostatně pod vedením RNDr. Ivany Trpákové, Ph.D. s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů včetně soukromého archivu Ladislava Lahody. Veškeré zdroje jsou v práci průběžně citovány a souhrnně uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor této bakalářské práce dále čestně prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva jiných subjektů nebo osob. Prohlašuji, že tištěná verze se shoduje s verzí odevzdanou přes Univerzitní informační systém.

V Praze 23. 04. 2018

.....

Poděkování

Tímto způsobem bych rád poděkoval RNDr. Ivaně Trpákové, Ph.D. za její odborné vedení a věcné připomínky, kterými pozvedla úroveň mé práce. Dále bych chtěl poděkovat mému otci Ladislavu Lahodovi, který mi tento kraj v dětství ukázal a pro vypracování práce poskytl svůj cenný archiv. A především bych také rád poděkoval za bezmeznou podporu a pomoc mé partnerce Ing. Haně Stupkové, bez jejíž trpělivosti by tyto řádky nevznikly.

V Praze 23. 04. 2018

.....

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá zhodnocením využití území bývalého vojenského prostoru Ralsko. Cílem je zpracovat analýzu tohoto území z pohledu přírodního, socioekonomického a demografického vývoje během 20. a 21. století. K dosažení těchto cílů byly použity dostupné dokumenty, statistiky, odborné publikace a konzultace s odborníky. Bakalářská práce byla zpracována formou analýzy a vyhodnocování těchto podkladů. Území Ralska bylo od nepaměti velmi řídko osídleno, i díky tomu se zde vyvinula vzácná společenstva rostlin a živočichů, která se podařilo uchovat do dnešních dnů. Zároveň se zde během druhé poloviny 20. století intenzifikovaly negativně působící činnosti představované těžbou a zpracováním uranu a vojenskou činností. S těmito aktivitami bylo spojeno také silné znečištění a ekologická zátěž. Práce poukazuje na silné a slabé stránky území po ukončení těchto negativně působících vlivů a snaží se navrhnout taková opatření, aby se slabé stránky minimalizovaly, a naopak byly rozvíjeny silné stránky oblasti. Dále nastiňuje možné rizikové a limitující faktory budoucího rozvoje a hledá řešení, jak tato rizika odstranit.

Klíčová slova: bývalý vojenský prostor, letiště Hradčany, Diamo, Máchův kraj, geopark

Abstract

This bachelor's thesis is an evaluation of the use of the former military area Ralsko. The goal of the work is to analyze the development of this area as concerns the natural area itself as well as socioeconomic and demographic trends during the 20th and 21st centuries. All accessible documents, statistics, and professional publications were used to reach these goals, and certain consultations with experts were undertaken. The bachelor's work was carried out by analyzing and evaluating all of the above – mentioned sources and materials. The Ralsko area has always been sparsely populated, and for this reason rare flora and fauna have developed and been preserved even to this day. At the same time, during the first years of the 20th century the negative effects connected to mining and purification of uranium intensified. There were also negative effects which resulted from military activities. Serious pollution and environmental damage were often the result. This work is focused on the strong and weak points of the area after the removal of these negative factors. It then goes on to propose measures to minimize the weak points and on the other hand to develop the strong points of the area. It also points out possible risk and limiting factors of future development and looks for ways to reduce the risks associated with these developments.

Key words: former military area, Hradčany Airport, Diamo, Macha's Region, geopark

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Cíl práce.....	2
3	Literární rešerše.....	3
3.1	Vojenský újezd.....	3
3.1.1	Legislativní rámec v ČR.....	3
3.1.2	Využití vojenského prostoru.....	4
3.1.3	Civilní obyvatelstvo.....	4
3.1.4	Ostatní vojenské újezdy v České republice a Slovenské republice.....	5
3.2	Ochrana přírody.....	6
3.2.1	Národní park.....	9
3.2.2	Chráněné krajinné oblasti.....	12
3.2.3	Geopark.....	14
3.3	Těžba uranu.....	17
3.3.1	Povrchový důl.....	18
3.3.2	Hlubinný důl.....	19
3.3.3	Těžba metodou ISL.....	20
3.3.4	Ekologické následky.....	22
4	Území bývalého vojenského prostoru Ralsko.....	25
5	Metodika.....	29
6	Současný stav řešeného území.....	30
6.1	Historie vojenského újezdu.....	30
6.2	Současné Ralsko.....	40
6.2.1	Pracovní příležitosti.....	44
6.2.2	Kulturní a sociální vybavenost.....	45
7	Výsledky.....	48
7.1	Využití území vojenského újezdu.....	48
7.1.1	Legislativní vývoj.....	48
7.1.2	Investice a rozvoj.....	52
7.1.3	Obyvatelstvo a bydlení.....	55

7.2	Ekologická zátěž starých škod.....	60
7.2.1	Asanace munice.....	61
7.2.2	Asanace kontaminantů	64
7.3	Ochrana přírodních hodnot.....	67
7.3.1	Maloplošná chráněná území.....	68
7.3.2	Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady (NATURA 2000).....	72
7.3.3	Židlovská obora.....	72
7.3.4	CHKO Kokořínsko – Máchův kraj	73
7.3.5	Geopark Ralsko	74
7.4	Diamo a těžba uranu	77
8	Diskuze	87
9	Závěr	92
10	Seznam použitých zdrojů.....	94
11	Přílohy.....	107

Seznam zkratek

AČR – Armáda České republiky

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

BVVP – bývalý vojenský výcvikový prostor

ČR – Česká republika

ČSFR – Československá federativní republika

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

ČSUP – Československý uranový průmysl

EGN – European Geoparks Network

EU – Evropská unie

FVE – fotovoltaická elektrárna

GGN – Global Geoparks Network

CHKO – Chráněná krajinná oblast

ISL – in situ leaching

IUCN – International Union for Conservation of Nature

KRNAP – Krkonošský národní park

k. ú. – katastrální území

MiG – Mikojan – Gurčevič

NATO – North Atlantic Treaty Organization

NDS – neutralizační a dekontaminační stanice

m. n. m. – metry nad mořem

MNO – Ministerstvo národní obrany

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

NKÚ – Nejvyšší kontrolní úřad

n. p. – národní podnik

OKMZ – Osídlovací komise ministerstva zemědělství

ONV – Okresní národní výbor

OSN – Organizace spojených národů

ppm – parts per million

PS – Poslanecká sněmovna

s. p. – státní podnik

SR – Slovenská republika

SSSR – Sovětský svaz socialistických republik

TÚU – Těžba a úprava uranu

U – uran

UNESCO – Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

VLS – Vojenské lesy a statky

VP – vyluhovací pole

v. ú. – vojenský újezd

VVP – vojenský výcvikový prostor

VVT – vojenský výcvikový tábor

WCPA – World Commission on Protected Areas

WDPA – World Database on Protected Areas

ZTR – zbytkový technologický roztoku

1 Úvod

Od nepaměti bývala sopečná krajina Mimoňska a Dokeska známa především jako hojně navštěvované a oblíbené rekreační letovisko zaměřené především na lázeňství a turismus. Oblíbeným místem k letním radovánkám se staly především Doksy, které byly městem lázeňským a se svým Velkým rybníkem, později Máchovým jezerem. Byly považovány za vhodné místo k léčení různých neduhů. Díky absenci těžkého průmyslu v kraji, zde byl vždy nadprůměrně čistý vzduch. Ani zemědělská výroba kvůli nepříliš úrodným hnědozemním půdám uložených na sprašových hlínách nebyla příliš rozvinuta. Tyto aspekty spolu s převážně pískovcovým podložím zajistily nadstandartní čistotu vody, ze které tak mohly zdejší obce těžit. Mezi nejvyhlášenější místa patřila již od roku 1905 soustava takzvaných Hradčanských rybníků, která pro obyvatele Hradčan znamenala významný zdroj příjmů. Patřily do ní rybník Hradčanský, Držník, Strážovský, Vavrouškův a Černý. Díky těmto vodním plochám, okolním lesům a skalám se tak Hradčany řadily k místním perlám. Nejen proto zde rád pobýval a velice si tento kraj oblíbil Karel Hynek Mácha. Od 70. let 20. století se na jeho počest tato oblast oficiálně nazývá Máchův kraj (Doležalová a Uzel 2007).

Velkou výhodou celého Mimoňska a Dokeska je vzdálenost od Prahy, kdy vzdušnou čarou to je z Václavského náměstí do středu Ralska pouhých 60 km. Díky spojení představované železnicí vedoucí do Doks, která je v provozu již od roku 1866, byla značně usnadněna cesta všem, kteří chtěli do tohoto kraje zavítat. Tato slavná éra jako by však dnes byla téměř zapomenuta a v současné době tato oblast jen pozvolna nabývá původního významu. Jedná se především o tu část území, kde byla téměř 50 let neprostupná vojenská oblast. Z tohoto důvodu se místní obce, které přežily na území vojenského újezdu až do jeho zániku v roce 1991, 1. ledna 1992 sloučily pod obec Ralsko, aby se společně pokusily navrátit tomuto krásnému kraji bývalý lesk (Lahoda 2004).

Roku 2006 obec Ralsko povýšila svůj statut na město a svojí rozlohou 170 km² je po Praze, Brně a Ostravě čtvrtým nejrozlehlejším městem České republiky. V květnu 2016 splnilo Ralsko všechny podmínky a bylo zařazeno do sítě národních geoparků. Ve městě Ralsko žije v současné době 2 131 obyvatel v celkem 9 místních částech: Boreček (*Haidedörfel*), Horní Krupá (*Ober Krupai*), Hradčany (*Kummer*), Hvězdov (*Höflitz*), Jabloneček (*Gablonz*), Kuřivody (*Hühnerwasser*), Náhlov (*Nahlau*), Ploužnice (*Plauschnitz*) a Svěbořice (*Schwabitz*) (Město Ralsko 2015).

2 Cíl práce

Cíl práce je analyzovat vývoj využití území bývalého vojenského prostoru Ralsko z hlediska přírodního, socioekonomického a demografického v průběhu 20. – 21. století na základě dostupných dokumentů. Posoudit současné využití tohoto území a zhodnotit možný budoucí vývoj.

3 Literární rešerše

3.1 Vojenský újezd

Se slovním spojením vojenský újezd se mezi širokou veřejností můžeme setkat relativně méně často než s označením vojenský výcvikový prostor, přitom ve většině případů jsou tyto dvě pojmenování zaměňována. Přičemž vojenský výcvikový prostor je pouze součástí vojenského újezdu a z převážné části tvoří jeho menšinu. Toto chybné názvosloví samozřejmě na jednu stranu pramení z neznalosti problematiky, avšak na straně druhé to potvrzuje, že vojenské výcvikové prostory jsou v rámci celého v. ú. zdaleka mnohem více problematické než zbytek území. Můžeme tedy svým způsobem pozorovat potvrzení tzv. Paretova pravidla, tedy že v našem případě 20 % území způsobuje 80 % problémů. Na těchto 20 % území se konají vojenská cvičení, stojí zde budovy, ve kterých jsou vojáci ubytováni, sklady, silnice, garáže apod. Vojenský újezd ale nemůžeme chápat pouze jako prostor s převažující činností vojenského charakteru. Na jeho území probíhá rovněž hospodářská činnost nejčastěji v lesnictví, ale i v zemědělství. Nelze také opomenout, že až do doby nedávno minulé (rok 2016) vojenské újezdy obývalo civilní obyvatelstvo, které bylo většinou s v. ú. silně spjato. A v neposlední řadě musí být vojenské újezdy definovány legislativou.

3.1.1 Legislativní rámec v ČR

Vojenské újezdy byly v roce 1949 v právním řádu tehdejšího Československa ustanoveny zákonem o vojenských újezdech č. 169/1949 Sb. účinným od 2. července 1949. Tento zákon byl 1. prosince 1999 zrušen zákonem č. 222/1999 Sb. o zajišťování obrany České republiky, podle kterého je vojenský újezd definován jako zvlášť vymezené území státu k zajišťování obrany státu a k výcviku ozbrojených sil. Vojenský újezd tvoří územní správní jednotku. Státní správa je na území vojenského újezdu vykonávána újezdním úřadem v rozsahu úkolů, které jsou stanoveny zákonem č. 222/1999 Sb. a je podřízen ministerstvu obrany. V čele újezdního úřadu je přednosta, který musí být vojákem z povolání. Újezdní úřad jako správní úřad podle § 35 odst. 1 zákona o zajišťování obrany ČR plní k zajišťování obrany státu, k výcviku ozbrojených sil, vojenského a hospodářského využití území újezdu zejména tyto úkoly:

- a) zpracovává podklady pro tvorbu územního plánu újezdu a zajišťuje koordinaci vojenského a hospodářského využití spravovaného území,
- b) zabezpečuje podmínky pro výcvik ozbrojených sil v polních podmínkách,
- c) rozhoduje o vstupu a pobytu fyzických osob na území újezdu.

Součástí vojenského újezdu jsou vojenské výcvikové prostory, vojenská zařízení, vojenské lesy a statky a sídelní útvary.

3.1.2 Využití vojenského prostoru

Vojenské výcvikové prostory a výcviková zařízení jsou složeny ze souborů střelnic, cvičišť, cest pro pásová a kolová vozidla, ubytovacích objektů cvičících vojsk, sítí pozemních komunikací, přistávacích ploch pro letecké stroje a ostatní vojenská účelová zařízení včetně vodních ploch a pozemků určených k výcviku Armády České republiky, Policie ČR, složek integrovaného záchranného systému apod., případně i ozbrojených sil států Severoatlantické aliance. To znamená, že různé části vojenského výcvikového prostoru nebo výcvikového zařízení v rámci téhož vojenského újezdu slouží za účelem specifického využití. Pro pásová vozidla jsou určeny tankodromy, pro střelbu z minometů, raketometů a houfnic jsou vyhrazeny speciální střelnice včetně dopadových ploch vystřelené munice apod. (Kunc 2005).

O vojenské lesy, hospodářské plochy, veřejnou zeleň, úklid a údržbu komunikací se ve vojenském újezdu stará správa vojenských lesů a statků, hospodaří na nich, vytváří lesní hospodářské plány a realizuje lesní a zemědělskou prvovýrobu. Lesy ve vojenských újezdech pokrývají většinu, někdy i více jak 90 % celého vojenského újezdu. To znamená, že z ekologického hlediska se skladbou jedná o území velice se blížící tomu, které by se v naší zeměpisné šířce nacházelo nebýt antropogenní činnosti ovlivňující krajinu. Z vědeckého pohledu se proto jedná o území velmi zajímavá a pro studium původních druhů naší fauny a flory velice vhodná, avšak Armáda České republiky jen velice nerada do svých výcvikových prostorů pouští civilní obyvatelstvo (Ministerstvo obrany České republiky 2015).

3.1.3 Civilní obyvatelstvo

K 1. lednu 2016 nabyl účinnosti zákon č. 15/2015 Sb. o hranicích vojenských újezdů, kterým se zmenšila rozloha vojenských újezdů o třetinu. Ze stávajících sídelních útvarů zároveň vzniklo 6 nových obcí (Polná na Šumavě, Doupovské Hradiště, Bražec, Město Libavá, Kozlov, Luboměř pod Strážnou), ostatní sídelní útvary byly k těmto obcím přičleněny. Tím se tato území vyčlenila z území v. ú. a jejich obyvatelé tak získali právo volit své obecní zastupitelstvo. Od tohoto data se také již nelze přihlásit k trvalému pobytu na území vojenského újezdu.

Sídelních útvarů a obyvatel se povětšinou na území vojenských újezdů příliš mnoho nenacházelo. Nejvíce obyvatel připadalo na v. ú. Libavá (1 174 obyvatel), což odpovídalo přibližně 55 % všech obyvatel v. ú. Naopak Březina byla trvale osídlená pouze šesti obyvateli.

Sídelní útvary se většinou nacházely při okraji vojenského újezdu a bydleli v nich civilní zaměstnanci vojenských lesů a statků nebo jiní civilní zaměstnanci armády s jejich rodinami. Před nabytím účinnosti zákona č. 15/2015 Sb. o hranicích vojenských újezdů se ve vojenských újezdech na našem území z celkové rozlohy 1 296 km² nacházelo 14 sídelních útvarů s více jak 20 obyvateli. Celkový počet obyvatel čítal přibližně 2 100 lidí, což představovalo hustotu osídlení přibližně 1,5 obyvatele na km². Pokud toto číslo srovnáme s hustotou osídlení celé České republiky včetně vojenských újezdů, získáme podle posledního sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 číslo 132,3 obyvatele na km². Z výše uvedeného vyplývá velmi nízká míra lidského osídlení na území vojenských újezdů (Český statistický úřad 2016).

3.1.4 Ostatní vojenské újezdy v České republice a Slovenské republice

Na území České a Slovenské Federativní Republiky se po pádu „železné opony“ v roce 1989 nacházelo celkem 12 vojenských újezdů, které zahrnovaly celkem 14 vojenských výcvikových prostorů. Z toho 8 bylo na území dnešní ČR a 6 na území SR.

Tabulka 3.1: Přehled vojenských újezdů na území ČR a SR (Minařík 2012, upravil Pípal 2017).

Název	VVP	Vojenská činnost od	Založen v.ú.	Činnost do	Umístění	Velikost (ha)	Z toho k výcviku (ha)
Mladá	Milovice	1904 (VVT)	1.7.1950	31.12.1991	Severně od Lysé nad Labem	5 864	1 683
Brdy	Jínce	19.2.1926 (VVT)	1.7.1950	1.1.2016	Západně od Příbramí	26 038	2 109
Ralsko	Mimoň	30.10.1946 (VVT)	1.7.1950	31.12.1991	Mezi městy Česká Lípa, Liberec a Mladá Boleslav	24 942	5 522
Dobrá voda	Dobrá Voda	1952	1.3.1952	31.12.1991	Národní park Šumava, jihozápadně od obce Hartmanice	17 142	3 558
Březina	Dědice	7.2.1936 (VVT)	1.5.1951	dosud	Severně od Vyškova	15 698	1 849
Boletice	Boletice	1947 (VVP)	1.7.1950	dosud	Západně od Českého Krumlova	21 970	6 905
Libavá	Libavá	17.9.1946 (VVP)	1.7.1950	dosud	Severovýchodně od Olomouce	32 786	11 233
Hradiště	Hradiště	1953 (v.ú.)	1.2.1953	dosud	Východně od Karlových Varů	33 157	17 727
Javorina (SR)	Kežmarok	1953 (v.ú.)	1.1.1953	1.1.2011	Severovýchodně od Belianských Tater	31 640	7 508
Léšť (SR)	Léšť	1923 (WT)	1.7.1950	dosud	Jižně od Zvolena	14 691	7 762
Valaškovice (SR)	Kamenica	1928 (VVT)	1952	dosud	Východně od Humenného	14 200	1 400
Záhorie (SR)	Záhorie	1950	1950	dosud	Jižně od Senice	13 927	1 270
Záhorie (SR)	Kuchyňa	1950	1950	dosud	Jižně od Senice	12 650	1 050
Záhorie (SR)	Turecký Vrch	1950	1950	dosud	Jižně od Senice	2 012	246

Legenda
Zrušené v.ú.
Aktivní v.ú. ČR
Aktivní v.ú. SR

Celkem vojenské újezdy zabíraly plochu 266 012 ha. Z toho na území ČR bylo 176 992 ha (66,5 %) a na území SR 89 020 ha (33,5 %). Z této plochy však bylo využíváno přímo k výcviku pouze 69 852 ha (26,3 %). Na zbylém území hospodařili vojenské lesy a statky, a z toho 178 594 ha tvořily lesy a zbylých 12 556 ha byla zemědělská půda.

Přijetím vojenské doktríny Vláda České a Slovenské Federativní Republiky rozhodla svým usnesením č. 541 ze dne 5. září 1991 o zrušení čtyř v. ú. (z toho 3 na území ČR), ke dni 31. prosince 1991. Tímto dnem tak zanikly v. ú. Dobrá Voda (ČR), Mladá (ČR), Ralsko (ČR) a Valaškovice (SR). Celková výměra v. ú. se v ČR snížila o 47 948 ha na 129 044 ha. Vojenský újezd Valaškovice (SR) byl nakonec usnesením vlády z 30. září 1992 zachován.

Po rozpadu Československa 31. prosince 1992 zůstaly naší armádě zachovány v. ú. Hradiště, Libavá, Brdy, Boletice a Březina. Avšak vlivem politických a lobbistických tlaků se k 1. lednu 2016 zrušil v. ú. Brdy a o sídelní útvary zmenšily ostatní vojenské újezdy. Na území v. ú. Brdy bylo vyhlášeno CHKO Brdy a území se katastrálně rozdělilo mezi okolní obce včetně obcí v Plzeňském kraji, do kterého původně v. ú. nespadal (Ministerstvo obrany České republiky 2015).

Oblast nyní užívá ochranu statutu CHKO, což je (i když se to na první pohled nemusí zdát) oproti vojenskému újezdu mnohonásobně nižší status ochrany z hlediska pohybu obyvatel a lidské činnosti. Zrušení v. ú. Brdy bylo motivováno finančními úsporami, avšak je otázkou, do jaké míry jich je možno dosáhnout, protože oblast bude muset být sanována od nevybuhlé munice. Náklady se také pojí se samotnou změnou statutu oblasti a v neposlední řadě dělostřelci AČR budou muset vynakládat vyšší finance na svůj výcvik v jiných zařízeních. Zůstává také otázkou nakolik bylo vhodné rušit tento vojenský újezd, protože v. ú. Hradiště byl odborníky považován za vhodnější ke zrušení (Minařík 2012).

Po zrušení v. ú. Brdy a zmenšením ostatních v. ú. má v roce 2017 Armáda ČR ve správě tyto v. ú.: Boletice (16 559 ha), Březina (14 983 ha), Hradiště (28 081 ha), Libavá (22 710 ha) o celkové výměře 82 333 ha, tedy méně než 50 % před „listopadové éry“ (Ministerstvo obrany České republiky 2015).

3.2 Ochrana přírody

V českých zemích můžeme za první akt k ochraně přírody považovat vydání Statuty z roku 1189 v Sadské knížetem Konrádem Otou. V tomto nejstarším známém českém zákoníku je zaznamenána nutnost ochrany lesa před krádežemi dřeva takto:

„Mimo to nikdo z těch, kdož hlídají les, nemá nikoho obírat na cestě nebo na tržišti, než ať jej obere tenkrát, když jej najde, jak seká strom, k tomu soudce ať nikdy nenalézá na 300 denárů, nýbrž na 60“ (Brandl 1873).

Tímto ustanovením se omezila pravomoc soudce k uložení pokuty za nepovolené kácení stromů pouze do výše 60 denárů. Maximální pokutu 300 denárů měl právo uložit pouze panovník (Brandl 1873).

Určitým pokusem o osvícená ujednání byl Maiestas Carolina, který se roku 1355 zabýval významem lesů a dobrým hospodaření v nich, ale byly za to stanoveny natolik přísné tresty, že šlechta odmítla tato ustanovení schválit.

V dalších dokumentech z období vrcholného a pozdního středověku můžeme nalézt podobná ujednání na ochranu lesů jako majetku. Například Zikmund Lucemburský okolo roku 1436 stanovuje ve svých listech trest smrti za jejich úmyslné ničení:

„Ti, kdož by takovou všetečností naplněni byli, že by oheň kladli nebo klásti kázali v lesích našich neb panských v jiných kterýžkoli v mezích království našeho českého, v dříví nebo kořeny jejich, ohněm až do skončení pálení mají býti“ (Procházka 1927).

Z tohoto je patrné, že v počátcích se ochrana přírody zaměřovala spíše na ochranu majetku než na uchování přírodního dědictví, jak ochranu přírody chápeme dnes. Postupem doby se ale ochrana přírody dále profilovala a její význam narůstal. Mezi další osobnosti na poli ochrany přírody patřili mimo jiné Schwarzenbergové nebo císařovna Marie Terezie, která roku 1754 vydala Císařský královský patent lesů a dříví, který platil téměř 100 let.

Za opravdový přelom v ochraně přírodního dědictví můžeme ale považovat rok 1838, ve kterém bylo hrabětem Buquoyem vyhlášeno první chráněné území na českém území (dnes národní přírodní rezervace Žofínský prales). V témže roce založil také chráněné území Hojná Voda. Tato dvě chráněná území jsou zároveň nejstarší chráněná území v pevninské Evropě (Kotovicová 2004).

V roce 1911 poslanec Zemského sněmu království Českého a pozdější přednosta Státního památkového úřadu Luboš Jeřábek podal jako první návrh na zřízení soustavy chráněných území v českých zemích. Navrhl vytvoření určitého počtu národních parků a dostatečně velkých rezervací, které by zaručily nerušený přírodní vývoj a ochranu květeny, zvířeny, ale i geomorfologických prvků v krajině. Inspirací mu byly především americké národní parky a rezervace (Pešout 2015).

Během 19. a 20. století začalo po celém světě vznikat velké množství různých chráněných území s různým stupněm ochrany a péče. Z tohoto důvodu bylo jasné, že dříve či později bude nutné vytvořit celosvětovou klasifikaci chráněných území. První krok se uskutečnil na

Mezinárodní konferenci na ochranu fauny a flóry v Londýně v roce 1933. Zde bylo schváleno ustanovení 4 základních kategorií chráněných území:

1. národní park,
2. přísná přírodní rezervace,
3. rezervace pro živočichy a rostliny,
4. rezervace se zákazem lovu a sběru (Dudley 2008).

Roku 1948 byla založena Mezinárodní unie na ochranu přírody (IUCN), která v roce 1962 ustavila komisi pro národní parky a chráněná území, dnes nazývána jako Světová komise pro chráněná území (WCPA). Tato komise vydala Světový seznam národních parků a ekvivalentních rezervací, který se později přejmenoval na Seznam chráněných území OSN. Tento seznam ale spíše než definicí byl prostou evidencí chráněných území. Zásady kategorizace chráněných území na základě péče o ně byly přijaty až v roce 1994. Tyto nově přijaté zásady umožnily porovnávat rozdílně chráněná území po celém světě. Kategorizace rozlišuje tyto skupiny chráněných území:

1. Ia – přísně chráněná přírodní rezervace,
2. Ib – oblast divočiny,
3. II – národní park,
4. III – přírodní památka nebo charakteristický rys,
5. IV – území péče o biotopy nebo druhy,
6. V – chráněná krajina nebo část moře,
7. VI – chráněné území s udržitelným využíváním přírodních zdrojů.

Je potřeba dodat, že tato kategorizace není závazná a vždy záleží na místních národních samosprávách, jak se o svá chráněná území bude starat a jaký jim přidělí statut. Pomocí této klasifikace spadá například KRNAP do kategorie V, protože mimo jiné nesplňuje minimální procentní výměru rozlohy území s bezzásahovou zónou (Hošek 2013).

Podle údajů WDPA bylo ke konci roku 2007 na světě přibližně 113 707 chráněných území, která pokrývala 19,6 mil. km², což odpovídalo 13,2 % souše. Tyto údaje patří k nejucelenějším datům o chráněných územích, avšak musíme je brát s velkou rezervou, protože údaje jsou sbírány z různých zdrojů a aktualizovány sporadicky. Zahrnují i lokality ze seznamu světového dědictví UNESCO, a proto zahrnují i lokality jako jsou například historické centrum Prahy nebo vilu Tugendhat (Čeřovský 2008).

3.2.1 Národní park

Pojem národní park je ve světě vnímán velmi široce, avšak do určité míry se dá říci, že národní park vždy zahrnuje nejhodnotnější část přírodního bohatství té které země. V České republice jsou národní parky zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ustanoveny jako:

„Rozsáhlá území s typickým reliéfem a geologickou stavbou a převažujícím výskytem přirozených nebo člověkem málo pozměněných ekosystémů, jedinečná a významná v národním či mezinárodním měřítku z hlediska ekologického, vědeckého, vzdělávacího nebo osvětového, přičemž veškeré využití národních parků musí být podřízeno zachování jejich ekologicky stabilních přirozených ekosystémů odpovídajících danému stanovišti a dosažení jejich přirozené biologické rozmanitosti a musí být v souladu s cíli ochrany sledovanými jejich vyhlášením.“

Na území ČR byly v roce 2017 celkem 4 národní parky, jež pokrývaly 1,5 % rozlohy státu.

Tabulka 3.2: Národní parky v ČR v roce 2017 (Pípal 2017).

Národní parky v ČR			
Národní park	Kategorie podle IUCN	Rok založení	Rozloha (ha)
Krkonošský národní park	V - Chráněná krajina	1963	36 300
Národní park Podyjí	II - Národní park	1991	6 300
Národní park Šumava	II - Národní park	1991	69 000
Národní park České Švýcarsko	II - Národní park	2000	7 900

Všechny národní parky mají v ČR podle zákona č. 114/1992 Sb. vytvořen vlastní správní orgán, který se stará o správu NP. Kategorizace NP v ČR podle IUCN je pouze informativní, zařazení si určují jednotlivé správy NP, toto zařazení není podrobováno přezkumu a není ani určující pro správu NP (Miko, Štursa, Moucha 2003).

3.2.1.1 Legislativní rámec v ČR

V České republice jsou národní parky a jejich samosprávy ustanoveny zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Status národního parku poskytuje vymezenému území v ČR nejvyšší možnou právní ochranu. Národní parky jsou zpravidla rozděleny do 3 zón ochrany podle stupně hospodaření na jejich území. Nejpřísnějším režimem ochrany je chráněná krajina v I. zóně národního parku.

I. zóna – přísná přírodní (území s nejvýznamnějšími přírodními hodnotami, převážně přirozené nebo téměř nepozměněné ekosystémy, zahrnuje bezzásahové zóny),

II. zóna – řízená přírodní (území s významnými přírodními hodnotami, člověkem pozměněné ekosystémy, určena k turistice a rekreaci),

III. zóna – okrajová (území značně pozměněné člověkem, území využíváno pro trvalé bydlení, služby, zemědělství, turistiku a rekreaci).

V okolí zvláště chráněného území lze ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny podle § 37 vyhlásit ochranné pásmo. V případě nevyhlášení ochranného pásma je za ochranné pásmo považována hranice 50 m od zvláště chráněného území. Území může orgán ochrany přírody vyhlásit také bez ochranného pásma, v takovémto případě to musí být výslovně uvedeno v závazném předpisu.

Konkrétní charakteristiku zón upravují obecně závazné předpisy, kterými se národní parky stanovují:

Národní park Šumava – Nařízení vlády č. 163/1991 Sb.,

Krkonošský národní park – Nařízení vlády č. 165/1991 Sb.,

Národní park Podyjí – Nařízení vlády č. 164/1991 Sb.,

Národní park České Švýcarsko – Zákon č. 161/1999 Sb.

Dne 1. června 2017 byly tyto zákony zrušeny a nabyla účinnosti novela č. 123/2017, kterou se změnil zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Novela obsahuje nová pravidla pro národní parky v České republice.

3.2.1.2 Historie národních parků ve světě a v ČR

Nejstarším národním parkem ve světě je Yellowstonský národní park, který byl založen 1. března 1872. Park se nachází v Severní Americe na severozápadě USA a důvod k jeho vyhlášení nebyla ochrana přírodního bohatství země, ale především ochrana a zpřístupnění geomorfologických jevů, gejzírů atd. Park byl od první chvíle koncipován pro zábavu a rekreaci jeho návštěvníků, návštěvnost nebyla nijak omezována, území nepodléhá zonaci a nežijí v něm stálí obyvatelé jako u NP evropského typu (Pelc 2013).

V pořadí dalším vyhlášeným NP ve světě se roku 1879 stal Královský národní park v Austrálii, který se rozprostírá na území 154 km² ve státě Nový Jižní Wales. V době svého vyhlášení byl však pojmenován pouze jako národní park, přídomek královský dostal až roku 1955 po návštěvě královny Alžběty II. (Royal National Park Environmental Education Centre 2017).

Na území Evropy za první národní park nebylo vyhlášeno pouze jedno vymezené území, ale hned několik takových. Roku 1909 se totiž Švédsko rozhodlo, že v zákoně ustanoví 9 národních parků najednou. Byly vyhlášeny následující národní parky: Abisko, Stora Sjöfallet, Sarek, Pieljekaise, Sånfjället, Hamra, Ängsö, Garphyttan a Gotska Sandön (Sveriges Nationalparker 2017).

Prvním národním parkem v Československu byl vyhlášen 1. ledna 1949 Tatranský národní park (TANAP), který leží na slovenském území. Tvoří ho nejvyšší horská skupina karpatského oblouku a nejvyšší vrchol Gerlachovský štít (2655 m. n. m.). Dělí se na podcelky Západní a Východní Tatry. Jeho rozloha činí 738 km² a ochranné pásmo 307 km². V roce 1993 byl rozhodnutím UNESCO zařazen do sítě biosférických rezervací a také je zařazený do soustavy NATURA 2000. Na území parku se vyskytuje například medvěd hnědý (*Ursus arctos*), kamzík vrchovský tatranský (*Rupicapra rupicapra tatrica*), svišť vrchovský tatranský (*Marmota marmota latirostris*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), vlk obecný (*Canis lupus*) a další (Správa Tatranského národného parku 2018).

V ČR byl první národní park založen relativně pozdě. Stalo se až v roce 1963 v tehdejší Československu, kdy bylo nejcennější území v Krkonoších vyhlášeno za Krkonošský národní park (KRNAP). KRNAP je rozdělen do tří zón, které zabírají plochu 385 km², spolu s ochrannou zónou pak celková rozloha činí 550 km². Biom KRNAPu reprezentuje arкто – alpínskou tundru, která je unikátní z mnoha pohledů. Krkonoše jsou nejsevernějším výskytem pro kleč a nejjihnější stanovištěm pro ostružiník moruška, který je typickým obyvatelem severské tundry. Pohoří Krkonoš je představitelem ojedinělé kombinace severské, středoevropské a alpínské krajiny a tvoří unikátní území typické pouze pro Krkonoše (Štursa a Vaněk 2017).

Velkým problémem národních parků je, že se národní parky v průběhu let po celém světě vyhlášovaly spíše nahodile bez jakékoliv systemizace, přičemž tato praxe pokračuje dodnes. Přestože národní parky oslaví za 4 roky 150 let své existence, dodnes není ucelený systém pro jejich vyhlásování. I proto tato území neodráží světovou biodiverzitu, tak jak by si světové organizace v čele s IUCN přály (Pelc 2013).

3.2.2 Chráněné krajinné oblasti

Chráněné krajinné oblasti (CHKO) jsou v České republice druhým nejpřísněji chráněným velkoplošným územím z hlediska ochrany přírody. Stejně jako národní parky jsou CHKO v současnosti ustanoveny zákonem č. 114/1992 Sb. (nahradil zákon č. 40/1956 o státní ochraně přírody) o ochraně přírody a krajiny, konkrétně jsou vymezeny §25 – §27 zákona.

CHKO jsou definovány jako:

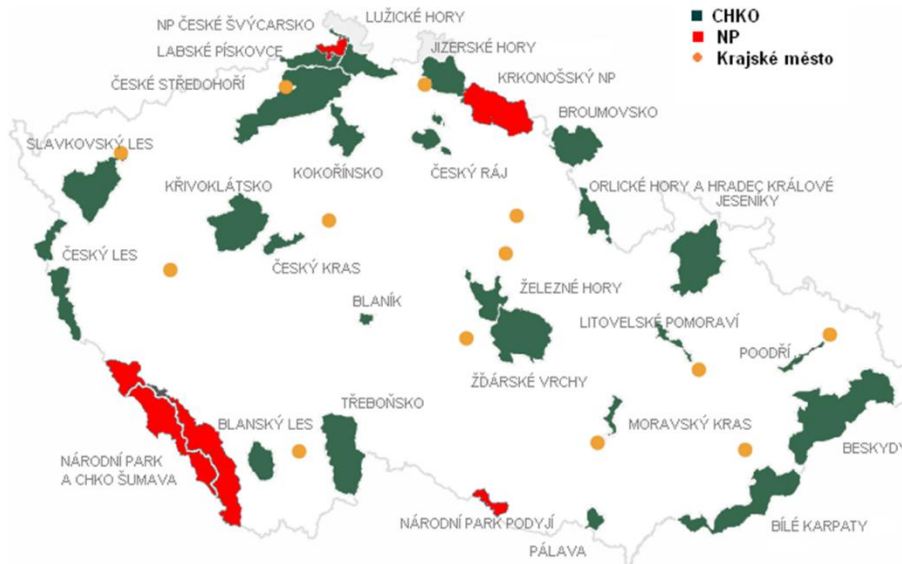
„Rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení“ (Ministerstvo životního prostředí 2017).

V oblastech chráněných krajinných území jsou ze zákona určeny většinou 4 nejméně však 3 zóny. V první zóně CHKO platí nejpřísnější režim ochrany. Konkrétnější režim zóny lze vymezit předpisem na jehož základě se CHKO vyhlašuje:

1. zóna (přírodní jádrová) zaujímá 11 % z celkové výměry a vyžaduje nejpřísnější ochranu,
2. zóna (polopřirozená ochranná) zaujímá 37 % z celkové výměry. Snahou v tomto území je zlepšit jeho přírodní hodnoty, umožňuje jemné formy hospodaření.
3. zóna (kulturně krajinná) zaujímá 41 % z celkové výměry. Je cenná pro svou krajinně estetickou hodnotu, umožňuje intenzivnější hospodaření.
4. zóna (okrajová sídelní) zaujímá 11 % z celkové výměry. Je územní rezervou pro zástavbu a intenzivnější formy hospodaření a podnikání (Miko, Štursa, Moucha 2003).

V roce 2017 bylo v ČR spravováno 26 chráněných krajinných oblastí o celkové rozloze 1 137 403 ha, odpovídající přibližně 14,4 % rozlohy ČR. Za správu chráněných krajinných oblastí odpovídá od roku 2006 AOPK ČR, která převzala správu nad všemi CHKO po zaniklé Správě ochrany přírody.

Obrázek 3.1: Mapa CHKO a NP v České republice (ARR - Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky ©2017).

První chráněnou krajinnou oblastí byla v roce 1955 na území tehdejšího Československa vyhlášena CHKO Český ráj. Od té doby vzniklo dalších 25 velkoplošně chráněných území, kterým byl přidělen status CHKO.

Seznam CHKO byl naposledy rozšířen 1. ledna 2016, kdy na území bývalého vojenského prostoru Brdy byla vyhlášena stejnojmenná chráněná krajinná oblast.

Tabulka 3.3: Seznam všech CHKO na území ČR (Pípal podle Ústředního seznamu ochrany přírody 2017).

CHKO v ČR		
Název CHKO	Datum vzniku	Rozloha v km ²
Beskydy	5. 3. 1973	120 510
Bílé Karpaty	3. 11. 1980	74 687
Blaník	29. 12. 1981	4 029
Blanský les	8. 12. 1989	21 968
Brdy	1. 1. 2016	34 449
Broumovsko	27. 3. 1991	43 232
České Středohoří	19. 3. 1976	106 899
Český Kras	12. 4. 1972	13 225
Český les	1. 8. 2005	46 554
Český Ráj	1. 3. 1955	18 170
Jeseníky	19. 6. 1969	74 369
Jizerské hory	8. 12. 1967	37 414
Kokořínsko	19. 3. 1976	41 037
Křivoklátsko	24. 11. 1978	62 497
Labské pískovce	27. 6. 1972	24 268
Litovelské Pomoraví	29. 10. 1990	9 329
Lužické hory	19. 3. 1976	27 046
Moravský kras	4. 7. 1956	9 126
Orlické hory	28. 12. 1969	23 322
Pálava	19. 3. 1976	8 535
Poodří	27. 3. 1991	8 153
Slavkovský les	3. 5. 1974	61 060
Šumava	27. 12. 1963	99 420
Třeboňsko	15. 11. 1979	68 744
Žďárské vrchy	25. 5. 1970	70 888
Železné hory	27. 3. 1991	28 472

3.2.3 Geopark

Termín geopark označuje území, které zahrnuje geologicky významné prvky, u kterých není rozhodující velikost ale význam těchto prvků z hlediska geologického vývoje země. Také zahrnuje atributy geomorfologického, archeologického, ekologického, historického, kulturního a estetického charakteru, které mohou umožnit trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v regionu. Geopark má jasně definované hranice a musí mít dostatečnou rozlohu pro zajištění správného fungování a plnění funkcí, které jsou pro geoparky závazné (Dowling, Newsome 2010).

Geopark vždy vzniká z iniciativy místních obyvatel a organizací ve spolupráci se státní ochranou přírody. Obyvatelé geoparku vždy hrají významnou roli, protože se podílejí nejen na

jeho vzniku ale i na dalším fungování, zapojují se do aktivit spojených s geoparkem, nabízejí služby, místní produkty nebo se stávají průvodci (Kolářová 2007; Fialová 2011).

Území, které se chce stát národním geoparkem, musí podat řádně vyplněnou žádost „o udělení titulu národního geoparku“ na odbor ekologie lidských sídel a člověka MŽP. Po jejím schválení je kandidátský geopark vyzván k vypracování dokumentů a popisu aktivit, kterými se chce v budoucnosti věnovat, dále návrhu řídicích, poradních a výkonných struktur geoparku, to vše v souladu s koncepcí udržitelného rozvoje a ve shodě s Chartou národních geoparků. V případě kladného posouzení Radou, je udělen titul národní geopark a to formou slavnostní deklarace podepsané ministrem (Zelenka a Pásková 2012).

Získání certifikátu národního geoparku je tedy předpokladem pro další udržitelný ekologický a ekonomický rozvoj v celé oblasti dle nejnovějších postupů a trendů. V ČR je k 24. lednu 2017, kdy získal statut národního geoparku Geopark Vysočina, osm certifikovaných národních geoparků: Český ráj (2010), Geopark Egeria (2010), Železné hory (2012), Geopark GeoLocci (2012), Kraj blanických rytířů (2014), Podbeskydí (2015), Geopark Ralsko (2016) a Geopark Vysočina (2017) a tři čekatelské geoparky: Geopark Joachima Barranda, Geopark Jeseníky a Geopark Broumovsko. Mezi další zájemce patří například lokalita v Krkonoších.

Geoparky mohou vznikat, zasahovat i přesahovat území CHKO i NP. Geoparky žádným způsobem nemůžou omezovat činnost CHKO nebo NP a oblast můžou pouze zastřešovat nebo propojovat. Mezi hlavní rozdíly patří, že geoparky vznikají na základě iniciativy a konsenzu místních obyvatel, obcí, podnikatelů, ochránců přírody, památkářů ad. a NP i CHKO vznikají rozhodnutím státu. NP a CHKO stát zřizuje kvůli ochraně fauny a flory, ale geoparky zakládají lidé kvůli lidem (Pásková 2015).

Získáním certifikátu národního geoparku se po dokázání své kvality a funkčnosti může národní geopark ucházet o titul Evropský geopark a tím se automaticky na základě Madonské deklarace z roku 2004 stát i Geoparkem UNESCO. Na území ČR je v tuto chvíli pouze jediný Evropský geopark, od roku 2005 je jím geopark Český ráj (Národní geopark 2017).

3.2.3.1 Legislativní rámec v ČR

Ministerstvo životního prostředí přijalo návrh na vytvoření sítě národních geoparků ČR. Tato síť národních geoparků má následovat světové cíle v ochraně a prezentaci geologického dědictví. Přestože národní síť geoparků není v ČR ukotvena v legislativě, podmínky, za kterých území může požádat o označení národní geopark, byly upraveny MŽP ve směrnici č. 6/2007, která nabyla účinnost 14. května 2007. Tato směrnice vymezuje pojmy jako geopark, národní

geopark, síť národních geoparků, Rada národních geoparků. Dále upravuje návaznost na ostatní síť geoparků, postupy, kontroly a sankce.

Právní forma řídicího orgánu národního geoparku není vymezena, může jí být jak právnická, tak i fyzická osoba. Tento subjekt je však zodpovědný za komunikaci s dalšími organizacemi v geoparku a za vypracování plánu a řízení.

Zároveň byla sepsána Charta národních geoparků ČR, která vymezuje podmínky k získání titulu národní geopark. Národní geopark je povinen postupovat v souladu s touto Chartou národních geoparků ČR. O získání certifikátu národního geoparku rozhoduje Rada národních geoparků. Certifikát je získán vždy pouze na čtyři roky a po této době musí být obhájěn na základě odborného posouzení pokroku, který musí být ve shodě s principy Charty národních geoparků.

Rada národních geoparků ČR působí při MŽP a je tvořena odborníky a specialisty v oborech výzkumu, ochrany, prezentace a propagace geologického dědictví, geoturismu a udržitelného rozvoje.

3.2.3.2 Historie geoparků ve světě a v ČR

Koncept a filozofie ochrany geologického dědictví byl poprvé představen v červnu 1991 během prvního mezinárodního symposia o ochraně geologického dědictví planety Země (UNESCO) ve francouzském městě Digne – les – Bains v takzvané Deklaraci z Digne. V roce 1997 divize věd o Zemi při UNESCO představila koncept geoparků UNESCO, který celou myšlenku dále rozvinul, a od roku 1999, kdy celý projekt dostal podporu, se začal velmi rychle rozvíjet. V roce 2000 se sešli zástupci čtyř evropských krajů (Haute Provence – Francie, Lesvos Petrified Forest – Řecko, Maestrazgo Cultural Park – Španělsko, Vulkaneifel – Německo), které ve svých oblastech i přes velké přírodní, geologické a kulturní bohatství čelili stejným problémům jako byl pomalý ekonomický rozvoj, vysoká nezaměstnanost, odchod mladých rodin do bohatších regionů atd. Výsledkem tohoto setkání bylo mimo jiné podepsání smlouvy o vzniku Evropské sítě geoparků (EGN), která vycházela z principů nastíněných v roce 1997 UNESCO. V roce 2000 také vznikla Charta evropských geoparků a konala se první konference ve španělském městě Molinos Maestrazgo, které se zúčastnilo dalších 20 zástupců potenciálních geoparků z celé Evropy. Již v roce 2001 se celá síť rozrostla na 12 členů. V Číně byla v roce 2000 založena národní síť geoparků, která od roku 2001 začala úzce spolupracovat s EGN (Burek a Prosser 2008).

V roce 2001 byla uzavřena dohoda o spolupráci mezi EGN a UNESCO a v návaznosti na tuto dohodu se v sídle UNESCO v Paříži v únoru 2004 sešli zástupci čínských a evropských geoparků a uzavřeli dohodu o vytvoření Globální sítě geoparků (GGN) pod patronací UNESCO (The Geological Society of London 2017). V červnu 2004 na první mezinárodní konferenci o geoparcích, která se konala v Číně, byla podepsána tzv. Pekingská deklarace, na jejímž základě byla vytvořena Globální síť geoparků. Zároveň v říjnu téhož roku byla podepsána Madonská deklarace, v níž bylo zaručeno, že se z každého evropského geoparku automaticky stává člen GGN. Zároveň pokud v dané zemi existuje síť národních geoparků, uchazeč se musí nejdříve stát jejím členem, než může požádat o členství v evropské a potažmo i světové síti (Burek a Prosser 2008).

V roce 2017 má Evropská síť geoparků již 69 členů včetně geoparku Český ráj (Geoparks 2017). Světová síť geoparků čítá již více jak 120 regionů z celého světa včetně členů asijsko – pacifické sítě geoparků (Burek a Prosser 2008).

3.3 Těžba uranu

Uran patří mezi těžké kovy a je chemicky relativně stálý. Je to stříbrobílý, lesklý, těžký, tvárný kov, který lze i za běžných teplot jednoduše kovat a válcovat. Patří mezi aktinoidy a všechny jeho známé izotopy jsou radioaktivní. Uran byl jako chemický prvek objeven v roce 1789 Martinem Heinrichem Klaprothem. Jeho čistou formu izoloval roku 1841 Eugene–Melchior Peligot a radioaktivitu uranu objevil v roce 1896 Antoine Henri Becquerel, který za tento objev získal roku 1903 Nobelovu cenu za fyziku (Oenergetice 2017a).

Průměrná koncentrace uranu v zemské kůře je odhadována na 2,3 ppm a patří tedy mezi běžné prvky jako například cín nebo zinek. Za nejstarší známou uranovou rudu bývá považován tzv. Jáchymovský smolínek (uraninit). Chemickým názvoslovím se jedná o oxid uraničitý a jeho sumární vzorec je UO_2 . Z historického pohledu je Jáchymovský smolínek považován za jednu z nejvýznamnějších uranových rud. Pro jeho reakci se vzduchem, při které se zbarvuje do pestré palety barev, se od roku 1843 začíná průmyslově těžit a slouží jako surovina pro výrobu uranových barev. Roku 1896 je pomocí Jáchymovského smolince objevena radioaktivita a roku 1898 manželé Curieovi ze zbytků smolince po výrobě uranových barev izolují polonium a radium (Oenergetice 2017a).

Chemicky čistý uran se v běžných podmínkách v přírodě nevyskytuje, nejčastěji je vázán ve formě rud a je zastoupen ve více než 200 nerostech, z nichž nejdůležitějšími jsou oxidy (uraninit

– smolinec), fosfáty (torbernit, autunit), silikáty (coffinit), titanáty (brannerit, davidit), vanadáty (carnotit, tyyamunit) a organické sloučeniny (antraxolit). Uran byl laboratorně syntetizován do podoby různých izotopů s nukleonovými čísly ^{217}U – ^{242}U , v přírodě se však volně nalézají pouze ^{238}U (99,283 %), ^{235}U (0,711 %) a ^{234}U (0,0054 %) (Oenergetice 2017a).

Udržitelné štěpné reakce je však schopen pouze ^{235}U , který se po obohacení na 2 – 4 % využívá pro výrobu paliva do jaderných elektráren. Pro výrobu jaderné bomby je nutné dosáhnout koncentrace ^{235}U přes 95 %. Zbytkový uran ve formě izotopů ^{238}U , ^{234}U a zbyvajících malých koncentrací ^{235}U se nazývá ochuzený uran a díky své hustotě, která je 1,7krát větší než hustota olova, má široké uplatnění především v leteckém nebo zbrojním průmyslu (Oenergetice 2017a).

3.3.1 Povrchový důl

Těžba uranu v povrchových dolech je ze všech způsobů dobývání uranu nejmladší a její historie se začala psát až v roce 1976 při otevření prvního uranového povrchového dolu Rössing v Namibii.

Obrázek 3.2: Těžba uranu – důl Rössing v Namibii (Zilsel ©2016).

K největším výhodám těžby uranu tímto způsobem patří nižší finanční náročnost oproti hlubinné těžbě, a proto je ekonomicky výhodné otevírat ložiska i v takových lokalitách, kde je koncentrace uranu v hornině výrazně nižší než 0,2 % hm. Obecným předpokladem pro ekonomickou návratnost bývá označována minimální kovatost 0,1 % hm těženého ložiska (Temelín.cz 2011).

Protože se jedná o otevřené ložisko, které je narušováno erozními vlivy deště a větru, jsou ekologické a zdravotní následky velmi vážné, a to s velkým dosahem v okolí. Vzhledem k tomu, že těžba není zacílená na sledování rudonosné žíly jako v případě hlubinného dolu, ale je vytěžena kompletně celá oblast, má tato metoda za následek obrovské množství vytěžené radioaktivní hlušiny. Mezi hlavní problémy jsou často jmenovány:

- razantní zásah do krajinného rázu,
- život ohrožující radioaktivní prachové částičky, které mohou být unášeny na velké vzdálenosti,
- uvolňování radonu do ovzduší kontaminace podzemních vod a další (Temelín.cz 2011).

3.3.2 Hlubinný důl

Hlubinné doly hrály v případě těžby uranu nejzásadnější roli. Uran byl tímto způsobem na Jáchymovsku objeven již v 16. století, přičemž v té době byl považován za odpadní horninu při těžbě stříbra. Horníci jej nacházeli v hloubkách okolo 250 m a protože se vyskytoval na konci stříbronosných žil, pojmenovali ho smolinec (smolný kámen) (Sdružení Calla 2008).

Protože hlubinná těžba patří k nejnákladnějším způsobům těžby je dnes využívána pro získávání rudy pouze u ložisek s vyššími koncentracemi uranu, avšak z historického hlediska byla nejvíce rozšířená. Na území ČR se tímto způsobem dobýval uran na mnoha místech (Příbram, Okrouhlá Radouň, Jáchymov, Hamr na Jezeře ad.). Poslední hlubinný důl, který se nachází v Dolní Rožínce se uzavřel roku 2016. Tím se také uzavřela historie uranového hornictví nejen v ČR, ale také v celé EU (Sdružení Calla 2008).

Těžba metodou hlubinného dolu po sobě zanechává (i když v menší míře) stejně jako povrchová těžba velké množství hlušiny, která se ve formě hald tyčí okolo uranových dolů. Z těchto hald se uvolňuje velké množství radionuklidů a radonu. Například na Příbramsku není dodnes tento problém uspokojivě vyřešen, avšak oproti povrchovému dolu není reliéf krajiny zasažen natolik zásadním způsobem a nedochází k tak vysokému úniku radioaktivních prachových částiček do okolí. Velkým problémem hlubinné těžby však zůstává ochrana zdraví horníků při práci. Doly

se velmi špatně odvětrávaly, což způsobovalo vdechování radioaktivního prachu, radonu a dalších látek přímo při ražbě. I z tohoto důvodu byli v bývalém Československu na tuto práci nasazováni političtí vězni (Brožek a kol. 2011).

3.3.3 Těžba metodou ISL

Metoda ISL je metodou chemického loužení v přítomnosti silných rozpouštědel, které se pomocí vrtů zasakují do podloží s uranovou rudou. Touto metodou se na území ČR těžilo pouze v oblasti Stráž pod Ralskem.

Existují dvě základní metody, a to alkalické loužení a kyselé loužení.

Alkalické loužení je vhodné pro uhličitanové rudy jako rozpouštědlo je používán Na_2CO_3 neboli soda. Celý proces je šetrnější k životnímu prostředí, ale má nižší účinnost.

Při kyselém loužení se používají kyseliny, především H_2SO_4 , HNO_3 ad. Proces vykazuje vysokou účinnost, ale zanechává vážné ekologické následky, zejména kontaminuje spodní vody. Tato metoda byla od roku 1966 užívána ve Stráži pod Ralskem (Bernard 1986).

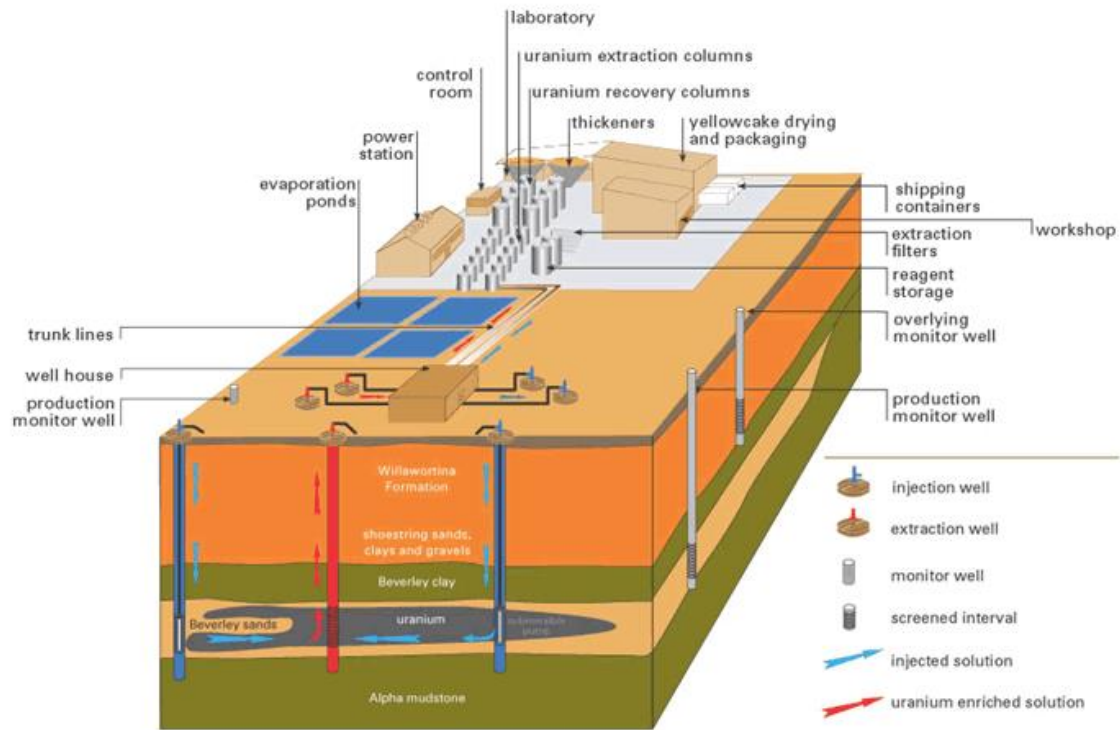
V případě kyselého loužení se do vrtů vtlačuje H_2SO_4 , která reaguje s rudonosnou horninou za vzniku sloučeniny uranyldisulfátového anionu $[\text{UO}_2(\text{SO}_4)_2]^{2-}$. Výsledný roztok je po nasycení pomocí dalších vrtů čerpán zpět na povrch a následně dále zpracováván v úpravně s využitím ionexů a po eluci HNO_3 se sráží pomocí NH_3 . Produktem je tzv. žlutý koláč neboli diuranan amonný $(\text{NH}_4)_2\text{U}_2\text{O}_7$, který je vstupní surovinou pro výrobu uranového paliva do jaderných elektráren (Oenergetice 2017b).

Obrázek 3.3: Uranový žlutý koláč – diuranan amonný (Oenergetice ©2017b).

Vyčištěné rozpouštědlo je následně doplněno a znovu vháněno do vyluhovacích polí. Celý postup je znázorněn na obrázku 3.4.

Obrázek 3.4: Metoda chemického loužení (Oenergetice ©2017b).

Mezi hlavní výhody těžby uranu pomocí chemického loužení patří nižší finanční náročnost oproti konvenčním způsobům těžby a rentabilnost těžby i v ložiskách, které vykazují koncentraci uranu v hornině menší než 0,2 % hm. Zároveň nejsou vhodná pro důlní způsob těžby (Oenergetice 2017b).

Největším problémem při těžbě metodou „in situ leaching“, kterým je potřeba se zabývat, patří velmi nákladná sanace těžební oblasti po skončení těžby. Vysoká ekologická zátěž, která je způsobena především chemickými sloučeninami (H_2SO_4 , HNO_3 , NH_3 , HF , HCl), které jsou během těžby injektovány do země a kontaminují podloží a podzemní vody. Rozsah kontaminace vždy záleží na geologickém složení a propustnosti jednotlivých vrstev podloží, ale k určité kontaminaci dochází vždy a v případě neřešení tohoto problému může dojít k následným kontaminacím zásob pitné vody pro obyvatelstvo. Vzhledem k nutnosti zvýšení hladiny podzemních vod, dochází také velmi často k narušení vodního režimu v celé oblasti (Oenergetice 2017b).

Z těžebního hlediska lze pomocí loužení extrahovat pouze 75 % uranu obsaženého v hornině oproti těžbě důlním způsobem, která může dosahovat až 95 % účinnosti. Tím se snižuje celková

vytěžitelnost ložiska, proto se tento způsob těžby uplatní především tam, kde nelze těžít důlními metodami (Oenergetice 2017b).

3.3.4 Ekologické následky

Těžba uranu ať už jakýmkoliv způsobem dobývání způsobuje vážné ekologické dopady, jejichž následné odstraňování trvá dlouhá desetiletí, stojí mnohamiliardové výdaje, zdraví lidí a kvalitu okolní přírody.

Ekologické následky nejsou spojeny pouze se samotnou těžbou, ale také s úpravou vytěženého materiálu, který se při těžbě hornickým způsobem (povrchové a hlubinné doly) musí namlít v uranových mlýnech. Odpad z těchto mlýnů se ve formě kalů hromadí v usazovacích nádržích, viz obrázek č. 3.5, které znamenají zvýšené riziko kontaminace povrchových i podzemních vod.

Obrázek 3.5: Usazovací nádrž (v pozadí) a areál Diamo (Archiv L. Lahody).

Další problémy způsobuje také výroba samotného zbraňového nebo palivového uranu. Smutnou připomínkou z minulosti je podcenění dopadů znečištění způsobeného uranem v továrně Majak a přilehlém jezeře Karačaj v Čeljabinské oblasti v Rusku. Území je považováno za nejvíce znečištěné místo na zemi, do kterého byla po desetiletí vypouštěna silně radioaktivní voda z nedalekého závodu na zpracování uranu. Jezero je dnes zavezené a pokryté betonovými panely. Přesto se k němu dodnes nelze na delší dobu přiblížit bez zdravotních následků. Silně

kontaminována je celá oblast včetně zdrojů pitné vody a řeky Tečy, která následně kontaminuje řeky Tobol, Yrtyš, Ob a Severní ledový oceán (Sometimes Interesting 2011).

Obrázek 3.6: Oblast Majak v Rusku (Sometimes Interesting ©2011).

A v neposlední řadě je velkým problémem, jak naložit s nepotřebným či vyhořelým uranem, který bude mít smrtící potenciál ještě mnoho stovek tisíc let. Dnes jsou s vysokými náklady stavěna dlouhodobá uložiska radioaktivního odpadu, ale protože jsou tato uložiska značně nepopulární, rozhodnutí o jejich výstavbě je většinou blokováno dotčeným obyvatelstvem. Proto lze předpokládat, že v budoucnu bude těchto uložisk velkým nedostatek (Sometimes Interesting 2011).

3.3.4.1 Kontaminace vody

Těžba uranu způsobuje poškození zdrojů podzemních i povrchových vod. Takto kontaminované vody jsou zdrojem ohrožení přírody a zdraví obyvatel. I při dodržení veškerých předpisů je riziko poškození vodních zdrojů velmi vysoké.

Kontaminace vody může nastat:

- v hlubinných dolech, kdy dojde k průvalům vod, které na povrchu mohou způsobit vysychání vodních zdrojů;

- v povrchových i hlubinných dolech, kdy je při provozu nepřetržitě odčerpávaná spodní voda, která se v minulosti vypouštěla do povrchových vod bez jakékoliv úpravy a způsobovala kontaminaci povrchových vodotečí;
- ve chvíli, kdy z hald a výsypek je při silných deštích vymývána kontaminovaná půda, která se následně smývá do povrchových vod, takto kontaminovaná voda může prosakovat i do spodních vod;
- při zpracování uranu, kdy může docházet k průsakům z usazovacích nádrží.

Nejvíce ohrožujícím způsobem těžby je však metoda ISL. Tato hydrochemická těžba cíleně kontaminuje podloží technologickými roztoky, pomocí kterých je rozpouštěn uran. Při této těžbě dochází ke kontaminaci velkých zásob podzemních vod, které se po ukončení těžby musí velmi nákladně čistit (Oenergetice 2017b).

3.3.4.2 Kontaminace vzduchu

Ke kontaminaci vzduchu dochází, jak v místě těžby, v okolí výsypek a hald, tak je kontaminace roznášena větrem i na velké vzdálenosti. Způsoby kontaminace vzduchu jsou následující:

- úniky radonu a radionuklidů do ovzduší buď z výsypek a hald nebo z otevřené těžby v povrchovém dolu,
- kontaminace s usazovacích nádrží,
- radioaktivní prachové částičky unášené na velké vzdálenosti (Oenergetice 2017b).

3.3.4.3 Kontaminace půdy

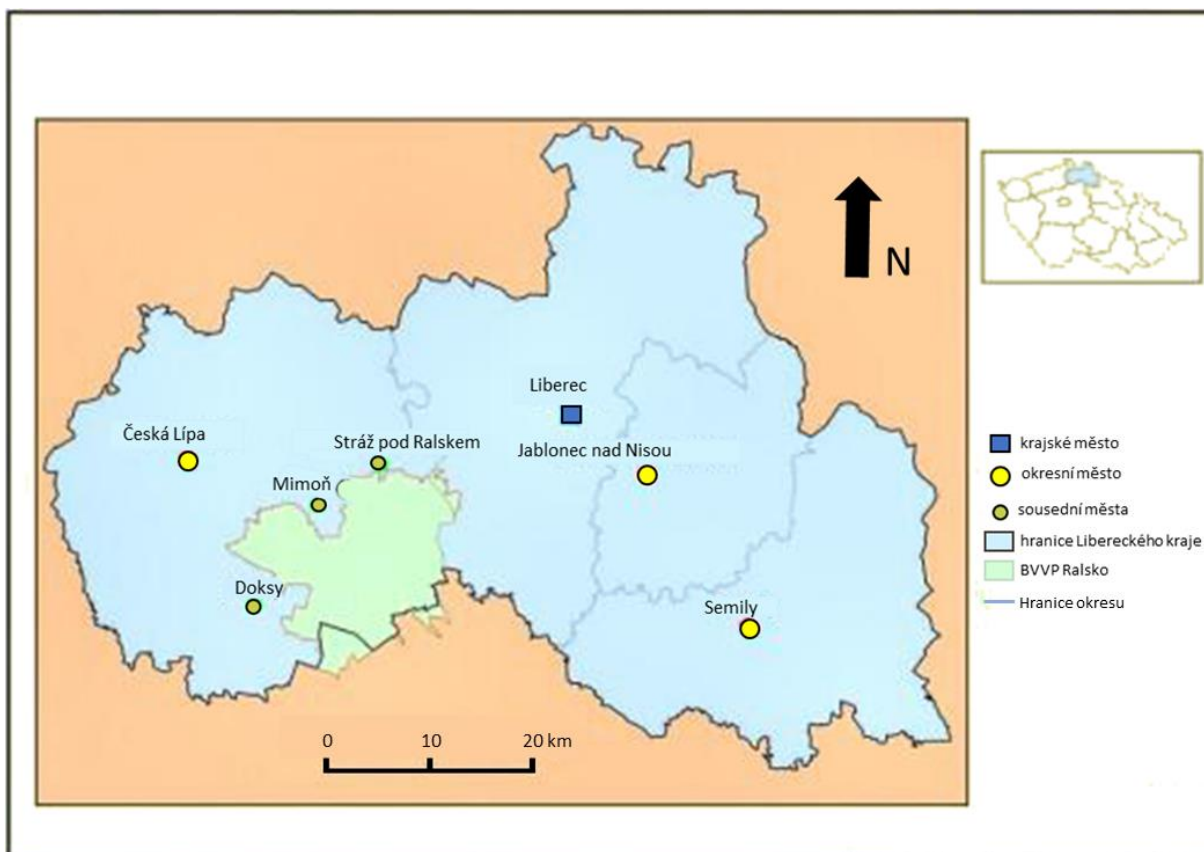
Ke kontaminaci půdy dochází v případě:

- selhání valu usazovací nádrže, kde může dojít ke kontaminaci obrovské plochy území,
- když, půda z hald a výsypek je smývána do okolí a může kontaminovat půdu ve svém okolí,
- použití metody ISL, která významně kontaminuje podloží v místech, kde dochází k injektování chemikálií
- kdy v kontaminovaných řekách dochází ke kontaminaci říčních sedimentů, které v případě povodní mohou být vyzdvihnuty a zamořit velké území v okolí těchto řek (Oenergetice 2017b).

4 Území bývalého vojenského prostoru Ralsko

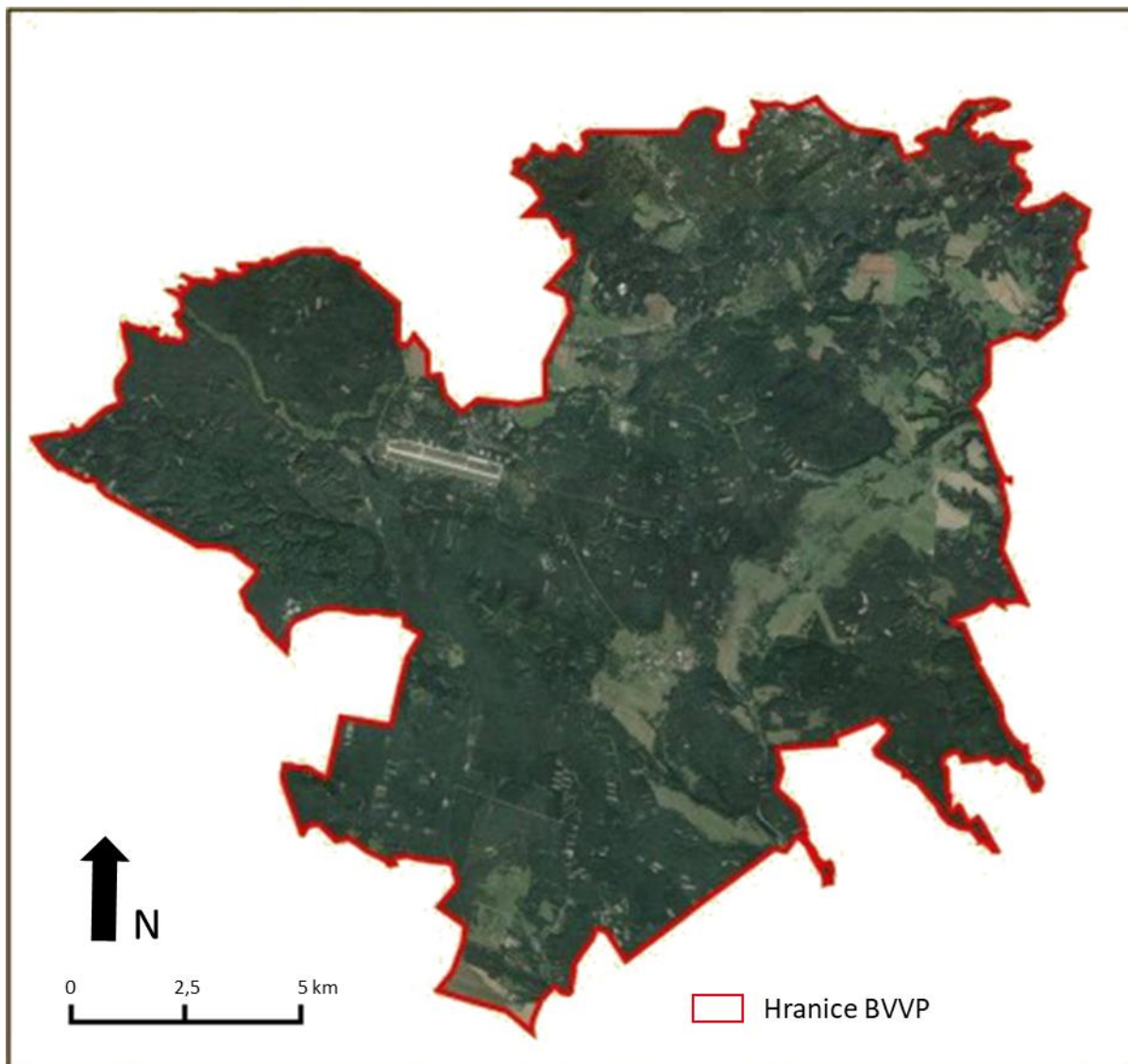
Celá oblast bývalého vojenského prostoru (250 km²), který se rozkládá mezi Českou Lípou, Stráží pod Ralskem a Mnichovým Hradištěm, byla jednou z nejrozsáhlejších vojenských oblastí nejen v České republice, ale i ve střední Evropě. Na obrázku 4.1 je znázorněno zasazení celé oblasti v rámci kraje a celé ČR (Blažková 1995).

Obrázek 4. 1: Poloha Bývalého VVP Ralsko (Zaniklé Ralsko ©2015b, upravil Pípal 2018).

Z biologického hlediska je zajímavým faktem, že celých 70 % (180 km²) pokrývají lesy, jak názorně zobrazuje obrázek č. 4. 2. Mezi nejcennější patří podmáčené a rašelinné smrčiny, reliktní a rašelinné bory a bučiny. S nadmořskou výškou pohybující se od 260 m do 700 m, ročním srážkovým úhrnem 600 – 700 mm a průměrnou roční teplotou 7 – 8° C, která je o 1° C nižší než celorepublikový průměr, se jedná o oblast mírně teplou. Podle klimatogeografického členění dle Quitta (1971) náleží jižní a jihozápadní část do klimatické jednotky MT9, severní, střední a jihovýchodní do MT7 a okraj severovýchodní části do MT4 (Blažková 1995).

Obrázek 4. 2: Letecký snímek bývalého vojenského prostoru Ralsko (Zaniklé Ralsko 2015c, upravil Pípal 2018).

Geograficky se Ralsko rozkládá na území Ralské pahorkatiny v podoblasti Dokeská a Zákupská pahorkatina. Celý tento geomorfologický celek spadá pod geomorfologickou oblast Severočeská tabule. Oblast má ráz členité pahorkatiny až ploché vrchoviny vzniklé na turonských až coniackých kvádrových kaolinických pískovcích s četnými proniky neovulkanitů. Veškeré území Ralska bylo v minulosti velmi aktivní a sopečná aktivita je v Ralsku na první pohled zřejmá. Nachází se zde velké množství vulkanických vrcholů. Celkově 21 z těchto vrcholů dokonce překonává hranici 500 m. n. m. Mezi nejznámější patří samozřejmě čedičový vrch Ralsko (696 m. n. m), který je zároveň nejvyšším bodem a mimo jiné celé oblasti propůjčuje své jméno. Na jeho vrcholu se po překonání výškového rozdílu 400 m od údolí řeky Ploučnice můžeme seznámit se stejnojmennou zříceninou hradu (ARR – Agentura regionálního

rozvoje 2011). Hrad Ralsko se nacházel hluboko uvnitř BVVP a civilní obyvatelstvo k němu nemělo po dlouhá desetiletí povolen přístup. Dnes se k němu dá pohodlně dojít po turisticky značené cestě. V hradu je nedávná minulost doslova vepsána, protože oddíly ruské armády zde v měkkém pískovci hradních zdí i okolních stromů nezapomněli v azbuce zanechat vyryté své navštívenky (Lahoda 2005).

Hrad Ralsko je od roku 1933 vyhlášen jako přírodní rezervace. Pravděpodobně byl vystavěn ve 14. století rodem Vartenbergů, kteří až do 16. století celé okolí Ralska ovládali. Jeho původní úlohou byla ochrana Záhvožd'anské stezky, avšak roku 1474 přestává být obýván. Roku 1505, kdy celé panství koupili Bíbrštejnové, se o hrad přestávají starat úplně a ten je tak od roku 1608 uváděn jako zcela pustý. Od té doby bývá hrad využíván pouze loupeživými rytíři a lapky (Lahoda 2004).

Další z významných vrcholů Ralska jsou převážně znělcové vulkanity Malý Bezděz (578 m. n. m.) a Velký Bezděz (604 m. n. m.). Tyto dva vrcholy tvoří zároveň dominanty celé oblasti a hrady na jejich vrcholcích slouží jako oblíbené turistické cíle. Na vrchu Velký Bezděz byl mezi lety 1264 až 1278 Přemyslem Otakarem II. založen hrad Bezděz. Vystavěn byl cisterciáckou stavební hutí a to velmi důkladně, neboť měl omezit rozpínavost sousedních rodů Ronovců a Markvarticů. Stejně jako hrad Ralsko zabezpečoval ochranu takzvané Záhvožd'anské obchodní stezky, která spojovala Prahu s Žitavou a která byla mimo jiné nechvalně známá i tím, že se kolem ní schovávalo velké množství lapků, kteří v úkrytu čekali na své oběti. Hrad byl vystaven opravdu důkladně a svého času byl považován za nedobytný. Jeho nedobytnosti bylo důvěřováno i za husitských válek, během nichž sem byly převezeny z Prahy Zemské desky a velký církevní i světský majetek. Avšak k dobytí a vypálení Bezdězu nakonec došlo po bitvě na Bílé hoře a jeho následný vlastník Albrecht z Valdštejna z něj chtěl i přes rozsáhlá poškození vybudovat barokní pevnost. Od svého záměru nakonec ustoupil a po krátkém obývání hradu mnichy z řádu sv. Augustina se ho v roce 1642 zmocnili Švédové. Po podepsání Vestfálského míru v roce 1648 se v těchto končinách zdržovali různí loupeživí rytíři a kraj nebyl považován za příliš bezpečný. Až roku 1661 se zde opět usadili mniši, kteří zde do roku 1778 nashromáždili velké množství majetku. Klášterní poklad byl však odhalen Prusy a odvezen. Následně v roce 1785 byl císařem Josefem II. klášter zrušen. Na počátku 19. století se hrad stává zříceninou a v období romantismu sem láká mnoho návštěvníků. Hrad byl velmi oblíbeným útočištěm mimo jiné i pro Karla Hynka Máchu, který zde hledal inspiraci ke svým básním. Roku 1932 hrad odkoupil za symbolickou částku 2 000 Kč od JUDr. Karla Arnošta z

Valdštejna a Vartenberka Klub československých turistů. Po 2. světové válce a okupaci, kdy hrad spadl do Sudet, byl v roce 1953 převeden do vlastnictví Státní památkové péče (Doležalová a Uzel 2007).

Vodní plochy zaujímají v Ralsku přibližně 1 % celkové rozlohy území, spadá sem soustava Hvězdovských rybníků a Ploužnický rybník na Ploužnickém potoce, dále na Svěbořickém potoce soustava Novodvorských rybníků a na Hradčanském potoce soustava pěti Hradčanských rybníků (Černý, Vavrouškův, Strážovský, Držník a Hradčanský). Rozsáhlými údolními nivami se vine řeka Ploučnice, která protéká západním okrajem Ralska. S celkovou délkou 106 km je nejvýznamnější řekou Ralska a odvodňuje celou oblast Ralské pahorkatiny. Pramení pod Ještědem a v Děčíně se vlévá do Labe. Je oblíbena a známa pro své meandry a ručně tesanou průrvu, jež byla v 16. století zbudována nedaleko Novin pod Ralskem pro pohon hamru, především vodáky a slouží jako místní atrakce. Úmořím Ploučnice a tím i celého Ralska je Severní moře (Kolektiv 2005).

Celá oblast však trpí nedostatkem zdrojů pitné vody, na což mimo jiné poukazuje i název města Kuřívody (Hühnerwasser). Kuří vody totiž odkazují na nepatrné pramínky, kolem kterých se sdružovali kurovití ptáci, a kde by se pouze kury napojily (Hons 2014). Město Kuřívody je v současné době zároveň centrem celé oblasti, přičemž zde sídlí starosta společně s městským úřadem a informačním centrem (Matoušek 2009).

5 Metodika

Bakalářská práce bude zpracována formou studie. Členění kapitol je dle metodických pokynů pro zpracování bakalářské práce FŽP ČZU Praha. Rešeršní část je zpracována na základě dostupných odborných publikací, dokumentů, internetových a vlastních zdrojů. Součástí rešeršní části jsou i údaje o vybraných území, která byla obdobně využívána.

Pro vlastní studii zhodnocení a dokumentace celé historické, sociální a politické problematiky, včetně dopadů na životní prostředí (jak pozitivních, tak negativních) v tomto prostoru byly využity dostupné mapové podklady z portálu www.mapy.cz, oficiální dokumenty územního plánování, které jsou dostupné z oficiálních webových stránek obce Ralsko a poznatky odborníků. Ke zpracování a úpravě map byly použity programy v prostředí GIS a GIMP.

Pro vytvoření tabulek a grafů byly využity dostupné podklady z Českého statistického úřadu, územního plánu města Ralsko, ministerstva obrany a prostudované literatury. Tabulky a grafy byly zpracovány pomocí programu MS Excel.

Do práce byla zapracována aktuální i zároveň již právně neúčinná legislativa České republiky a Československa. Dále jsem využil rozsáhlý archiv Ladislava Lahody, který zde od 90. let prováděl výzkum a mapování vojenských objektů a zaniklých lidských sídel. Některé z poznatků jsem s ním, jako s odborníkem na místní podmínky konzultoval.

Součástí sběru dat byly i terénní pochůzky. Fotodokumentace uvedená v přílohách byla pořízena autorem této bakalářské práce v dubnu roku 2018. Oblast jsem od konce 90. let mnohokrát osobně navštívil a při rozhovorech s místními občany jsem si tak mohl vytvořit ucelený obrázek o zdejší situaci. Dále jsem některé informace konzultoval s panem mj. Václavem Bilickým, který Ralsko asanoval od nevybuchlé munice a s panem Petrem Polakovičem, který v Náhlově založil muzeum krajanské emigrace do Brazílie, viz příloha č. 1.

Vlastní zpracování je rozděleno do etap základních historických mezníků 20. století ovlivňujících toto území. A to historie před rokem 1939, válečné období, období po roce 1945, doba ukončení veškeré vojenské činnosti a současný stav.

Výsledky těchto poznatků o využívání tohoto území mohou být podkladem pro hledání řešení a vznášení otázek o budoucím využití tohoto prostoru i jemu podobných.

6 Současný stav řešeného území

6.1 Historie vojenského újezdu

První zmínky o potřebě uceleného vojenského cvičiště se na našem území datují k roku 1866, kdy Rakouské císařství prohrálo válku s Pruskem o část území dnešního Německa. Prusko zabralo část území tzv. Německého spolku a z Rakouského císařství se stalo Rakousko-Uhersko zahrnující i české země. Na základě této prohrané války začaly sílit hlasy o modernizaci Rakouského vojska a tudíž i hledání vhodného místa k cvičení takovéto armády (Probouzející se Ralsko 2005).

V roce 1901 bylo tedy vybráno území, které leží východně od Nových Benátek a které Říšskému ministerstvu války plně vyhovovalo, resp. dnešní území bývalého vojenského újezdu Milovice (Mladá). Roku 1904 zde byl dokončen tzv. kamenný tábor, který sloužil jako zázemí pro nedaleké cvičiště, zahrnoval kanceláře, ubikace pro mužstvo a důstojnictvo a nemocnici. První cvičení se zde uskutečnilo od 25. července do 8. srpna 1904. Také území Ralska bývá zmiňováno již od dob Rakouska-Uherska jako prostor, ve kterém se konala vojenská cvičení (Fortifikace.cz 2015).

K systematictějšímu využívání začalo docházet až v roce 1938, kdy u obce Kummer (Hradčany) byly použity vhodné pozemky místních německých sedláků pro přistávací plochu. Přistávací plocha s travnatou ranvejí a hangárem zde prý byla vybudována již československou armádou těsně před německou invazí. Zde se však některé zdroje rozcházejí a podle dostupných leteckých fotografií (viz obrázek č. 6.1) z roku 1938 není žádný hangár ani přistávací plocha patrná. Nejspíše se zde tedy vytvořila přistávací plocha až s příchodem Wehrmachtu, který Ralsko a okolí 10. října 1938 obsadil. Dále zde v roce 1942 na písčítých pláních probíhala testování prototypových zbraní jednotek Afrikakorps, které v Ralsku mohly simulovat podmínky africké pouště. V oblasti se také cvičily pěší protitankové jednotky (Blažková 1997).

Obrázek 6.1: Letecký snímek Hradčan 1938 a 2018 (Bilický 2013, upravil Pípal 2018).

Na konci války bylo v Hradčanech umístěno pět leteckých jednotek Luftwaffe. Na Velikonoce roku 1945 pomocí ženíjního praporu německé armády a válečných zajatců byly dokončeny úpravy letiště. Dále se také upravila přistávací plocha mezi Hvězdovem a Mimoní označená jako Kummer am See – Ost. Obě travnatá letiště na sklonku války byla základnou pro eskadru plukovníka Hanse Ulricha Rudela a bylo z nich vedeno několik náletů proti sovětským a polským vojskům v pásmu Dresden – Bischofswerda – Bautzen – Görlitz, avšak do probíhající války již výrazněji nezasáhla a v dubnu roku 1945 byly poškozeny spojeneckým bombardováním. Přistávací plocha mezi Hvězdovem a Mimoní, která působila jako záložní, postupně zanikla a dále se rozvíjelo pouze letiště u Hradčan. Hradčany byly do té doby vyhlášené, především jako rekreační letoviště. Polní letiště tím pomalu začalo měnit budoucí směr rozvoje tohoto kraje od víkendových výletů a letních dovolených k trvalému využívání a uzavření celé oblasti armádou (Blažková 1997).

Po skončení 2. světové války v Československu začal sílit tlak na německé a maďarské obyvatelstvo, které kolaborovalo s okupanty. V průběhu roku 1945 postupně vznikaly tzv. Benešovy dekrety, které mimo jiné upravovaly vyvlastňování majetku a nucený odsun kolaborujících obyvatel za hranice Třetí Československé republiky. Tyto prezidentské dekrety se samozřejmě týkaly i obcí, které se nacházely na území dnešního Ralska, neboť tato oblast byla obydlena převážně německým nebo německy mluvícím obyvatelstvem, a to výrazným poměrem. Roku 1905 bylo v okresech Česká Lípa, Mimoň a Nový Bor celkem evidováno 70 967 obyvatel, z toho pouze 1 166 hlásících se k české národnosti (Hons 2014).

Po odsunu německého obyvatelstva přešel jejich majetek na československý stát, který začal s postupným osídlováním opuštěných stavení a hospodářství, protože kraj byl téměř vyliďněn. Osídlování bylo zpočátku velmi živelné a neorganizované, což platilo pro celou oblast opuštěných Sudet. Komplikace spojené s takto neorganizovaným příchodem obyvatel se pokusil změnit okresní národní výbor Český Brod v Kostelci nad Černými Lesy, který pověřil knihovnického inspektora Václava Popa, aby osídlil obce Ploužnice, Bohatice, Zákupy a Hvězdov. Na konci roku 1945 sem přivedl 300 rodin z černokosteleckého okresu a stal se předsedou místního národního výboru spojených obcí Ploužnice – Hvězdov (Blažková 1997).

Velká část příchozích Čechů byla tvořena zejména obyvateli z okolních českých okresů, hlavně z Mnichovohradištska, mezi nimiž byli pravděpodobně i původní obyvatelé tohoto kraje vracející se po nedobrovolném odsunu v roce 1938. Tehdejší kronikář v Hradčanech uvádí, že obec byla osídlena českými vojáky z útvaru strážní letka, kteří se rozhodli, že se zde natrvalo usadí. Spolu s nimi sem přišli i jejich příbuzní a známí, čímž byl položen základ pro poválečné osídlení. Další noví obyvatelé obce pocházeli z Prahy a blízkého okolí, z Nymburska a několik rodin přišlo až ze vzdáleného Slovenska (Blažková 1997).

Bohužel oblast nebyla pro svou celkovou nerozvinutou infrastrukturu a prakticky neexistující průmysl příliš atraktivní, a tak počet nově příchozích obyvatel se nevyrovnal úbytku odsunutého německého obyvatelstva. Dalším důvodem byly zvěsti, které od počátku mezi lidmi kolovaly. Jednalo se o obavy, že zde bude vybudován vojenský tábor a oni by museli opustit nově nabytý majetek, přičemž by ale v tomto případě nebyli odškodněni (Blažková 1997).

Až do 30. října 1946 tato oblast žila poměrně běžným občanským životem. Zřizovaly se místní národní výbory, ustavovaly se různé spolky a sdružení, obnovovaly školy, politické organizace, lidé podávali žádosti o nové stroje a vybavení, mezitím však vláda rozhodla o zřízení vojenského výcvikového tábora Bezděz. Toto rozhodnutí se dalo očekávat, neboť o oblasti se ve spojení s armádou hovořilo již od prvních dnů po skončení války. Navíc armáda zde již vlastnila vojenské dvory Medný (k. ú. Dolní Novina), Ostroh (k. ú. Svěbořice), Nový dvůr (k. ú. Hvězdov) o celkové rozloze 330 ha. Společně s hřibárnou v Mimoni tak tvořily základ pro další rozšíření. Za souhlasu vojenských orgánů uvedený majetek po konci 2. světové války dostal pod správu štábní kapitán František Zavadil, který v Mimoni v letech 1923 – 1938 služebně působil a který se hned od počátku svého správcovství pokoušel o jeho rozšíření. A tak pro potřeby armády v říjnu 1945 vyvlastnil kromě dalších velkostatek Velké Ralsko (k. ú. Stráž pod Ralskem) o výměře 215 ha a Pavlin dvůr (k. ú. Hvězdov) s 36 ha. Nakonec byl v hodnosti majora jmenován jako velitel Správy vojenského statku Mimoň a v roce 1947 ministerstvo

zemědělství předalo ministerstvu národní obrany do správy i dvory Stráž pod Ralskem, Sedliště a Mimoň (Blažková 1997).

Dalšími důvody pro vyhlášení vojenské oblasti v Ralsku byl nedostatek pitné vody, nedostatečná infrastruktura bez významných dopravních tepen a z toho vyplývající nízká průmyslová rozvinutost. Většina obyvatel totiž pracovala v lesnictví a kvůli nepříliš úrodné půdě se zde převážně choval dobytek. Mezi hlavní argumenty také patřila nízká míra osídlení a již zmiňované vojenské zázemí v čele s přistávací plochou v Hradčanech. A tak se 26. listopadu 1946 na ONV v České Lípě sepsal protokol, podle kterého mělo být z politického okresu Česká Lípa přemístěno 449 rodin a z politického okresu Mnichovo Hradiště 24 rodin. Tímto začalo opětovné vysídlování obyvatel, přičemž v poměrně krátké době se jednalo v tomto kraji již o třetí vysídlení. V okrese Česká Lípa byly částečně nebo úplně vysídleny tyto obce: Holičky (*Hultschken*), Hvězdov (*Höflitz*), Jabloneček (*Gablonz*), Horní Krupá (*Ober Krupai*), Křída (*Kridei*), Kuřívody (*Hühnerwasser*), Náhlov (*Nahlau*), Dolní Novina (*Neuland*), Černá Novina (*Schwarzwald*), Okna (*Woken*), Olšina (*Wolschen*), Palohlavy (*Halbeaupt*), Proseč (*Proschwitz*), Svěbořice (*Schwabitz*), Židlov (*Schiedel*) a Plouznice (*Plauschnitz*). V okrese Mnichovo Hradiště (*Münchengrätz*) se jednalo pouze o obec Jezová (*Jezowai*) (Blažková 1997).

Celé vysídlení dotčených obcí se podle protokolu mělo ukončit do konce března roku 1947. Vysídlování, jehož organizační stránku dostala na starost Osídlovací komise ministerstva zemědělství v České Lípě spolu s libereckou pobočkou Národního pozemkového fondu a přizván byl také podplukovník Duřt velitel VVT, neprobíhalo takovým tempem, jakým se plánovalo. Svůj vliv na to mělo několik faktorů, mezi něž patřily: nedostatečný počet vhodných náhradních usedlostí, neúplná evidence konfiskátů v jiných okresech, blížící se zima, nedostatečný počet nákladních aut a samozřejmě také úřednická neschopnost, kdy v některých případech OKMZ přímo blokovalo vydávání náhradních usedlostí nebo MNV kladlo nespelnitelné požadavky, jako převzetí usedlosti do deseti dnů apod. Důležité také bylo, zejména pro starousedlíky, zajistit odhady nemovitostí, jenže komise ministerstva národní obrany, která měla mít odhad na starosti, byla ustavena až 24. dubna 1947 a navíc její odhady byly ve velké míře podhodnoceny, což u starousedlíků mající právo na plnou náhradu vyvolávalo rozhořčení (Blažková 1997).

Celkem se v dotčeném území na počátku 20. století nacházelo 23 katastrálních obcí a přes 60 osídlených míst (Hons 2014).

V lednu roku 1948 proběhlo přejmenování na Vojenský výcvikový tábor Mimoň a zároveň se v tomto roce začalo se stavebními pracemi na letišti Hradčany. Zásadním datem se stal 1. červenec 1950, kdy nabyl účinnosti zákon č. 169/1949 Sb., kterým se ustavil Újezdni úřad Vojenského újezdu Ralsko se sídlem v Mimoňském zámku a k tomuto datu na území vojenského újezdu zanikly tyto obce: Černá Novina (*Schwarzwald*), Česká Novina (*Böhmisch Neuland*), Druzcov (*Drausendorf*), Holičky (*Hultschken*), Horní Krupá (*Ober Krupai*), Hvězdov (*Höflitz*), Chlum (*Chlum*), Jablonec (*Gablonz*), Jezová (*Jezowai*), Kostřice (*Kosterzitz*), Kracmanov (*Kratzdorf*), Křída (*Kridei*), Okna (*Woken*), Olšina (*Wolschen*), Palohlavy (*Halbehaupt*), Poustka (*Heide*), Proseč (*Proschwitz*), Prosička (*Prositschka*), Strážov (*Strassdorf*), Svébořice (*Schwabitz*), Vrchbělá (*Neudorf*) a Židlov (*Schiedel*). Na tomto územním celku, z administrativních důvodů nově spadajícím výhradně pod okres Česká Lípa (*Böhmisch Leipa*), tak postupně vznikala plocha o rozloze 254 km², která byla určena výhradně pro potřeby armády (Matoušek 2009).

Části katastrálních území (k. ú.) obcí Jezová (*Jezowai*), Kuřívody (*Hühnerwasser*), Křída (*Kridei*), Náhlov (*Nahlau*) a Proseč (*Proschwitz*), které nebyly zcela začleněny do nově vzniklého území, nově spadaly do okolních okresů. Jezová a Kuřívody se začlenily pod okres Doksy (*Hirschberg*), Křída a Náhlov okres Turnov (*Turnau*) a Proseč do Mnichova Hradiště (*Münchengrätz*).

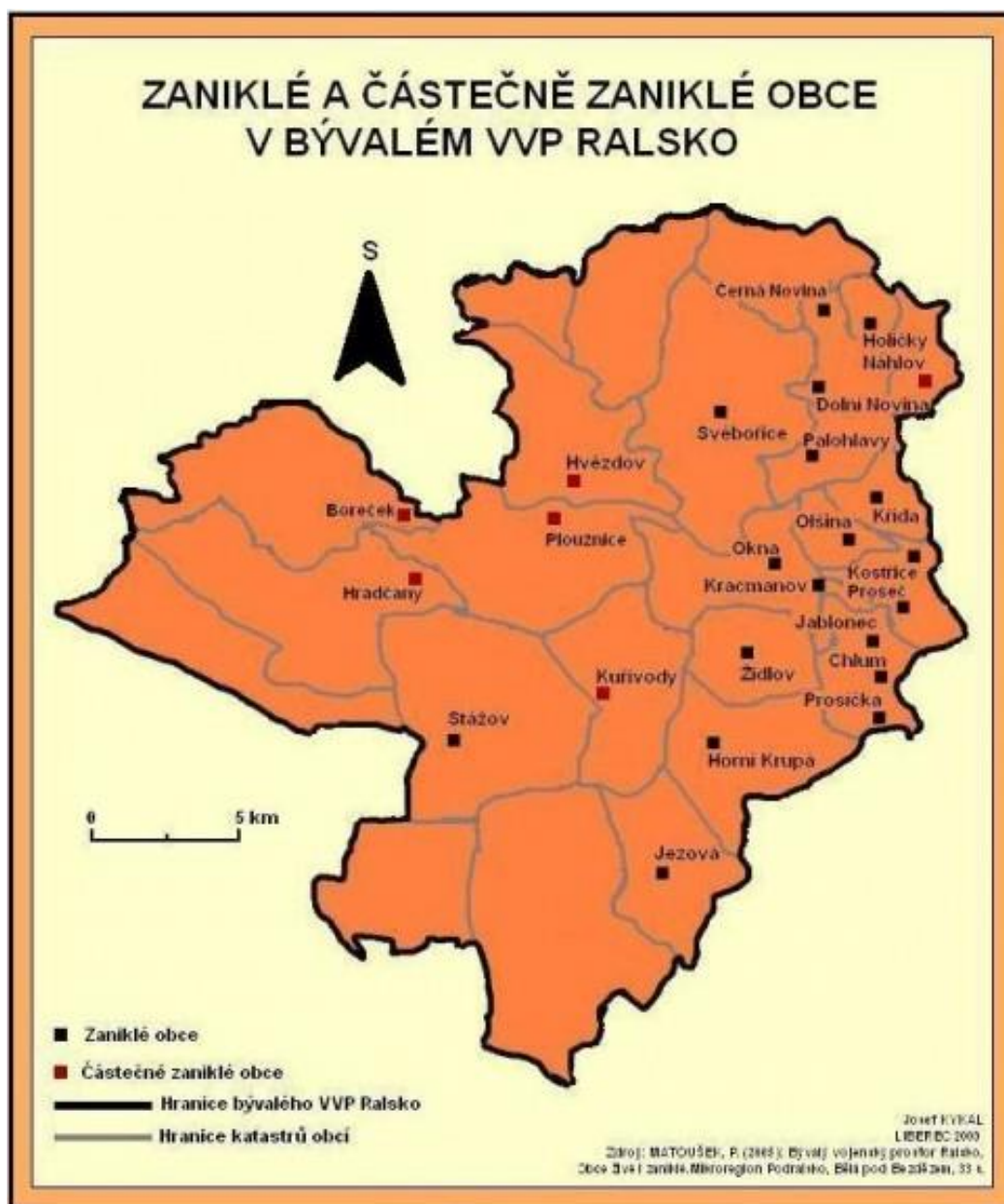
Vesnice Jablonec (*Gablonz*), Horní Krupá (*Ober Krupai*), Hvězdov (*Höflitz*), Svébořice (*Schwabitz*) a Vrchbělá (*Neudorf*) byly po zániku vojenského prostoru obnoveny nebo znovu vybudovány. Obce Boreček (*Haidedörfel*), Hradčany (*Kummer am See*), Kuřívody (*Hühnerwasser*), Náhlov (*Nahlau*), a Ploužnice (*Plauschnitz*) byly zachovány, protože sloužily pro potřeby armády a vojenských lesů.

Obec Hradčany (*Kummer*) sídlící v těsné blízkosti vojenského letiště a do které se smělo pouze na povolenky, což mimo jiné velmi znesnadňovalo pohyb turistům, v březnu 1950 přivítala delegaci z MNO, která přijela jednat o postoupení dalšího území pro potřeby VVT a jež mělo být konečné. Po neúspěšné letní sezóně 1950 se však začalo jednat o úplném vysídlení Hradčan, až nakonec v červenci roku 1951 byl v obci zrušen Místní národní výbor a pro obec, která se snažila najít zašlou slávu z období první republiky, tím začala zcela nová, bohužel již ne tak slavná kapitola zdejšího života. Tou dobou se začal připravovat ještě horší osud pro vesnice Vrchbělá a Jezová, do té doby spadající do okresu Doksy, kde byly tyto vesnice nejen zcela vystěhovány, ale i kompletně srovnány se zemí. Nutno podotknout, že tato dodatečná vysídlení proběhla oproti první fázi mnohem razantněji a bez větších ohledů. Důvody lze nejspíš

spatřovat v nové vládnoucí straně, která se po puči v únoru 1948 rychle chopila moci a jejíž náhled na soukromé vlastnictví nebyl příliš demokratický (Blažková 1997).

Dne 5. února 1952 vládním rozhodnutím se zpětnou účinností k 1. únoru 1952 se rozhodlo o dalším rozšíření území vojenského újezdu. V říjnu roku 1952 se uskutečnila poslední úprava názvu, a to na Vojenský výcvikový prostor Mimoň a k 30. říjnu tohoto roku bylo dokončeno vysídlení obyvatelstva.

Obrázek 6.2: Poloha zaniklých a částečně zaniklých obcí v Ralsku (Zaniklé Ralsko ©2015a).

Mezi lety 1951 a 1954 byla na letišti v Hradčanech vybudována betonová přistávací dráha o rozměrech 2 700 m x 60 m, přičemž pro tyto potřeby bylo odlesněno přes 300 ha lesa (Blažková 1997).

Obrázek 6.3: Letiště v Hradčanech po roce 1954 (Bilický 2013).

V rámci dobrých diplomatických vztahů v červenci roku 1948 na Hradčanském letišti a ve výsadkovém učilišti Stráž pod Ralskem probíhala operace s krycím názvem DI – Důvěrné Izrael. Intenzivní a náročný parašutistický výcvik zaměřený na partyzánský boj a seskoky padákem zde prodělalo 48 židovských dobrovolníků. V říjnu téhož roku se tyto Čechoslováci vydali na blízký východ, kde se zapojili do obrany nového státu Izrael, který vznikl v listopadu 1947 na 128. zasedání valného shromáždění OSN, a to rozdělením Palestiny na arabskou a židovskou část (Dufek 1993).

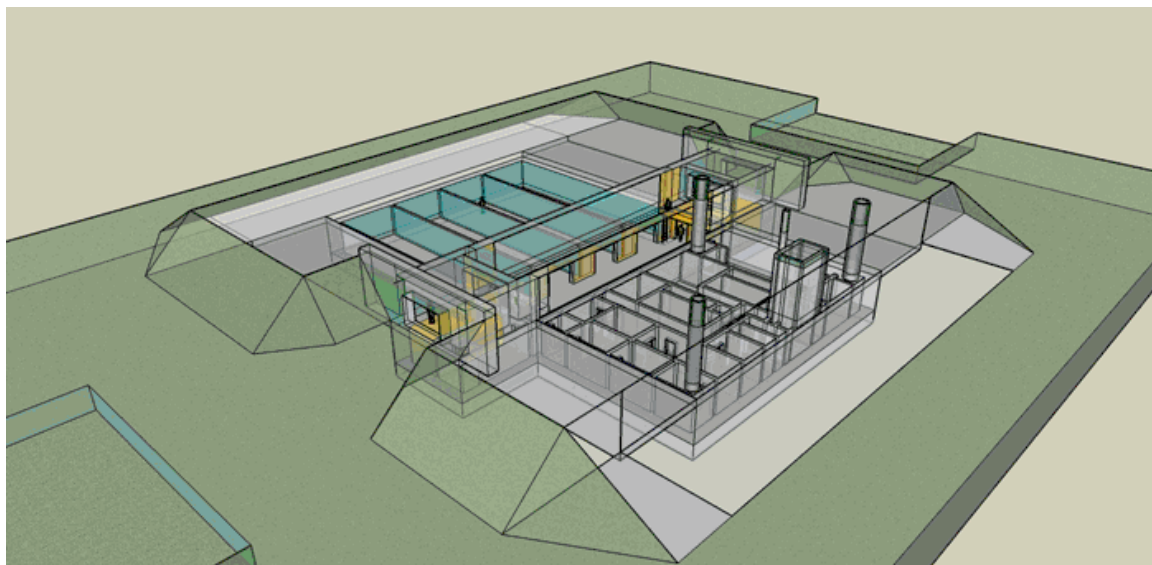
Pomoc probíhala až do počátku 50. let, kdy tehdejší představitelé na popud Sovětského svazu, kterému se znelíbilo, že se Izrael nechce stát jeho satelitem, začali s antisemitskou rétorikou. Antisemitismus se tak stal součástí naší politické doktríny, avšak lidé se s ní naštěstí nikdy plně neztotožnili. Bohužel za ní zaplatilo mnoho lidí, kteří se na operaci Důvěrné Izrael podíleli včetně popraveného ministra zahraničních věcí Vladimíra Clementise. Za dodnes nevyjasněných a podezřelých okolností došlo také k úmrtí velitele výcviku židovské brigády Genmjr. Antonína Sochora, do jehož vozu v noci 15. srpna 1950 u obce Hamr na jezeře na severu Ralska narazil na rovném a přehledném úseku lehký nákladní vůz, aniž by předtím brzdil či se pokusil o vyhýbací manévr (Vojenský historický ústav Praha 2018).

Ve vojenském prostoru probíhala oddělená i hromadná cvičení (kooperace pěchoty, leectva a tanků). Pro výcvik vojsk zde byly vybudovány tankodromy, hluboké brody, tankové střelnice Židlov a Vrchbělá, radarová základna Jezová nebo letecká střelnice Prosíčská horka a mnoho dalších. Dále také výzkumný polygon pro testování různých druhů munice a muniční sklady, sklady pohonných hmot, ubikace, opravárenské dílny a další zázemí pro vojenské, technické i

sociální potřeby vojáků, garáže pro tahače jaderných hlavíc a v neposlední řadě přísně utajované sklady jaderných hlavíc (Kunc 2005).

V letech 1966 – 1969 se na základě přísně tajné dohody zvláštní důležitosti „Dohody o opatření ke zvýšení bojové pohotovosti raketových vojsk“ (viz příloha č. 2) podepsané dne 15. prosince 1965 mezi vládami ČSSR a SSSR na území bývalého Československa začaly budovat sklady pod krycím označením JAVOR 50 (Bílina), JAVOR 51 (Brdy) a JAVOR 52, který byl vystavěn na území Ralska asi 3 km severně od Bělé pod Bezdězem. Dnes jsou jeho bývalé ubikace pro vojáky součástí zařízení pro zajištění cizinců. Tyto sklady byly určeny pro skladování jaderné munice pro případ jaderné války se západem. Po invazi vojsk Varšavské smlouvy ze srpna 1968 byly obsazeny sovětskou armádou a spadaly pod přímé velení v Moskvě. Poslední ze skladů byl dokončen a sovětskému velení předán JAVOR 50 v prosinci roku 1969, obrázky č. 6.4 a č. 6.5 znázorňují, jak tyto sklady vypadaly. Z tohoto důvodu se také dodnes nedá zcela přesně říci, zda se na našem území nacházely jaderné hlavice či nikoliv. Listiny dokládající tyto skutečnosti se nadále nacházejí jako přísně tajné v moskevských archivech. Avšak dá se předpokládat, že při vysokém stupni utajení, které kolem těchto objektů panovalo, kdy pouze prověření sovětsí vojáci směli být vpuštěni do objektů, byly v těchto skladech alespoň po určitou dobu jaderné hlavice skladovány. V rozhovoru po roce 1989 s ruským novinářem Vladimírem Kara Murzou bývalý velitel Střední skupiny vojsk generálplukovník Eduard Vorobjov potvrdil, že na československém území jaderné hlavice umístěny byly. Na toto téma se několikrát vyjadřoval i bývalý komunistický generál Miroslav Vacek a také on potvrdil umístění těchto zbraní na našem území. I průzkum vedený po roce 1991 Ladislavem Lahodou spíše naznačuje, že hlavice se zde nacházely. Přímé důkazy ale samozřejmě chybí a dokud se v Moskvě nepřistoupí k odtajnění těchto skutečností zbydou nám pouze domněnky a spekulace. Nicméně tyto sklady byly plně funkční a jejich výstavba byla velmi nákladná (spolu s provozem stály socialistického daňového poplatníka přes 430 miliónů Kčs), nedávalo by proto smysl, kdyby se nepoužily ke svému účelu (Archiv L. Lahody).

Obrázek 6.4: Průhled podzemním skladem JAVOR (Archiv L. Lahody).

Obrázek 6.5: Objekt podzemního skladu JAVOR (Archiv L. Lahody).

Jak již bylo zmíněno výše, v roce 1968 po vpádu vojsk Varšavské smlouvy nastaly veliké celospolečenské změny. Útok byl uskutečněn pomocí 6 300 ks tanků, 2 000 ks děl, 550 ks bojových letadel, 250 ks dopravních letadel a více než 500 000 mužů. Těmito změnami byla samozřejmě zasažena i naše armáda, která musela sovětské správě podstoupit vojenský újezd Ralsko a Mladá, kde byly trvale dislokovány okupační jednotky střední skupiny sovětských vojsk. To samozřejmě znamenalo budování velkého množství ubikací, kulturních objektů a dalších staveb, které ruské vedení požadovalo. Ralsko se tak začalo postupně měnit ve velké vojenské město, kde byste našli vše, co by člověk ve městě hledal, tj. včetně obchodů, kinosálů, plaveckých bazénů, sportovišť a dalších objektů. V 80. letech se přistoupilo na rozšíření přistávací plochy letiště na celkovou délku 2 700 m a šířku 90 m. Spekulovalo se, že k tomuto

rozšíření došlo z důvodu potřeby záložní přistávací plochy pro ruský raketoplán Buran. Jde však zřejmě jen o spekulace a k rozšíření došlo z čistě praktických důvodů. Ekologické škody způsobené ruskými jednotkami, které v souvislosti s vysokým stavem (až 20 000) umístěných vojáků včetně jejich rodin, znamenaly velkou zátěž pro místní ekosystém, a to především v okolí Hradčanského letiště, kde se ve velkém vypouštěly ropné produkty přímo do země. Podle místních starousedlíků nebylo nezvykem, že za lahev vodky jste mohli doma mít barel leteckého benzínu nebo nafty. Toto vše se dělo mimo jiné kvůli vykazování prolétaných hodin a spotřebovaného paliva, jež se samozřejmě neplnily, jak se plnit měly. Ačkoliv všechny tyto ekologické škody a jejich následky patří neoddiskutovatelně k nechtěnému dědictví a velké zátěži jak pro místní společnost, tak i pro přírodu, fauně i floře se kupodivu na území Ralska dařilo vždy dobře. Zvláště vzácným rostlinám i živočichům, kterým vyhovoval relativní klid rozlehlého území spojený s tolik potřebnými disturbancemi, které zajišťovaly například tanky na tankodromech nebo dopadové plochy střelnic. Jelikož se zde půda prakticky neobhospodařovala a jedinými většími zásahy byla údržba lesů, kterou v té době zajišťovaly Vojenské lesy a statky n. p., zachovala se zde na mnoha místech společenstva, která se zemědělstvím a systematickým využíváním krajiny prakticky vymizela (Město Ralsko 2015).

Poslední kapitolou v historii vojenského újezdu Ralsko byl odchod sovětských vojsk dislokovaných na našem území po roce 1968 a zánik vojenského újezdu. V Moskvě byla 26. února 1990 mezi vládami ČSFR a SSSR uzavřena dohoda o odsunu Střední skupiny vojsk sovětské armády z československého území. Transport byl naplánován ve třech etapách. 1. etapa zahrnovala odchod 25 800 vojáků v období 26. února 1990 – 31. května 1990, v souvislosti s 2. etapou od 1. června 1990 – 1. prosince 1990 byl naplánován odchod dalších 18 300 vojáků a poslední 3. etapa proběhla mezi 1. lednem 1991 – 30. červnem 1991 a v ní opustilo naše území zbylých 29 400 vojáků. Na hladký průběh relokace dohlížela komise vedená Michaelem Kocábem, zpěvákem a poslancem Federálního shromáždění ČSFR, a pod jeho dozorem 21. června 1991 opustil československé území poslední železniční vlak s technikou a vojáky. Posledním sovětským vojákem, který opustil ČSFR 27. června 1991, byl velitel Střední skupiny sovětských vojsk generál Eduard Vorobjov. Definitivní tečkou za vojenskou historií v prostoru Ralska byl oficiální zánik vojenského újezdu k 31. prosince 1991 (Bilický 2013).

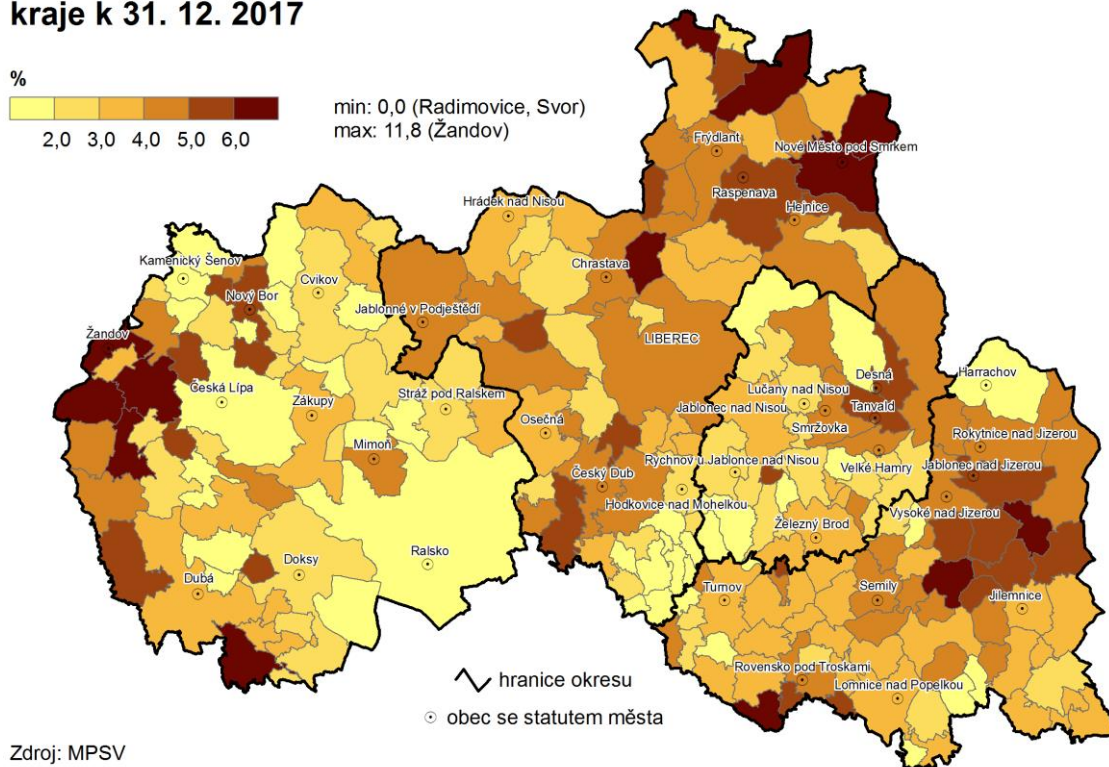
6.2 Současné Ralsko

Doba, kdy bylo Ralsko považováno za oblast s vojenským charakterem a běžný občan se do něj neodvažoval vstoupit, je dávno pryč. Ralsko objevuje každým rokem více turistů, každý rok je vidět něco nově postaveného nebo opraveného. Obec se snaží investovat do podpory turistiky, revitalizovat budovy po ruské armádě, staví chodníky, opravuje silnice, buduje se kanalizace, vodovod či čističky odpadních vod, oblast se stala v roce 2016 Geoparkem, CHKO Kokořínsko se rozšířila v roce 2014 o některá území BVVP Ralsko atd. Avšak přes tyto nesporné pokroky celá oblast svým způsobem přešlapuje na místě. Žádný z opravdu velkých a ucelených investičních plánů na využití oblasti se nepodařilo dovést do realizace, vedení města dělá často kontroverzní rozhodnutí a opozice se hádá s vedením a naopak. K těmto hádkám je často využíván čtvrtletník „Dnešní Ralsko“, který je placen z městského rozpočtu.

Přestože počet obyvatel stoupá, nezaměstnanost je nízká (2,34 % k 31. prosinci 2017, viz obrázek 6.6) a celé město urazilo velký kus cesty v nelehkých podmínkách, lze mezi obyvateli pozorovat určitou skepsi s tím, jaký je dnešní stav věcí.

Obrázek 6.6: Podíl nezaměstnaných osob v evidenci úřadu práce v obcích Libereckého kraje k 31. prosinci 2017 (Český statistický úřad ©2018).

Podíl nezaměstnaných osob v evidenci úřadu práce v obcích Libereckého kraje k 31. 12. 2017

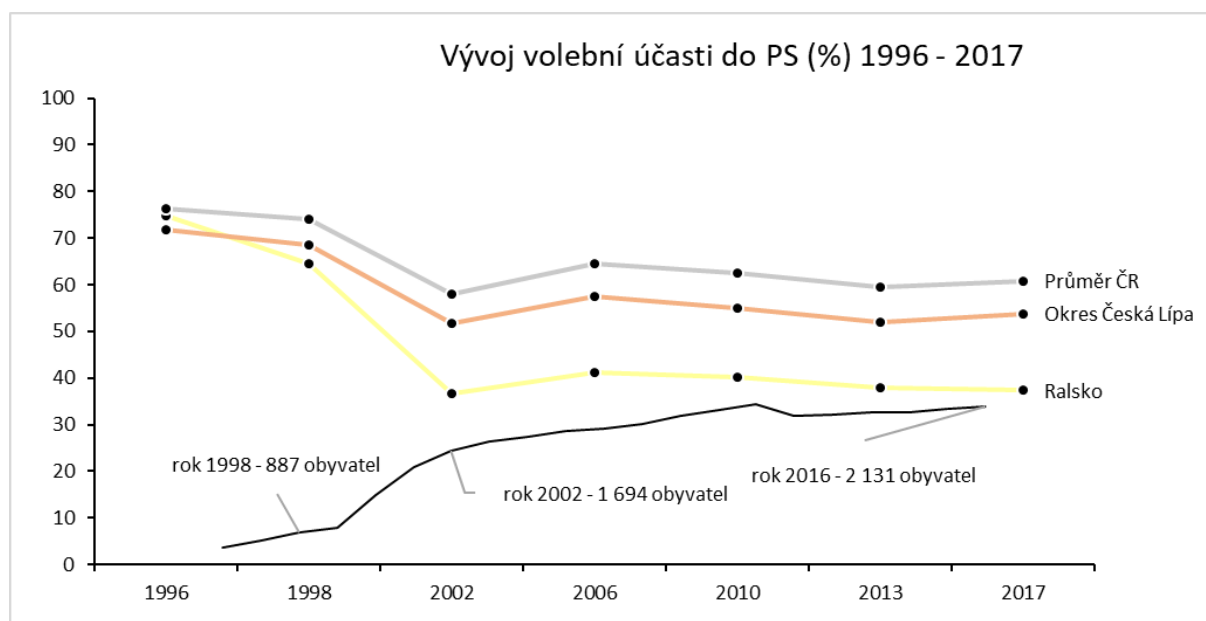
Mnoho místních si totiž stále pamatuje, kolik se v Ralsku za tu dobu vystřídalo krajských a vládních delegací, naposledy například v roce 2018 premiér v demisi A. Babiš. Všechny tyto návštěvy měly mnoho společného. Politici si vyslechnou problémy (špatná dopravní obslužnost, ekologické zátěže, rozpadlé budovy po ruském vojsku, málo pracovních příležitostí, množící se černé skládky a mnoho dalších), navrhnou rychlá a efektivní řešení, finanční pomoc a investory, ale po jejich odjezdu po nich zůstanou jen nesplněné sliby. Nejhorším z tohoto pohledu byly především 90. léta, ve kterých Ralsko vinou stavební uzávěry a zdouhavé privatizaci dlouho nesmělo nakládat s majetkem na svém území a nemohlo realizovat investiční záměry. Tuto situaci místní obyvatelé často stavěli do kontrastu s rozvojem ve zbytku ČR a srovnání v nich samozřejmě zanechávalo pocity beznaděje a bezvýchodnosti.

Náladu ve společnosti můžeme do značné míry sledovat účastí na věcích veřejných a jejich nejmarkantnějším ukazatelem je volební účast. Z ní je patrné, že obyvatelé Ralska mají od konce 90. let pocit, že jejich hlasem se tzv. „stejně nic nezmění“. Volební účast v Parlamentních volbách do Poslanecké sněmovny je ve městě Ralsko dlouhodobě nejnižší ze všech obcí z celého okresu Česká Lípa, pod který územně spadá. V roce 2017 dosáhla druhého nejhoršího výsledku (37,44 %) ve své historii, a tím klesla na téměř poloviční hodnoty z roku 1996.

Tabulka 6.1: Vývoj volební účasti do PS v letech 1996 až 2017 (Pípal podle Volby.cz 2018).

Vývoj volební účasti do PS (%) 1996 - 2017							
Volby	1996	1998	2002	2006	2010	2013	2017
Ralsko	74,72	64,56	36,74	41,28	40,06	37,96	37,44
Okres Česká Lípa	71,88	68,62	51,75	57,4	55,09	51,86	53,82
Průměr ČR	76,41	74,03	58	64,47	62,6	59,48	60,84

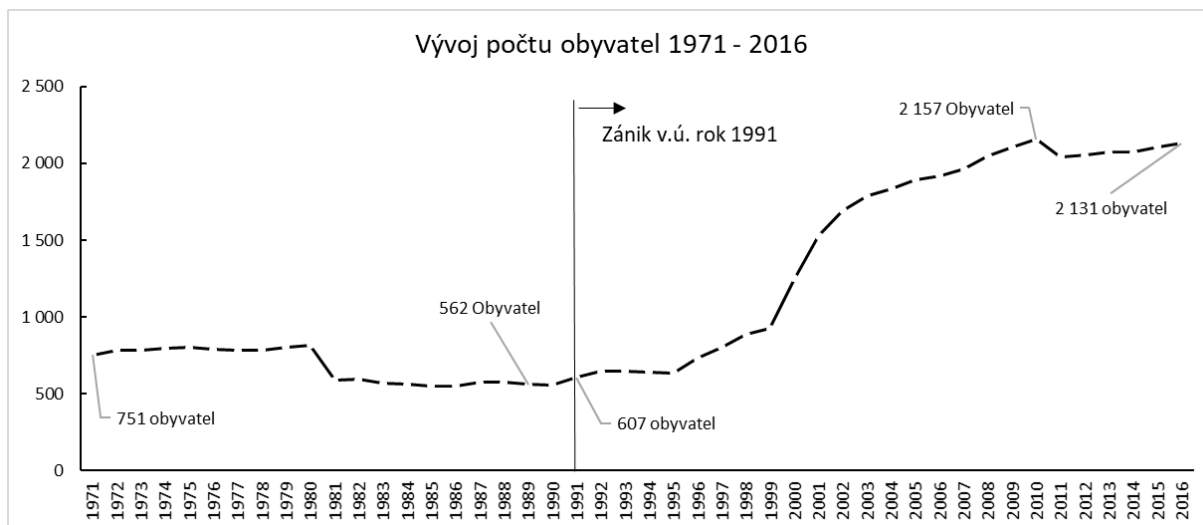
Obrázek 6.7: Vývoj volební účasti do PS v letech 1996 až 2017 (Pípal podle Volby.cz 2018).

Ve sledovaném období byla počáteční volební účast v roce 1996 na všech úrovních téměř identická a pohybovala se nad 70 %. Ve výše uvedeném grafu a tabulce můžeme vidět pokles důvěry v politiku mezi lety 1998 a 2002 v celé české společnosti. Na grafu je patrný náhlý propad a volební účasti jsou na všech úrovních nejnižší. Toto volební období bylo mimo jiné poznamenáno uzavřením tzv. opoziční smlouvy mezi dvěma nejsilnějšími stranami v zemi. V Ralsku byl pokles v těchto letech ještě mnohem výraznější než na okresní a celostátní úrovni a přes mírné oživení v roce 2006 zde volební účast stagnuje nehledě na republikový a okresní vzestup. Nutno podotknout, že obec Ralsko prodělala v letech 1998 až 2002 bouřlivý demografický vývoj, kdy se do ní přistěhovalo velké množství nových obyvatel a její počet se téměř zdvojnásobil. Tito nově přistěhovalí zcela určitě hráli roli při volební účasti v roce 2002 i ve volbách v následujících letech.

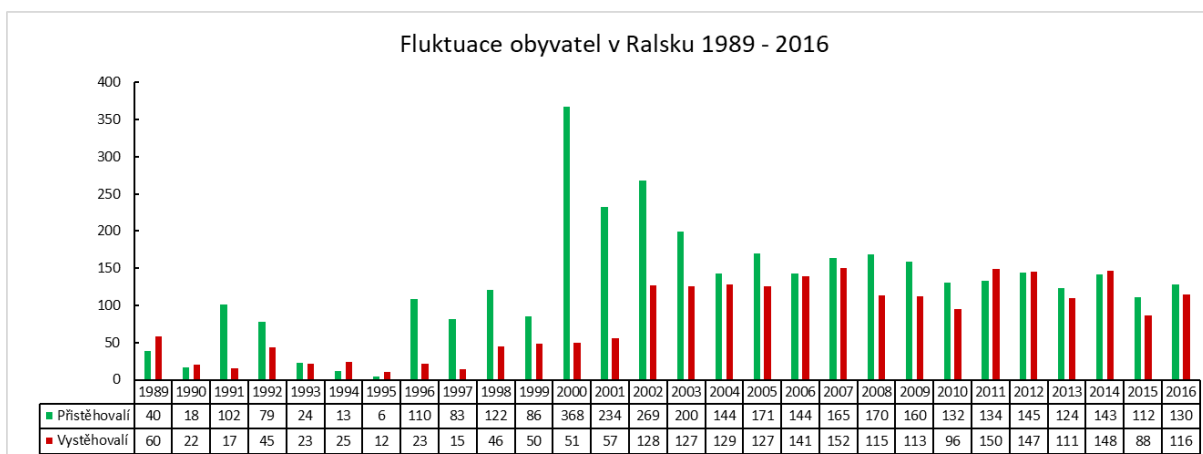
V letech 1991 a 1992 do městské části Kuřívody reemigrovali z Ukrajiny volyňští Češi, v celkem dvou vlnách se přistěhovalo 62 rodin. V roce 1991 přišli nově příchozí obyvatelé z lokality Malá Zubovština a v roce 1992 z Malinovky, která byla silně postižena černobylskou jadernou katastrofou. Na konci 90. let se díky dokončení první fáze rekonstrukce panelových domů po sovětské armádě v Plouznici a Kuřívodech začal počet obyvatel velmi rychle rozrůstat až k dnešnímu stavu přibližně 2 100 obyvatel.

Obrázek 6.8: Vývoj počtu obyvatel v letech 1971 až 2016 (Pípal podle Českého statistického úřadu 2018).

V dnešní době je situace poměrně stabilní a k rozrůstání dochází relativně pozvolně. Hlavním faktorem růstu obyvatel se nyní začíná stávat trend tzv. suburbanizace, tedy přesun obyvatel z větších měst na vesnici. V minulých letech také docházelo ke stěhování sociálně slabých občanů z okolních měst, a to především z Mimoně, Mladé Boleslavi nebo Mělníka, což mělo za následek vytváření sociálně vyloučených lokalit. Mezi nejvíce zasažené městské části tímto problémem patří Plouznice a Náhlov, kde je koncentrace sociálně nejslabších obyvatel nejvyšší.

Obrázek 6.9: Fluktuace obyvatel v Ralsku v letech 1989 až 2016 (Pípal podle Českého statistického úřadu 2018).

K prvnímu významnějšímu přírůstku obyvatel došlo v letech 1991 a 1992, kdy využili nabídku k návratu potomci Čechů žijící na Ukrajině. Od roku 1993 do roku 1995 celá oblast stagnovala a spolu s tím i pohyb obyvatel. Změna nastala po roce 1996, kdy společnost PRIVUM převedla první budovy a pozemky do vlastnictví obce a soukromých vlastníků. V letech 1997 a 1998

využili nabídku k bydlení někteří lidé postižení ničivými povodněmi na Moravě v roce 1997. Migrační vlna vrcholí na přelomu tisíciletí, kdy bylo dokončeno mnoho rekonstrukcí panelových domů. Poté již lze sledovat trend zklidňování migrace obyvatel a v roce 2011 a 2012 poprvé od roku 1995 dochází dokonce k zápornému úbytku.

6.2.1 Pracovní příležitosti

Otázka, kterou si od začátku vedení obce, kraje i státu kladlo, byla, co udělat s obrovským množstvím budov, bunkrů, hangárů, související infrastruktury a především, co s letištěm v Hradčanech a jeho blízkým okolím. Hradčany jsou se svým letištěm považovány za středobod celého Ralska a většina velkých investičních akcí vždy nějakým způsobem počítala s plochou letiště a jeho budoucím využitím.

Jak je v takových případech obvyklé, hledalo se jednoduché a rychlé řešení. Nejlépe v podobě velkého investora, který by byl ochoten tento majetek převzít, zkultivovat a na jeho místě postavit velkou průmyslovou zónu, kterou by zajistil všem obyvatelům širokého okolí zaměstnání v továrně. Takovéto myšlenky jsou v hlavách politiků vždy velmi lákavé, podobné akce mají totiž předem zajištěnou vysokou publicitu, zvýší se příjem obce, kraje, státu, lidem se dá práce, přestříhne se slavnostní páska a vyhrají se další volby.

Problém takových řešení ale je, že jdou většinou proti zájmům (ať už vědomým nebo nevědomým) obyvatel. Po roce 1991 se vystřídal mnoho nápadů na využití území BVVP a letiště v Hradčanech. V roce 1992 byla Vládou ČR vypsána mezinárodní veřejná soutěž na využití Ralska a Milovic, jejíž výsledky však nebyly akceptovány a pozemky později převzala státem založená a zřizovaná společnost PRIVUM. V dalších letech měl o Ralsko zájem Rolls – Royce, který s úřady jednal o využití hangárů a letiště pro montáže britských motorů do letadel ruské provenience. V souvislosti s letištěm byl také mnohokrát zmíněn záměr provozovat zde nízkonákladovou leteckou přepravu. Škoda Auto plánovala letiště využít jako testovací polygon pro své nové vozy. Na přelomu tisíciletí měla společnost Kludsky Land v plánu na 298 ha v Ralsku vybudovat obří zábavní park a pro tento záměr zakoupila pozemky od společnosti PRIVUM. V roce 2014 se vznikem územního plánu se na části z nich domáhala změny jejich využití, radnice však tuto námitku při projednávání v srpnu 2014 zamítla. Podobných projektů, někdy lepších, někdy horších, byly minimálně desítky. Všechny tyto nerealizované plány svědčí však pouze o tom, že příslušní politici po dlouhá desetiletí neměli koncept ani plán na využití této oblasti.

Dnes již můžeme říci, že se naštěstí žádný z těchto plánů neuskutečnil a stále je zde naděje, že letiště i celá oblast bude i nadále sloužit lidem, jak místním, tak turistům, že se na něm budou moci konat další kulturní nebo sportovní akce a že se letiště stane jakýmsi památníkem na doby nedávno minulé. A toto vše v konečném důsledku zajistí lidem práci, kterou budou moci mít rádi a bude je těšit.

Příklad z podobné situace, jaká je v Ralsku, si můžeme vzít z relativně nedalekého Berlína, který řešil v roce 2008, jak naložit s uzavřeným letišťem Tempelhof. Letiště bylo po rozdělení Berlína na okupační zóny jediným spojením západního Berlína se zbytkem Evropy. Historicky se tedy jedná o podobně zajímavou plochu, jako se nachází v Ralsku. Zde se politici zeptali přímo místních, v jaké podobě by chtěli letiště nadále využívat a od roku 2010 je plocha letiště užívána pro volnočasové aktivity. Dělají se zde turistické prohlídky s výkladem, letiště je využíváno ke kulturním a společenským akcím a jeho hodnota slouží místním obyvatelům.

I přesto, že se na území Ralska prozatím žádný z velkých projektů nerealizoval, je nezaměstnanost místních obyvatel na úrovni 2,34 % (k 31. prosinci 2017), což je podle dat Českého statistického úřadu pod průměrem celé ČR. Z výše uvedeného je zřejmé, že Ralsko nepotřebuje velké investiční akce a mělo by se hlavně zaměřit na rozvoj stávajících aktivit, podporovat zaměstnanost v oblastech s vysokou přidanou hodnotou, především v turismu a službách.

Největší zaměstnavatel je od roku 2015 na území města Ralsko firma KV final s.r.o., která se zabývá výrobou kovových dílů pro automobilový průmysl a v Kuřívodech v první fázi zaměstnala přibližně 150 lidí v převážně dělnických profesích. Hlavními zaměstnavateli v regionu jsou dále Škoda Mladá Boleslav, Johnson Controls, Diamo, a Trimco. Pro místní obyvatele tak stále platí, že většina z nich je nucena dojíždět za prací do okolních měst.

6.2.2 Kulturní a sociální vybavenost

Celé území města Ralska je rozděleno do 9 městských částí a každá z těchto částí je vzhledem k původnímu členění na samostatné obce od ostatních relativně izolována. Tato izolace způsobuje problémy v přístupu obyvatel k sociální a kulturní vybavenosti. Odlehlost některých městských částí dále umocňuje nedostatečná dopravní infrastruktura a neexistence přímých spojů hromadné dopravy mezi jednotlivými částmi. Například pro obyvatele městské části Náhlov (141 obyvatel) znamená návštěva městského úřadu v Kuřívodech (604 obyvatel) cestu autem vzdálenou přes 30 km nebo cestu autobusem se čtyřmi přestupy v délce minimálně jedné hodiny a 45 minut. Poslední spoje ve všední dny jezdí v 15:25 a o víkendech mezi těmito

částmi žádné spojení neexistuje. S podobnými dopravními problémy se potýkají i občané zbylých městských částí, například do městské části Svěbořice není zajištěno veřejné dopravní spojení vůbec.

Tabulka 6.2: Počet dopravních spojů na území města Ralsko k datu 31. března 2018 (Pípal 2018 podle IDOS.cz 2018).

Počet dopravních spojů na území města Ralsko					
Sídlo	Pondělí	Středa	Pátek	Sobota	Neděle
Boreček	16	15	17	4	6
Horní Krupá	0	0	0	0	0
Hradčany	14	13	15	4	6
Hvězdov	9	9	9	0	0
Kuřívody	18	17	17	0	2
Náhlov	6	6	6	0	0
Ploužnice	30	30	30	0	2
Skelná Huť	14	14	14	0	2
Svěbořice	0	0	0	0	0

Toto samozřejmě obyvatelům Ralska způsobuje značné komplikace při komunikaci s úřady, cestování za volnočasovými aktivitami, za prací nebo občanskou vybaveností. Město Ralsko se snaží svým obyvatelům tyto komplikace zmenšovat a organizuje například svozy pro děti osobními auty do mateřské školky. Tyto svozy se také uplatňují při volbách a pomáhají místním se dostat do jednoho z hlasovacích okrsků (Ploužnice, Hradčany, Kuřívody), nicméně i přes veškerou snahu město Ralsko postrádá základní vnitřní integritu a vznikají v něm odstředivé tendence především ve vzdálenějších částech. Některé okrajové lokality se v důsledku toho dostávají do situace, kdy se v nich prohlubuje sociální odloučenost, která způsobuje, že se z nich movitější obyvatelé stěhují do pro ně příznivějších míst a tyto městské části se tak pomalu stávají tzv. sociálně vyloučenými lokalitami. Tento problém se pak týká hlavně městské části Náhlov a sídliště v Ploužnici.

Správním centrem města Ralska jsou Kuřívody, kde je také koncentrována největší občanská vybavenost. Nachází se zde sídlo obecního úřadu s infocentrem (czechpoint, turistické informace, kopírovací služby, internet), škola a školka, Muzeum asanace Ralska (viz příloha č. 3), obchod se smíšeným zbožím, motorest a městská knihovna, která vznikla již s příchodem prvních civilních obyvatel. V Kuřívodech se také nachází kinosál s kapacitou 300 osob, využíván je však pouze příležitostně.

Mezi nejvýznamnější městské části patří dále Hradčany a Ploužnice. V Ploužnici hraje své zápasy fotbalový klub SK Ralsko a je zde klubovna, kde působí Centrum pro volnočasové

aktivity dětí a mládeže. V místní klubovně se pořádají různé kroužky pro děti (taneční, výtvarné, stolní tenis) i pro dospělé (setkání seniorů, myslivecký kroužek). Z dalších lze vyjmenovat hospodu nebo dětské hřiště. V Hradčanech se nachází turistické infocentrum spravované Vojenskými lesy a statky, obchod se smíšeným zbožím, kiosky a ZOO pro hendikepovaná zvířata, dále tenisový kurt, dětské hřiště, hospoda a sál s kapacitou přibližně pro 100 osob. Na přilehlé letištní ploše, která je v majetku Libereckého kraje, je provozováno in-line bruslení, paragliding, kiteboarding, pořádají se zde motoristické srazy a létá se zde na ultralightech. Hradčany jsou také významným bodem pro turistiku a cykloturistiku.

V ostatních městských částech jsou provozovány různými zájmovými spolky či občanskými sdruženími tyto další aktivity:

- Tábořiště Boreček (půjčovna vodáckého vybavení a vodácké tábořiště),
- Muzeum vystěhovalectví do Brazílie v Náhlově (kavárna, muzeum, prodejna brazilské kávy, ubytování),
- Farma Pavlin dvůr (stáje, jezdeckví, chov dobytka, agroturistika),
- Dětský klub Brouček (hlídání dětí 2 – 6 let).

Příležitosti k sociálnímu a kulturnímu vyžití se v Ralsku značně liší podle městské části a dostupnosti od přirozeného centra města. Za některými aktivitami musí místní jezdit do okolních měst, nejbližší divadlo se nachází v Mladé Boleslavi a nejbližší kino v Mímoně. Pro některé obyvatele je výhodnější jezdit mimo Ralsko, protože centrum je pro ně kvůli nedostatečné dopravní obslužnosti příliš vzdálené. Celé město je tedy segmentováno a tvoří se v něm samostatné jednotky, které jsou v některých lokalitách silněji provázány s okolními obcemi než se samotným Ralskem. Tato segmentace spolu se špatným spojením jednotlivých lokalit způsobuje nemalé komplikace při budování sociální, sportovní a kulturní vybavenosti města. Tím se samozřejmě vytváří vnitřní pnutí a některé části se cítí (možná i právem) opomíjené a mimo zájem úřadů.

7 Výsledky

7.1 Využití území vojenského újezdu

Nad otázkou, jak nejvhodněji využít „opuštěné“ území Ralska, se vedly bouřlivé diskuze již od prvních dnů po zániku vojenského prostoru. V prvních letech převládal názor prodat většinu pozemků silnému investorovi, který by na nich realizoval ucelený investiční záměr. Tím by se z pohledu státu zdánlivě vyřešilo několik problémů najednou. V první řadě by se zbavil majetku, se kterým si nevěděl rady, nemusela by se provádět asanace tehdy ještě neznámých rozměrů a lidé v okolí by získali nové pracovní příležitosti.

Je potřeba si uvědomit, že Ralsko bylo izolováno po několik desetiletí a přístup do něj měla převážně sovětská armáda. Z tohoto hlediska je zřejmé, že na začátku 90. let téměř nikdo nevěděl, co se v Ralsku nachází, jakým způsobem by se mohlo využít a v jakém stavu je předáváno. Zároveň si musíme uvědomit, že zkušenosti s podobnou změnou v užívání takto rozsáhlého území, nebyly v té době nikde na světě.

7.1.1 Legislativní vývoj

V roce 1991 byly zahájeny první legislativní kroky pro budoucí využití majetku po sovětské armádě. Nejstarším dokumentem, který se zabýval využitím vojenského újezdu Ralsko, bylo usnesení federální vlády v září 1991. Toto usnesení zrušilo a současně převedlo v. ú. Ralsko do civilní správy a zároveň ukládalo armádě začít odstraňovat škody a předávat majetek civilnímu sektoru. Armáda si přesto ve zrušených újezdech ponechala právo na užívání většiny zemědělských a lesních pozemků a mnoha dalších objektů. V březnu 1992 bylo přijato další usnesení o převodu majetku po Československé armádě na civilní obyvatele (Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky 1993a).

Teprve však 1. dubna 1992 byla podepsána dohoda o vypořádání majetku mezi SSSR a ČSFR a následně 4. května 1992 Vláda ČR na své schůzi:

konstatovala,

- a) že majetek po bývalé sovětské armádě nacházející se na území České republiky je v souladu s čl. 9 ústavního zákona 143/1968 Sb. majetkem České republiky, která rozhodne o jeho využití,
- b) škody způsobené na území České republiky bývalou sovětskou armádou budou hrazeny Českou republikou,

c) Česká republika se nebude finančně podílet na výstavbě bytových kapacit na území Ruské federace pro bývalá sovětská vojska odsunutá z ČSFR (Úřad vlády České republiky 1992).

Na schůzi 27. května 1992 vláda jmenovala Ing. Jana Příkryla, CSc. tehdejšího náměstka pro hospodářskou politiku a rozvoj zmocněncem pro přebírání majetku po sovětské armádě a 9. září 1992 v usnesení č. 540 „k přejímání a předávání objektů po sovětské armádě na území České republiky“ toto rozhodnutí ruší a konstatuje, že v souladu s platnou legislativou jsou k převzetí majetku do prozatímní správy a k nakládání s ním oprávněni příslušní přednostové okresních úřadů. Zároveň uložila ministrovi financí vypsát do 31. prosince 1992 mezinárodní soutěž na využití vojenských prostorů Ralsko a Mladá, v lednu 1993 soutěž vyhodnotit a v únoru 1993 předložit vládě návrh na konečné využití obou prostorů a návrh na další postup v přípravě a realizaci vítězného návrhu. Také byl pověřen předseda Vlády České republiky, aby projednal s předsedou Vlády České a Slovenské Federativní Republiky střežení objektů československou armádou a provedení leteckého snímkování pozemků a objektů Vojenským geodetickým a kartografickým ústavem a jejich následném přenesení do katastrálních map. Přednostům okresních úřadů bylo uloženo vyhlásit v Ralsku a Mladé dočasnou stavební uzávěru.

V říjnu 1992 byly podklady pro vypisovanou soutěž projednány s dotčenými městy a obcemi a jejich připomínky zapracovány. Do vypsání mezinárodní soutěže se zájemci mohli přihlašovat od konce října do 15. prosince 1992 oproti složení poplatku 800 amerických dolarů. Do soutěže se přihlásilo celkem 25 společností ze 7 zemí (Spojené státy americké, Brazílie, Velká Británie, Itálie, Spolková republika Německo, Izrael, Česká republika). Z těchto přihlášených společností je potřeba zmínit především společnost Svobodná zóna Severní Čechy, a.s., která vyvolala velké kontroverze. Mezi majiteli figuroval jako její místopředseda bývalý plukovník a velitel 1. tankové divize ve Slaném Zdeněk Zbytek, který byl propuštěn z armády 31. prosince 1991, kvůli svým výrokům v roce 1989, kdy veřejně deklaroval podporu Komunistické straně Československa (KSČ) a byl připraven poslat tanky k potlačení demonstrací. Dalším kontroverzním vlastníkem této společnosti byl bývalý generál a ministr obrany (3. 12. 1989 – 18. 10. 1990) Miroslav Vacek.

Termín pro odevzdání projektů byl stanoven do 15. února 1993. Komise sestávající se ze zástupců ministerstev (zahraničních věcí, financí, obrany, hospodářství, životního prostředí), starostů obcí (Ralsko, Bělá pod Bezdězem, Benátky nad Jizerou, Milovice), okresních úřadů (Česká Lípa, Nymburk, Mladá Boleslav) a nezávislých odborníků obdržela celkem 9 návrhů projektů k posouzení.

Vítězným projektem pro využití území Ralska se stal návrh „Zelená zóna severní Čechy“ české společnosti Waldstein s.r.o. za níž stáli šlechtici z rodu Valdštejnů, jejichž rodina na území historicky hospodařila od roku 1622 do roku 1945. Vláda byla s vítězným návrhem seznámena 31. března a již 9. dubna proběhlo s Waldstein s.r.o. první jednání. K projednání do Parlamentu se návrh dostal 20. dubna 1993 a již od prvních připomínek z 21. dubna bylo jasné, že schválení návrhu není příliš pravděpodobné. Poslancům vadil především původ vlastníků a jejich spolupráce s nacistickým Německem. Mezi dalšími výhradami zaznívaly nedostatečná hloubka materiálu (na zpracování měly firmy pouhé 3 měsíce), nízký finanční profit pro stát, čerpání podzemních pitných vod, zdlouhavost řešení, využití letiště pouze pro sportovní letadla, nedostatečné finanční krytí nebo pouze turistické využití, například poslanec František Trnka k tomu podotkl:

„Kromě toho je také s podivem, že tento objekt, resp. toto území, Ralsko, má sloužit turistice, když je notoricky známo, že 80 % zahraničních turistů jezdí do Prahy, většina zbytku do Mariánských Lázní, do Krkonoš a na Šumavu.“ (Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky 1993b).

Další poslanci vyzdvihovali projekt společnosti Svobodná zóna Severní Čechy, a.s. jako přínosnější. Plán této společnosti počítal s vybudováním obřího leteckého terminálu napojeného železnicí a kapacitními silnicemi do Německa a Polska, na lodní dopravu po Labi nebo s vybudováním obřích skladovacích prostorů ad. Díky těmto všem událostem se tedy záměr rodiny Valdštejnů a s ním i celá mezinárodní veřejná soutěž uložila do archivu s tím, že v budoucnu přijdou lepší nabídky (Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky 1993b).

Dne 21. července 1993 vláda vydala usnesení č. 404 o dalším postupu využití bývalých vojenských újezdů. V něm se mimo jiné přednostům okresních úřadů ukládá na základě rozpracované územně – plánovací dokumentace postupně uvolňovat stavební uzávěru a povolovat nové stavby. Dále vypracovat ve spolupráci s ministerstvem obrany do 15. září 1993 soupis veškerého nemovitého majetku. Ministru hospodářství bylo na základě tohoto usnesení uloženo do 31. března 1994 zpracování územního plánu pro bývalý vojenský újezd Ralsko.

Na konci roku 1993 byla při ministerstvu hospodářství zřízena rozpočtová organizace ve věci privatizace státního majetku BVVP Ralsko a Mladá PRIVUM (Privatizace Vojenských Újezdů Mladá a Ralsko). V usnesení vlády č. 727 + P ze dne 22. prosince 1993 se ukládá přednostům okresních úřadů Česká Lípa, Liberec, Mladá Boleslav a Nymburk začít převádět státní majetek do organizace PRIVUM.

Na základě usnesení vlády ČR č. 722 ze dne 19. prosince 1994 byl schválen územní plán velkého územního celku Ralsko. Územní plán vymezuje a navrhuje vhodné aktivity a plochy pro účely nového využívání a revitalizace oblasti. V roce 1995 byla v Ralsku americkou nadací zpracována studie „Ralsko a jeho region – potřebuje hodnocení pro ekonomický rozvoj“. Studie hodnotí rozvojové možnosti území z pohledu investic a investorů. Dále byl na konferenci v Liberci v rámci pilotní studie NATO na nové využití bývalých vojenských území prezentován záměr Zoologické zahrady v Liberci na zřízení „Chovné stanice pro zvláště ohrožené druhy zvířat v Ralsku – Svěbořice“.

V roce 1995 byl organizací PRIVUM dokončen soupis a registrace majetku. V Ralsku bylo registrováno 1 700 bytů a 1 200 jiných budov. Bytový fond zahrnoval celkem 141 obytných domů. V průběhu let byl tento majetek stále více devastován a rozkrádán, viz přílohy č. 4 a č. 5. Přestože bylo potřeba, aby privatizace postupovala co nejrychlejšími tempem, tehdejší vedení obce si stěžovalo, že v případě získání investora trvá převedení majetku 1 – 2 roky. Dalším problémem byly smlouvy, které nového majitele nezavazovaly k investicím, a tak se mnohdy stávalo, že majetek chátral i po privatizaci.

Mezi lety 1996 a 1998 bylo přibližně 360 (30 %) budov a 780 (45 %) bytů převedeno do majetku obcí nebo jiným uživatelům. Roku 1996 město Mimoň realizovalo pomocí dotační podpory státu opravu panelových bytů v Hradčanech a již o rok později v nich začali bydlet první občané. Obce, kterým byla přidělena část bývalého vojenského prostoru do katastru, založily v roce 1997 Sdružení obcí pro revitalizaci a nové využití území BVVP Ralsko. V roce 1997 si Ministerstvo pro místní rozvoj nechalo zpracovat studii „Možnost využití oblasti Ralsko pro potřeby cestovního ruchu“. Studie potvrdila vysoký potenciál oblasti pro cestovní ruch, ale také zdůraznila, že bude nezbytná finanční podpora státu nebo investorů.

V roce 2003 byly Nejvyšším kontrolním úřadem při kontrole na Ministerstvu pro místní rozvoj prokázány nesrovnalosti v účetnictví mezi roky 2000 – 2001 ve společnosti PRIVUM i na ministerstvu a bylo konstatováno porušení rozpočtové kázně.

V červnu 2005 byla usnesením č. 796 ukončena práce na rozpracovaných privatizačních projektech, vyjma těch, které již byly předloženy Ministerstvu financí a dále bylo rozhodnuto přepsat zbývající majetek na obce do 30. června 2005 a na kraje do 15. ledna 2006 metodou bezúplatného převodu. Letiště Hradčany bylo v roce 2007 převedeno na Liberecký kraj. Většinu pozemků se podařilo převést relativně rychle, avšak ještě v roce 2013 nebyl převeden

veškerý majetek společnosti PRIVUM, například město Ralsko 13. května 2013 jednalo o převodu pozemku parcelní číslo 351 v k. ú. Ploužnice pod Ralskem.

Podle závěrečného účtu Ministerstva pro místní rozvoj ČR z roku 2012 zbývalo společnosti PRIVUM z celkové rozlohy nabytého majetku 30 800 ha, již pouze minimální rozloha pozemků v jejím vlastnictví a náklady na provoz činily pouhých 61 tis. Kč.

7.1.2 Investice a rozvoj

V roce 2006 byla obec Ralsko povýšena na město s rozlohou 170 km². Pro takto rozsáhlé území je pro budoucí rozvoj velmi důležité vypracování územního plánu, ve kterém se jasným způsobem vymezí budoucí záměry a plány v souvislosti s využitím pozemků v jeho katastru. Městská část Kuřívody jako první z celého města Ralsko měla zpracovaný celistvý územní plán již v září 1998. Městu Ralsko se v roce 2011 podařilo vydat „Program rozvoje města Ralsko“, ve kterém se mimo jiné vypracovala SWOT analýza pro všechny městské část. Na program rozvoje 7. února 2013 navázal akční plán, který zahrnoval přehled aktivit a opatření v krátkodobém a střednědobém horizontu (do roku 2020). A v roce 2014 se podařilo realizovat a schválit územní plán celého města Ralsko. Schválen byl na zasedání zastupitelstva 17. prosince 2014, tedy téměř 23 let od zániku vojenského újezdu.

Území města je podle struktury pozemků převážně lesního charakteru, to do značné míry předurčuje způsob jejich využití. Na většině je tedy vykonávána lesnická činnost, kterou zajišťují VLS ČR, s. p. divize Mimoň. Zemědělské půdy je v Ralsku pouhých 5,6 % a z toho je pouze 52 % využíváno jako orná půda. V souvislosti s takovou strukturou pozemků je nejvhodnější usilovat především o turistický rozvoj.

Tabulka 7.1.: Struktura pozemků města Ralsko (Pípal podle ARR – Agentura regionálního rozvoje 2011).

Struktura pozemků		
Druh pozemku	Výměra (ha)	v %
Zemědělská půda	953	5,6
Lesní půda	13883	81,5
Vodní plochy	151	0,9
Ostatní plochy	1907	11,2
Zastavěné plochy	129	0,8
Výměra celkem	17024	100,0

Tabulka 7.2: Struktura zemědělské půdy města Ralsko (Pípal podle ARR – Agentura regionálního rozvoje 2011).

Struktura zemědělské půdy		
Druh pozemku	Výměra (ha)	v %
Orná půda	499	52,4
Trvalé travní porosty	453	47,5
Zahrady	2	0,2
Výměra celkem	953	100,0

Na území města byly vyhlášeny průmyslové zóny Kuřívody (75 ha) a Hradčany – letiště (246 ha). V průběhu let bylo v BVVP Ralsko navrženo mnoho investičních plánů. Zde je uvedeno několik úspěšných i neúspěšných projektů, které Ralsko významně ovlivnily.

7.1.2.1 KV Final – realizováno

Jedná se o českou firmu, založenou v roce 1991. V roce 2015 postavila výrobní závod s laboratoří, lisovnou, lakovnou a nástrojárnou v Kuřívodech a stala se největším zaměstnavatelem v Ralsku, kde dnes zaměstnává přibližně 350 lidí. Firma se zabývá výrobou součástek pro automobily skupiny Volkswagen (KV Final 2018).

7.1.2.2 Skládka komunálního odpadu Compag – realizováno

Řízená skládka komunálních odpadů kategorie S-OO byla na území obce Svěbořice zkolaudována již 3. března 1991 s kapacitou 155 905 m³. Tato kapacita byla v minulosti navýšena na dnešních 354 805 m³, což představuje využitelnost pro 283 800 t odpadu. Skládka slouží pro Ralsko a většinu okresu Česká Lípa (ARR – Agentura regionálního rozvoje 2011).

7.1.2.3 Sportovně rekreační park Vrchbělá – realizováno

Projekt na území bývalé tankové střelnice se začal připravovat od roku 2010. Výstavba započala v roce 2012 a na území 60 ha byla postavena rozhledna, in – line dráha, dětské hřiště, pěší naučná stezka, hotel, restaurace, kemp, dětská zoo a lanové centrum. Území muselo být celé nejprve asanováno od nevybuchlé munice a celou stavbu od počátků provázely problémy. Původní plán dokončení v roce 2013 nebyl dodržen a park byl otevřen až v roce 2016. Celkové náklady ve výši téměř 350 mil. Kč byly hrazeny z rozpočtu střeďočeského kraje (272 mil. Kč) a z regionálního operačního programu evropské unie (75 mil. Kč) (Sportovně-rekreační areál Vrchbělá 2016).

7.1.2.4 Třídění a recyklace odpadů (ICKM – Ralsko) – nerealizováno

Původně italská společnost, která je dnes vlastněná místním kontroverzním podnikatelem Vladimírem Grösserem. Společnost chtěla vybudovat na území bývalého REMBATu (remontnyj bataljon – opravná tanků) třídírnu odpadů s biologickou aktivitou. Radnice Ralska nakonec záměr zamítla.

7.1.2.5 Fotovoltaická elektrárna ČEZ – realizováno

V roce 2010 se na několika místech především u Kuřívod a Jablonečka realizovala stavba FVE označená jako Ra – 1 o instalovaném výkonu 38,3 MW (svého času 12. nejvýkonnější FVE v EU). Pracovních pozic sluneční elektrárna mnoho nevyprodukuje, za to je to lákavá investiční příležitost pro spekulanty (Policie ČR v dubnu 2017 obvinila předsedu představenstva firmy Amun.Re, která byla vlastníkem elektrárny, z krácení daní a poplatků). Nyní je vlastníkem elektrárny ČEZ Obnovitelné zdroje, který se již začal zajímat o vykoupení pozemků pod elektrárnou. Původní záměr na využití pozemků pro FVE stavební úřad omezil na dobu trvání do 31. prosince 2029. V tuto chvíli má elektrárna, které je rozmístěná na šesti samostatných plochách, instalovaný výkon 55,762 MW.

Obrázek 7.1 Solární elektrárna Ralsko (Svět energie – vzdělávací portál ČEZ ©2018).

Investor ČEZ na svých stránkách Svět energie, které jsou věnovány tomuto projektu obhájuje výběr lokality těmito slovy:

„Stavba nejen že neznamená žádnou devastaci zabrané půdy, ale zcela jistě povede naopak ke zvýšení její budoucí hodnoty. Planiny uprostřed liduprázdných lesů bývalého vojenského výcvikového prostoru Ralsko jsou totiž dodnes ve své většině v důsledku kontaminace vojenskou technikou naprosto nevhodné k jakémukoli zemědělskému a pěstitelskému využití. Výstavba moderních zdrojů na výrobu 100 % ekologické elektřiny, které předchází podrobný pyrotechnický průzkum, je proto v současnosti prakticky jedinou možností, jak pozemky sanovat a připravit na možnost, že po skončení životnosti fotovoltaických elektráren budou vhodné k alternativnímu využití.“

To je ale v přímém rozporu s Analýzou stavu a dlouhodobé strategie ochrany denních motýlů v ČR, kterou si nechalo v roce 2010 vypracovat MŽP, ve které je Ralsko (především oblasti Vrchbělá a Kuřívody) zmiňováno jako prioritní oblast k přípravě Programu integrované ochrany a zároveň je vyzdvižováno jako poslední oblast výskytu populace Modráška Komonicového v Čechách a řady dalších ohrožených druhů. Analýza také uvádí, že část přirozených stanovišť motýlů byla na území Ralska, cituji „barbarsky zastavěna rozsáhlou fotovoltaickou elektrárnou“ (Konvička a kol. 2010).

7.1.2.6 Studie Libereckého kraje na využití letiště

Liberecký kraj vyhlásil 1. března 2012 veřejnou soutěž na využití bývalého vojenského Letiště Ralsko. Hodnotící komise vybrala tři nejlepší návrhy (L – Consult, s. r. o., studenti Vysoké školy ekonomické v Praze, Venkovský prostor o. p. s.). Vítězným návrhem se stalo zpracování společnosti L – Consult, která získala peněžitou odměnu ve výši 30 000 Kč.

Vyhlášené podmínky však v několika bodech (ceny a odměny, možnost zrušení soutěže, výstava aj.) nesplňovaly soutěžní řád České komory architektů. Komora architektů na základě porušení těchto bodů stanov soutěž vyhlásila jako neregulární a vyzvala architekty, aby se této soutěže neúčastnili. V důsledku těchto porušení jsou výsledky soutěže a její přínos téměř nulové, nicméně to dokladuje způsob, jakým politici k tomuto kraji přistupují.

7.1.3 Obyvatelstvo a bydlení

7.1.3.1 Historický vývoj

Krajinu Ralska poznamenalo ve své historii mnoho emigračních a imigračních vln. Za jednu z prvních se dá považovat nucené vysídlení českého obyvatelstva po roce 1938 a zabrání Sudet Německem. Všechny vesnice v Ralsku ležely na území Sudet a přes 93 % obyvatel se hlásilo k německé národnosti, toto vysídlení se tak dotklo jen několika stovek Čechů.

Tabulka 7.3: Počet obyvatel v roce 1921 (Pípal podle Chytila 1929).

Počet obyvatel v roce 1921 (podle Chytilova místopisu ČSR)								
Název obce	Katastrální obec	Farnost	Celkem obyvatel	Z toho české národnosti	Z toho německé národnosti	Ostatní národnosti	Počet domů	Stav obce
Boreček	Brenná	Mimoň	90	1	89	0	21	Součást VVP
Černá Novina	Černá Novina	Svébořice	246	26	220	0	54	Zaniklá
Česká Novina (Dolní novina)	Černá Novina	Svébořice	149	4	145	0	32	Zaniklá
Druzcov (Družkov)	Druzcov	Osečná	365	8	357	0	92	Zaniklá
Holičky	Holičky	Svébořice	165	3	162	0	37	Zaniklá
Hradčany	Hradčany	Mimoň	370	8	361	1	83	Součást VVP
Hvězdov	Hvězdov	Mimoň a Svébořice	562	55	499	8	101	Obnovená
Chlum	Olšina	Jabloneček	52	1	51	0	15	Zaniklá
Jablonec	Jabloneček	Jabloneček	432	25	406	1	105	Obnovená
Jezová	Jezová	Dolní Krupá	309	7	298	4	71	Zaniklá
Kostřice	Proseč	Jabloneček	49	13	36	0	13	Zaniklá
Kracmanov	Okna	Jabloneček	89	13	76	0	24	Zaniklá
Krupá Horní	Krupá Horní	Kuřívody	305	10	295	0	65	Obnovená
Křída	Křída	Jabloneček	127	7	120	0	28	Zaniklá
Kuřívody	Kuřívody	Osečná	924	32	891	1	213	Součást VVP
Náhlov	Náhlov	Hlavice	121	13	108	0	27	Součást VVP
Okna	Okna	Jabloneček	331	21	310	0	87	Zaniklá
Olšina	Olšina	Jabloneček	213	4	209	0	46	Zaniklá
Ploužnice	Ploužnice	Mimoň	425	27	391	7	82	Součást VVP
Palohlavy	Palohlavy	Svébořice	263	30	233	0	59	Zaniklá
Okna Dolní (Poustka)	Okna	Jabloneček	26	0	26	0	5	Zaniklá
Proseč	Proseč	Jabloneček	211	38	173	0	50	Zaniklá
Prosíčka	Jabloneček	Jabloneček	54	1	53	0	12	Zaniklá
Strážov	Strážov	Stráž pod Ralskem	38	7	31	0	11	Zaniklá
Svébořice	Svébořice	Svébořice	615	32	577	6	141	Obnovená
Vrchbělá	Vrchbělá	Bělá pod Bezdězem	390	112	274	4	84	Obnovená
Židlov	Židlov	Kuřívody	375	1	374	0	79	Zaniklá

Druhá vlna vysídlení se po roce 1945 týkala německého obyvatelstva a pro kraj znamenala likvidaci dosavadních sociálních vazeb a kulturních tradic. Z oblasti bylo nuceno odejít několik tisíc německých obyvatel, zůstat směli jen ti, co prokazatelně nekolaborovali. Vzniklé vakuum můžeme v Čechách pozorovat v celé oblasti tzv. pohraničí dodnes (Wiedemann 2016).

Následovala osídlovací vlna mezi lety 1945 – 1946, kdy se do Ralska stěhovali ve velkém Češi z vnitrozemí a nabývali pozemky a hospodářství po původních vlastnících. Tato vlna však byla definitivně utnuta v roce 1950 vyhlášením vojenského újezdu Ralsko a zánikem většiny obcí. Z Ralska se tak během 12 let po třetí vysídlovalo. Ještě v roce 1950 bylo v Ralsku evidováno

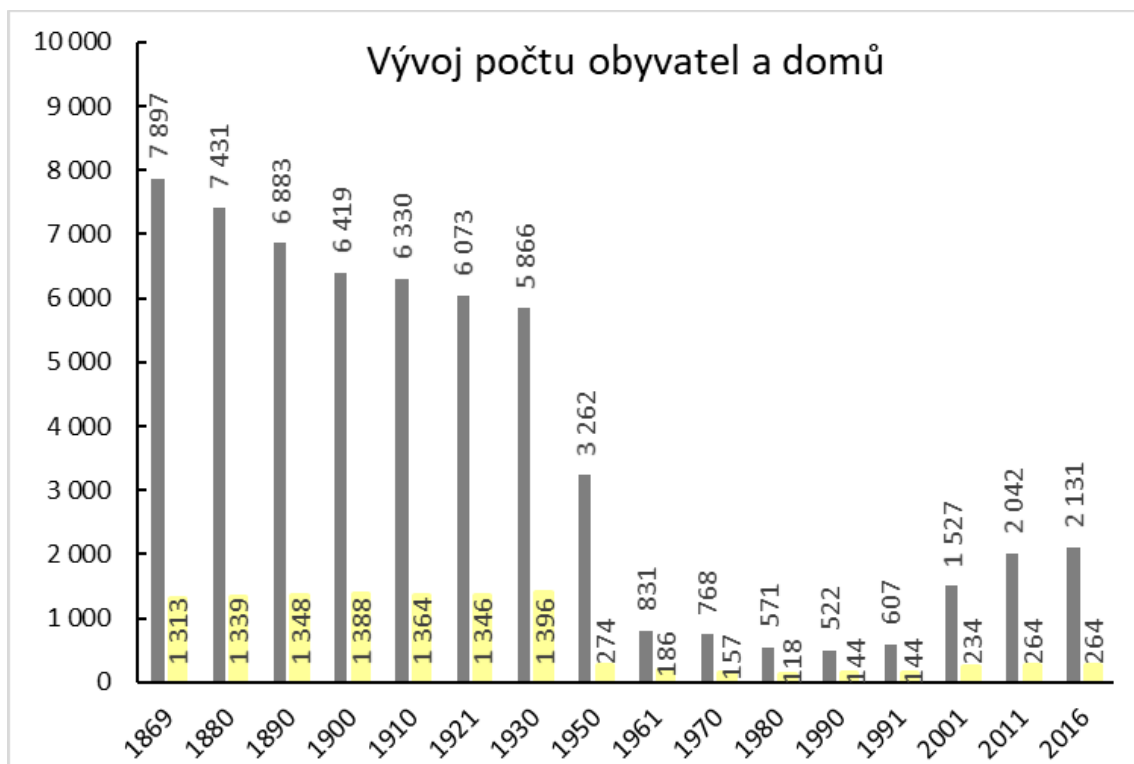
3 262 obyvatel a 274 domů, o deset let později již zbylo jen 831 stálých obyvatel, z nichž většina z nich byla civilními zaměstnanci armády a VLS n. p. Další úbytek obyvatel Ralsko zaznamenalo po roce 1968 a obsazení prostoru sovětskou armádou. Sověti zpřísnili podmínky pro pobyt českých civilních obyvatel, a tak se do roku 1990 celkový počet trvale žijících obyvatel snížil na 522, tedy méně než 10 % původního osídlení. Nutno podotknout, že v oblasti tou dobou žilo přes 20 000 sovětů a sovětských vojáků s rodinami.

Sověti byli po roce 1990 donuceni odejít a Ralsko tak zažilo již 5. vlnu vysídlování, která byla a měla by být nadobro poslední. V roce 1991 na ní vzápětí navázala 3. vlna osídlování, která trvá prakticky dodnes. Dnes je v Ralsku přibližně třetinový stav obyvatelstva, než byl před rokem 1900.

Tabulka 7.4: Vývoj počtu obyvatel a domů v Ralsku v letech 1869 – 2016 (Pípal podle Českého statistického 2016).

Vývoj počtu obyvatel a domů		
Sčítání v roce	Počet obyvatel	Počet domů
1869	7 897	1 313
1880	7 431	1 339
1890	6 883	1 348
1900	6 419	1 388
1910	6 330	1 364
1921	6 073	1 346
1930	5 866	1 396
1950	3 262	274
1961	831	186
1970	768	157
1980	571	118
1990	522	144
1991	607	144
2001	1 527	234
2011	2 042	264
2016	2 131	264

Obrázek 7.2: Graf vývoje počtu obyvatel a domů v Ralsku v letech 1869 – 2016 (Pípal podle Českého statistického 2016).

Legenda
Počet domů
Počet obyvatel

7.1.3.2 Aktuální stav

Po roce 1991 bylo v Ralsku zanecháno velké množství panelových domů sovětské i československé výroby, důstojnické finské domky, škola a mnoho dalších objektů, které bylo možno začít okamžitě využívat. Bohužel stát v tomto případě zcela bezpříkladně selhal. Až na několik výjimek, například finské domky, do kterých se nastěhovali v letech 1991 – 1992 volyňští Češi, nechal objekty v 90. letech zdevastovat a rozkrást. V tomto případě nesplnily očekávání všechny porevoluční vlády, které zdržovaly převod pozemků na soukromé vlastníky a obce a následně také státem zřízená společnost PRIVUM, která měla celou privatizaci od roku 1994 na starosti.

Při posledním sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011, bylo stále evidováno 111 neobydlených bytů z celkového bytového fondu 875 bytů. V průběhu privatizace se některé domy na území Ralska dostaly do vlastnictví města Mimoň (na sídlišti Ploužnice 230 bytů), které je dnes

pronajímá svým občanům a tím vznikla celkem ojedinělá situace, kdy Ralsko musí investiční akce na svém území koordinovat se zastupitelstvem jiného města.

Mezi lety 2001 a 2011 došlo k navýšení domovního fondu o dalších 30 domů, z nichž 223 bylo obydleno. To je progres o 54 nově obydlených domů. Díky skutečnosti, že se v Ralsku rekonstruovaly domy a byty v takto velkých počtech až po roce 1997, mohlo se Ralsko v roce 2011 chlubit nejmladším bytovým fondem v celém okrese Česká Lípa (32,9 let), průměr v ČR byl 46,9 let. Celkově se 42 % domovního fondu postavilo mezi lety 1991 – 2001 u bytových domů to bylo dokonce celých 74 %.

Tabulka 7.5: Bytový a domovní fond v letech 2001 – 2011 (Pípal podle Českého statistického úřadu 2011).

Bytový a domovní fond 2001 - 2011			
	2001	2011	Δ
Domovní fond	234	264	30
Obydlené domy	169	223	54
Neobydlené domy	65	41	-24
Bytový fond	835	875	40
Obydlené byty	543	764	221
Neobydlené byty	292	111	-181

Zajímavé je porovnat Ralsko a Českou republiku ve statistice nájemního a vlastního bydlení. V celé České republice je totiž přesně opačný stav oproti stavu v Ralsku. V Ralsku je pouze 21 % vlastníků domů a bytů oproti 78,9 % v České republice. Tento stav je do jisté míry způsoben obecními rekonstrukcemi panelových domů po roce 1989. Tím vzniklo velké množství „nových“ bytů, které musí město nejdříve splatit. Situace v ČR byla odlišná, protože po roce 1989 se města naopak snažila svého bytového fondu zbavit, a proto je za výhodných podmínek nabízela k odkupu, čehož využívali v hojné míře jejich nájemci.

Tabulka 7.6: Porovnání bydlení podle první formy užívání (Pípal podle Českého statistického úřadu 2014).

Porovnání bydlení podle právní formy užívání (%)				
Typ bydlení	Ralsko 2001	ČR 2005	Ralsko 2011	ČR 2014
Nájemní	81,1	25,5	79,0	21,1
Vlastní	18,9	74,5	21,0	78,9

Mezi problémy bytového fondu v Ralsku patří relativně malá plocha bytů. Z tabulky 7.7 lze vyčíst, že v Ralsku jsou bytové jednotky o 9,1 m² menší, než je průměr v celé České republice a dokonce o 9,7 m² menší než v Libereckém kraji. Bytové jednotky jsou také nejmenší, co se

týče obytné plochy a obytné plochy na jednu osobu. Tato situace v Ralsku začíná způsobovat, že rodiny s dětmi v aktivním věku se z Ralska vystěhovávají do větších bytů v okolních obcích a v Ralsku se tak zvyšuje poměr bezdětných a důchodců. Počet osob žijících v jednom bytě je v Ralsku průměrně 2,3 oproti 2,5 v České republice. Překvapivé je, že ačkoliv mají rodinné domy v Ralsku největší celkovou obytnou plochu ze sledovaných oblastí, tak průměrná obytná plocha na osobu je naopak nejmenší. To je způsobeno tím, že v Ralsku žije v rodinném domě průměrně 3,24 obyvatel, oproti 2,82 v Libereckém kraji. V Ralsku tak mají obyvatelé z tohoto pohledu nižší životní standard, než je tomu ve srovnání s Libereckým krajem a průměrem v celé ČR.

Tabulka 7.7: Porovnání standardu bydlení v Ralsku, Libereckém kraji a České republice (Pípal podle Českého statistického úřadu 2011).

Porovnání standardu bydlení						
	Ralsko		Liberecký kraj		Česká republika	
	Rodinný dům	Obytný dům	Rodinný dům	Obytný dům	Rodinný dům	Obytný dům
Plocha bytu celkem (m ²)	96,2	52	96,3	61,7	96,7	61,1
Obytná plocha/byt (m ²)	63,2	32,7	62,9	39,8	63	39,4
Obytná plocha/osoba (m ²)	19,5	14,2	22,3	15,9	21,8	15,8
Počet obytných místností	3,39	2,02	3,21	2,33	3,27	2,31

Legenda
Nejhorší výsledek
Nejlepší výsledek

7.2 Ekologická zátěž starých škod

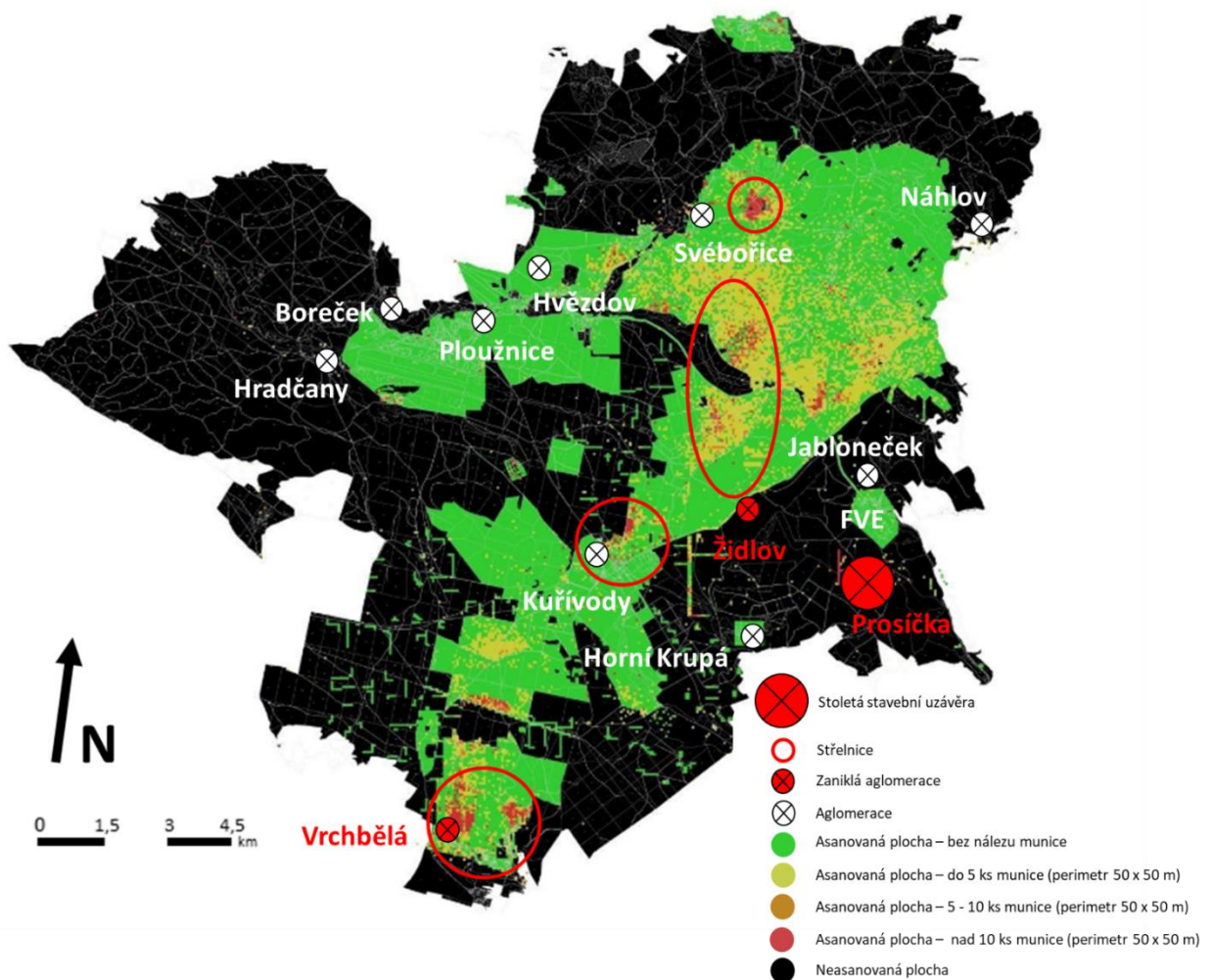
Mezi hlavní ekologické zátěže Ralska patří kontaminace půdy a podzemních vod ropnými produkty (převážně leteckým palivem) v okolí letiště v Hradčanech, kontaminace chlorovanými uhlovodíky (především tetrachlorethylen) na bývalých pozemcích vojenské čistírny prádla v Kuřívodech, v bývalém Veterinárním a asanačním ústavu v Borečku dnes SAP, s.r.o. a na letišti Hradčany. Narušení vodního režimu a kontaminace pitných vod po chemické a hlubinné těžbě a úpravě uranu, velké množství černých skládek po vojácích s neznámým obsahem a především plošná kontaminace municí. Zamoření Ralska nevybuchlou municí je pro celou oblast do jisté míry určující, protože bez pyrotechnických prací by se nemohly uvést v život další sanační akce. Například při sanacích letiště Ralska od ropných produktů nebo při sanacích po uranové těžbě, muselo být každé místo určené pro vrt nejdříve prohlédnuto pyrotechnikem a až poté se mohlo začít vrtat.

7.2.1 Asanace munice

Během odchodu sovětských vojsk v roce 1990 a 1991 vyvstala otázka, co se stane s municí, kterou zde armáda zanechá. Jednalo se jednak o munici, které skončila doba použitelnosti a zůstala ve skladech, ale také o nevybuchlou municí nacházející se v různých oblastech v BVVP. Mezi nejvíce postižená území nevybuchlou municí v Ralsku patřila letecká střelnice Prosíčská horka, tanková střelnice Židlov a Vrchbělá, pěchotní střelnice Kuřívody a Svěbořice. Na dopadové ploše letecké střelnice Prosíčská horka byla vyhlášena stoletá stavební uzávěra, protože toto území je pro svou vysokou rizikovost označeno jako neasanovatelné. Na obrázku č. 7.3 jsou černou barvou znázorněny rozsáhlé neasanované oblasti. Na tyto oblasti byl v poslední fázi použit algoritmus, který na principu pravděpodobnosti vybral kvadranty, které byly následně asanovány (Bilický 2013).

Obrázek 7.3: Pyrotechnická situace v Ralsku v roce 2004 (Bilický 2013, upravil Pípal).

Pyrotechnická situace v Ralsku v roce 2004

V roce 1991 byl vyhlášen „Zvláštní statut obce Ralsko“. Tento statut se vztahoval na celé území BVVP a rozděloval ho do čtyř kategorií. Všechny tyto kategorie byly osazeny výstražnými cedulemi. Tato kategorizace není přibližně od roku 2004 dále užívána.

Kategorie území jsou následující:

- I. kategorie „VSTUP ZAKÁZÁN“
 - Platí zde bezvýjimečný zákaz využívání s omezeným používáním průjezdných komunikací.
- II. kategorie „ŽIVOTU NEBEZPEČNÉ“
 - Vstup jen na vlastní nebezpečí, zákaz dotyku nalezeného materiálu.
 - Platí zde stavební a pěstební uzávěra s výjimkou asanace území do hloubky 3 metrů pro stavební činnost a do hloubky 1 metru pro pěstební činnost.
- III. kategorie „VÝSKYT MUNICE“
 - Zákaz dotyku a manipulace s nalezeným materiálem.
 - V těchto prostorách jsou pěstební a stavební činnosti podmíněny pyrotechnickým průzkumem nebo dozorem.
- IV. kategorie „MOŽNÝ VÝSKYT MUNICE“
 - Zabírá zbývající plochy BVVP Ralsko (Bilický 2007).

Od roku 1990 se v Ralsku začala pod vedením policejního pyrotechnika kapitána Václava Bilického organizovat pyrotechnická činnost. V prvních měsících roku 1990 bylo především potřeba začít koordinovat likvidaci munice, kterou sovětské velení nemělo v úmyslu odvézt zpět do SSSR. U této munice totiž hrozilo reálné nebezpečí, že bude rozprodána a rozkradena a dostane se tak mezi civilní obyvatelstvo. Tyto obavy byly následně potvrzeny, když došlo k použití dvou granátů při útoku na výlohu drogerie v České Lípě. Nakonec se za velkého přispění pana V. Bilického podařilo ve spolupráci se sověty tuto municí začít likvidovat. Díky této iniciativě bylo v improvizovaných trhacích jámách na Židlově a v Prosíčkách zlikvidováno několik desítek tun munice (Bilický 2013).

Zároveň s tím měla probíhat asanace území od nevybuchlé munice, kterou měly za úkol tzv. uklízecí roty složené ze sovětských vojáků. Tyto roty si ale s likvidací munice nedělaly velké starosti, a přestože oficiální informace před odchodem od sovětského velení zněla, že dle jejich norem je asanace úspěšně dokončená, munice je zde nalézána ve velkém množství dodnes. Již během této doby se na asanaci podílel také policejní pyrotechnik V. Bilický a po odchodu vojsk v této činnosti pokračoval. V prvních letech bylo potřeba zajistit především vyčištění ploch

blízko bytové zástavby, především v oblasti Kuřívod, kam se do opuštěných finských domků měli brzy přestěhovat volynští Češi (Bilický 2013).

Práce byla nebezpečná a postupovala velmi pomalu, a to hlavně do roku 1993, kdy celou oblast s nevyhovující technikou asanoval pouze pan Bilický. Protože Policie ČR nedisponovala dostatečným počtem starších expertů pyrotechniků, kteří by byli oprávněni provádět sběr a likvidaci munice, byla na základě Zákona o Armádě České republiky 15/1993 Sb. aktivací § 14 povolána na pomoc armáda. V rámci této akce bylo rozhodnuto, že pole a pozemky pro výstavbu a bydlení se budou asanovat do hloubky 50 cm a lesy do 30 cm, na projekt bylo tehdy Ministerstvem obrany vyčleněno 30 mil. Kč ročně. Oficiální zahájení pyrotechnických prací armádou bylo 1. září 1993 (Bilický 2013).

Do konce roku 1993 bylo pyrotechniky Policie ČR asanováno 64 objektů a 34 hektarů půdy. Objeveno a zneškodněno bylo 7 944 protitankových a protipěchotních min, 565 kg pěchotní munice, 172 kg vojenských trhavin, 137 dělostřeleckých granátů, 21 raket, 16 ručních granátů, 10 kilogramů průmyslových trhavin, 5 leteckých bomb a 2 kusy chemické munice (Bilický 2013).

Asanace Armádou ČR pokračovala až do dubna 2004, kdy Vláda ČR rozhodla o ukončení pyrotechnických prací. Do této doby bylo asanováno přibližně 86 km² plochy, což není ani polovina rozlohy BVVP Ralsko (250 km²) a celkové náklady do roku 2004 činily přibližně 500 mil. Kč (Bilický 2013).

Mezi lety 1990 – 2004 bylo v Ralsku Policí ČR a Armádou ČR nalezeno a zlikvidováno 41 708 ks dělostřelecké, 512 ks letecké, 13 137 ks ženijní a 104 402 pěchotní munice, dále 5 365 ks raket a 7 080 ks iniciátorů. Přibližně 2/3 nalezené munice bylo po sovětských vojácích a 1/3 po československé armádě (Bilický 2013).

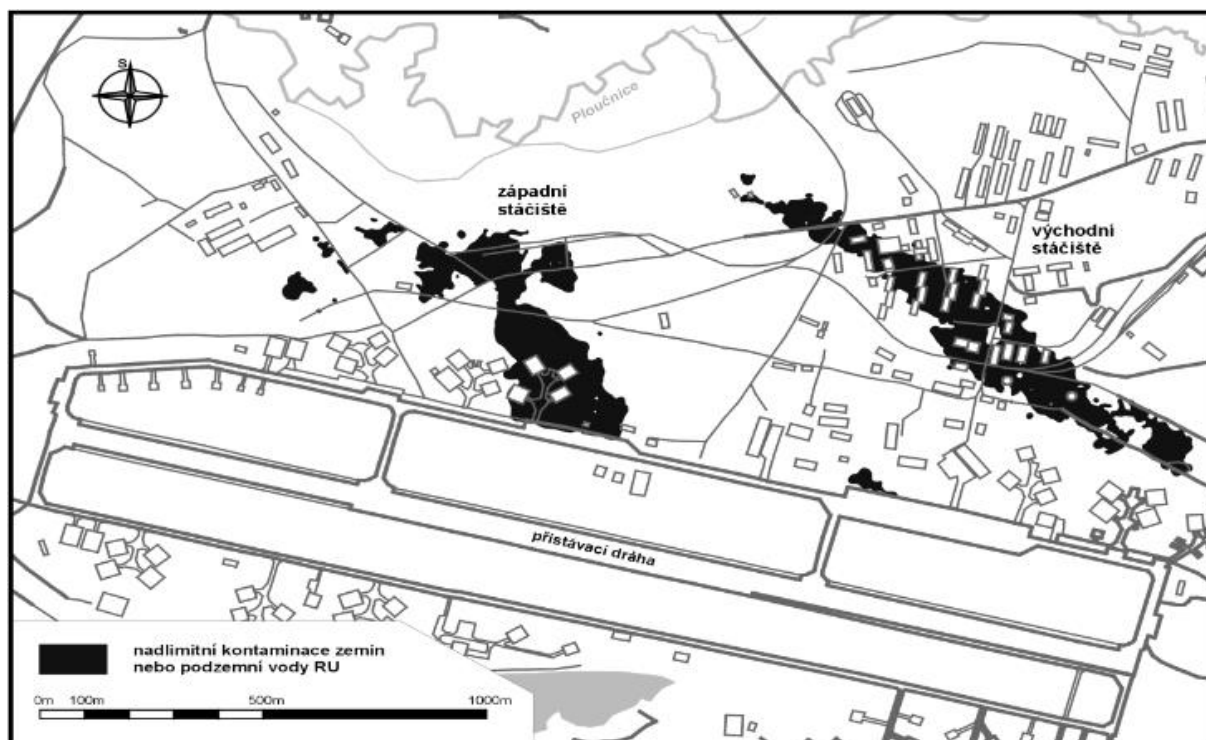
Od roku 2003 na základě nařízení vlády č. 997/2003 byl novelizován Zákon o zbraních č. 119/2002, na jehož základě mohli nově držitelé zbrojní licence skupiny K nebo zbrojního průkazu skupiny F provádět pyrotechnický průzkum. Do té doby tato pravomoc náležela pouze Polici ČR nebo Armádě ČR. Této změny využily Vojenské lesy a statky ČR, s. p. divize Mimoň, které v roce 2004 ustanovily skupinu pyrotechnického průzkumu. Veškerou nalezenou municí však může stále likvidovat pouze Policie ČR, a proto v Kuřívodech stále sídlí pyrotechnická stanice Policie ČR, která provádí pyrotechnický dohled a likvidaci nalezené munice (Vojenské lesy a statky ČR, s.p. 2018).

7.2.2 Asanace kontaminantů

Sovětská armáda disponovala v prostoru letiště Hradčany jedněmi z největších skladovacích kapacit pohonných hmot a mazadel na našem území. V důsledku nedodržování bezpečnostních opatření a nařízených technologických postupů kontaminovala ve značném rozsahu okolní půdy a podzemní vody ropnými produkty.

V místech nakládání s ropnými produkty je kontaminován celý půdní profil od povrchu až k hladině podzemních vod. Podzemní voda byla kontaminována na ploše 37 ha a půda na ploše 15 ha. Sanační limit pro zeminu byl stanoven na 5 000 mg/kg sušiny, pro podzemní vodu 5 mg/l ropných látek (při absenci fáze ropných uhlovodíků na hladině), 1000 µg/l suma BTEX (benzen, toluen, etylbenzen, xylen) a 1000 µg/l suma chlorovaných uhlovodíků. V roce 1997 byl limit překračován na ploše 28 ha. Celkový předpokládaný únik byl 8 086 t kontaminantů. Největší koncentrace až 26 000 mg/kg byly zaznamenány v sousedství železniční vlečky, v blízkosti bývalých skladů pohonných hmot a olejů (Bilický 2013).

Obrázek 7.4: Rozsah kontaminace ropnými uhlovodíky v prostoru letiště Hradčany (Bilický 2013).

Sanace na letišti v Ralsku byly zahájeny v roce 1989 čerpáním kontaminovaných vod. Od roku 1990 do roku 1997 byla státem provozována tzv. havarijní sanace a od roku 1997 do roku 2010

tzv. kombinovaná sanace. Mezi použité sanační metody kromě čerpání kontaminované vody, které skončilo v roce 2002, patřily tyto metody:

- od roku 1993 Venting (odčerpávání kontaminovaného půdního vzduchu) pro nenasycené zóny,
- od roku 1997 Air sparging (vhánění vzduchu) pro nasycené zóny,
- od roku 2002 biodegradace „in situ“.

Air spranging se využil na 28 ha pomocí 1 600 vrtů. Biodegradační metody jsou podporovány air spranginem a dávkováním dusíku, fosforu a draslíku do podloží. V roce 2006 bylo kombinací těchto metod dosaženo sanačního limitu na 66 % rozlohy a odstraněno bylo celkem 3 243 tun kontaminantů.

Sanační práce byly původně plánovány do roku 2008, avšak následně došlo k dohodě s MŽP a prodloužení termínu do roku 2010. V roce 2014 byly sanační práce obnoveny na plochách, kde se dosud nesanovalo a dále se začaly likvidovat již nepotřebné vrty. Pomocí zbylých vrtů se bude provádět monitoring oblasti. Celkové náklady na sanaci byly v roce 2014 500 mil. Kč.

I po dosažení sanačních limitů zůstanou v půdě i podzemní vodě nadlimitní koncentrace kontaminantů, protože stanovený sanační limit pro lokalitu je vyšší než limit pro limitní koncentrace polutantů v prostředí určené MŽP.

Další významnou zátěží je lokalita SAP Mimoň, která kontaminuje vodu ve vodárně Boreček, která je vzdálena 350 m. V roce 1993 byl proveden atmogeochemický průzkum a ten potvrdil kontaminaci spodních vod chlorovanými uhlovodíky. Kvůli tomu bylo ukončeno využívání tohoto zdroje pitné vody. Celková kontaminace je odhadována na 200 t tetrachlorethylenu do hloubky 40 m. Pro dekontaminaci území je používán venting, air sparging nebo aplikace syrovátky.

Obrázek 7.5: Likvidace kontaminace v Borečku (AECOM ©2018).

V roce 2015 činily náklady na sanaci lokality SAP Boreček 350 mil. Kč. V této době bylo odhadováno, že zbývá vyčerpat 6 tun kontaminantů s celkovými zbývajícimi náklady 50 – 60 mil. Kč (Výzkumný ústav vodohospodářský T.G. Masaryka 2016).

Tabulka 7.8: Asanační činnost v Ralsku (Pípal 2008).

Asanační činnost v Ralsku					
činnost	lokality	období	vyčerpano peněz	dnešní stav	budoucí náklady
Pyrotechnické práce Policie ČR	Ralsko	1990 - Dosud	Neznámo	› 150 tun munice*	Neznámo
Pyrotechnické práce Armády ČR	Ralsko	1993 - 2004	500 mil. Kč	› 1 500 tun munice*	/
Asanace ropných a chlorovaných uhlovodíků	Hradčany - letišť	1989 - 2010 a 2014 - dosud	500 mil. Kč	› 3243 tun vyčerpaných kontaminantů**	Nezjištěno
Asanace chlorovaných uhlovodíků	Boreček - SAP	1993 - Dosud	› 350 mil. Kč	› 194 tun vyčerpaných kontaminantů***	51 -60 mil. Kč
Asanace uranové zátěže	DIAMO	1989 - Dosud	› 36,8 mld. Kč	› 1 000 000 tun vyčerpaných kontaminantů****	45 mld. Kč

*odhad na základě počtu nalezené munice
** stav v roce 2006
*** stav v roce 2015
**** stav v roce 2016

Náklady na asanaci Policií ČR byly a jsou tvořeny především mzdovými náklady a náklady na vybavení. Z tohoto důvodu nelze zjistit vyčerpané prostředky Policií ČR k dnešku a nelze ani odhadnout budoucí náklady. Odhad zlikvidovaných tun munice vznikl na základě konzultace s panem V. Bilickým a jeho odborném odhadu váhy jednotlivých druhů munice.

7.3 Ochrana přírodních hodnot

Území města Ralsko dnes pokrývají z více jak 80 % lesní porosty, tato hodnota je ojedinělá nejen v kontextu střední Evropy a paradoxně tak lze říci, že vojenská činnost měla na území blahodárný vliv. Z tohoto důvodu je nutné území Ralska v maximální možné míře chránit, protože podobně ucelených a rozsáhlých ekosystémů v ČR mnoho nemáme.

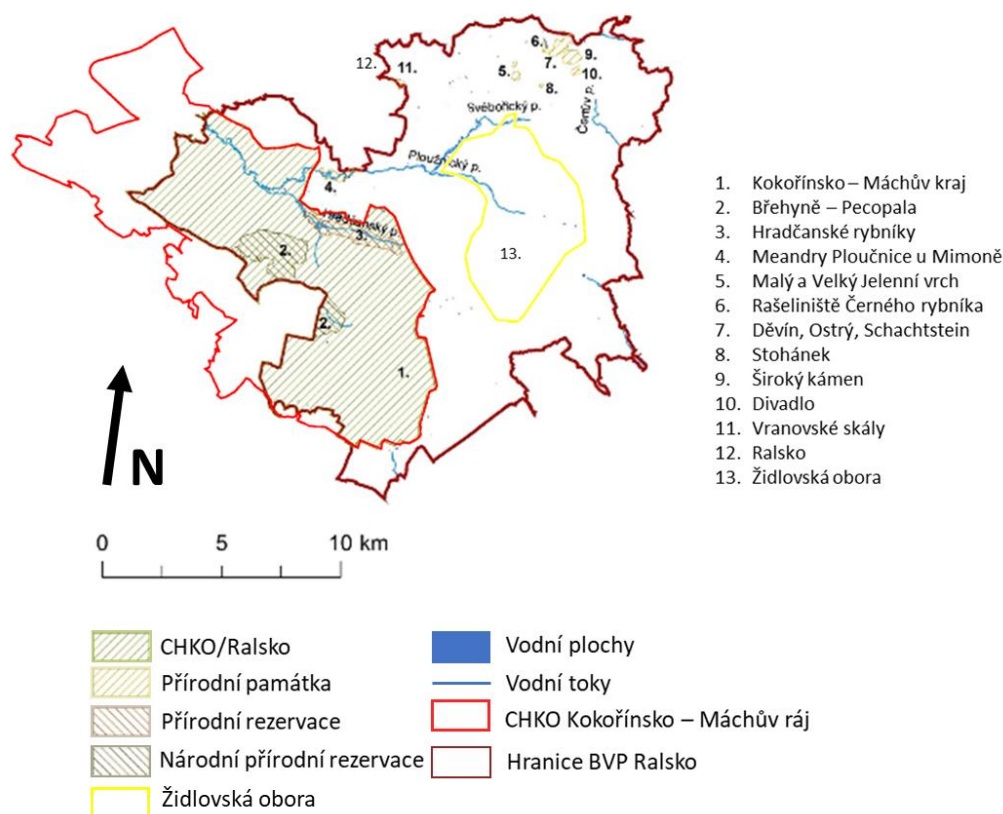
V Ralsku se vyskytuje 14 kriticky ohrožených druhů obratlovců blatnice skvrnitá (*Pelobates fuscus*), ropucha krátkonohá (*Epidalea calamita*), skokan skřehotavý (*Pelophylax ridibundus*), zmije obecná (*Vipera berus*), sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*), orel mořský (*Haliaeetus albicilla*), orlovec říční (*Pandion haliaetus*), luňák červený (*Milvus milvus*), luňák hnědý (*Milvus migrans*), jeřáb popelavý (*Grus grus*), bukač velký (*Botaurus stellaris*), rybák černý (*Chlidonias niger*), vrápenec malý (*Rhinolophus hipposideros*), sysel obecný (*Spermophilus citellus*), 35 silně ohrožených druhů a 23 ohrožených druhů (Poštolka 1998).

Na území BVVP Ralsko se v roce 2018 nacházelo několik maloplošných chráněných oblastí, soustava chráněných území Natura 2000, obora Židlov, CHKO Kokořínsko – Máchův kraj a Geopark Ralsko.

Tabulka 7.9: Plošně chráněná území BVVP Ralsko (Pípal 2018).

Plošně chráněná území BVP Ralsko			
Název chráněného území	Statut ochrany	Lokalizace	Popis
Kokořínsko – Máchův kraj	Chráněná krajinná oblast	částečně v k. ú. Boreček, Hradčany na Ploučnici, Kuřivody	Hradčanské stěny, Hradčanské rybníky meandry Ploučnice, vrch Velká Buková
Břehyně - Pecopala	Národní přírodní rezervace	částečně v k. ú. Hradčany nad Ploučnicí	Pestrá škála biotopů – vodní plochy, mokřady, pískovce, vzácná fauna a flóra, Hradčanská pahorkatina se skalním městem
Hradčanské rybníky	Přírodní rezervace	částečně v k. ú. Hradčany nad Ploučnicí, Kuřivody	Soustava rybníků a rašelinišť
Ralsko	Přírodní rezervace	k. ú. Svěbořice	Skály, sutě a suťové lesy, zřícenina hradu
Meandry Ploučnice u Mimoně	Přírodní památka	částečně v k. ú. Boreček, Hradčany na Ploučnici	Neregulovaný meandrující tok s komplexem mokřadů
Malý a Velký Jelení vrch	Přírodní památka	k. ú. Svěbořice	Dvojice čedičových kopců, teplomilná flóra
Rašeliniště Černého rybníka	Přírodní památka	mimo k. ú. Ralsko	Vodní plochy, mokřady, vzácná fauna a flóra
Děvín, Ostrý, Schachtstein	Přírodní památka	mimo k. ú. Ralsko	Trojice kopců, zřícenina hradu Děvín, vzácná fauna a flóra
Stohánek	Přírodní památka	k. ú. Svěbořice	Skalní hrad
Široký Kámen	Přírodní památka	mimo k. ú. Ralsko	Pískovcová stolová hora
Divadlo	Přírodní památka	mimo k. ú. Ralsko	Pískovcové útvary, skalní brána
Vranovské skály	Přírodní památka	k. ú. Svěbořice	Svahové skalní město, Juliina vyhlídka
Židlovská obora	Obora	části v k. ú. Kuřivody, Jabloneček, Svěbořice, Náhlov a Ploučnice pod Ralskem	Obora s chovem jelenů, muflonů a zubrů
Českolipsko - Dokeské pískovce a mokřady	NATURA 2000	částečně v k. ú. Hradčany nad Ploučnicí	Významná ptačí oblast

Obrázek 7.6: Mapa chráněných oblastí na území Ralska (Pípal 2018).

7.3.1 Maloplošná chráněná území

Mezi maloplošná chráněná území patří Národní přírodní rezervace Břehyně-Pecopala, přírodní rezervace Hradčanské rybníky a Ralsko, přírodní památka Meandry Ploučnice u Mimoně, Malý a Velký Jelení vrch, Rašeliniště Černého rybníka, Děvín, Ostrý, Schachtstein, Stohánek, Široký kámen, Divadlo, Vranovské skály a další (významné krajinné prvky, památné stromy a stromořadí).

7.3.1.1 Břehyně – Pecopala (národní přírodní rezervace)

Jedná se o velmi biologicky pestré území typické pro Dokeskou pahorkatinu a jedno z nejvýznamnějších chráněných území na Českolipsku o rozloze 973 ha. Nacházejí se v něm zvláště chráněné druhy fauny a flory mokřadních, vodních a lesních ekosystémů. Plocha Břehyňského rybníka a její okolí je významným hnízdištěm ptáků. Na území bylo také v roce 2014 zaznamenáno rozmnožování vlka obecného (*Canis lupus*), v Čechách byla tato událost zaznamenána po 100 letech.

Geologické podloží je tvořeno svrchnokřídovými pískovci středního turonu s vulkanitovými vrcholy. Půdy jsou chudé a kyselé, převažuje zde arenický podzol, arenická kambizem, silně

kyselá varieta, gleje a organozemě. Rezervaci tvoří dva rozdílné územní celky a hranice je mezi nimi utvořena silniční komunikací. Na jihu se nachází rybník Břehyně, rašeliniště, mokřadní louky, rákosí, podmáčené smrčiny, rašelinné bory, bažinné březiny a olšiny. Na severozápadě se tyčí Mlýnský vrch s porosty buku lesního a borovice lesní a na severu je část zvaná Pecopala, která je tvořena lesními porosty květnatých a kyselých bučin, březin, smrku ztepilého a modřínu opadavého. Pecopala je skalnatá a tvořená pískovcovou plošinou s mnoha kaňonovitými údolím, oproti nížinné podmáčené části s Břehyňským rybníkem (Sýkorová a kol. 2015).

Byl zde zaznamenán výskyt více než 164 ptačích druhů, hnízdí zde např. bukač velký, jeřáb popelavý nebo orel mořský. Spatřit lze vydru říční (*Lutra lutra*), zmiji obecnou, ještěrku živorodou (*Zootoca vivipara*), skokana štíhlého (*Rana dalmatina*) a mloka skvrnitého (*Salamandra salamandra*). V jižní části Pecopaly se vyskytují kriticky ohrožení korýši žábronožka letní (*Branchipus schaefferi*) a listonoh letní (*Triops cancriformis*). Rašeliniště je také domovem pro nejmenší evropskou vážku šidélko lesklé (*Nehalennia speciosa*) (Sýkorová a kol. 2015).

Oblast je vedena jako biogenetická rezervace Rady Evropy (1994) a na základě Ramsarské úmluvy patří k mezinárodně významným mokřadům (1991) (Sýkorová a kol. 2015).

7.3.1.2 Hradčanské rybníky (přírodní rezervace)

Hradčanské rybníky jsou na ploše 144 ha tvořeny soustavou čtyř na sebe navazujících lesních rybníků (Černý, Vavrouškův, Strážovský, Držník) v biotopu mokřadních olšin a rašelinných brusnicových borů. Chráněna je zde především cenná biocenóza typická pro dokeskou plošinu, pomocí disturbancí (kosení mokřadních porostů, výřez dřevin) je bráněno sukcesí. Bylo zde nalezeno přibližně 200 druhů vyšších rostlin, například kriticky ohrožená zdrojovka hladkosemenná (*Montia fontana*), prstnatec plamatý (*Dactylorhiza maculata*) nebo odemka vodní (*Catabrosa aquatica*). Také se zde nachází pestré společenstvo fauny, bylo zde nalezeno 37 druhů měkkýšů a 698 druhů motýlů, například přástevník fialkový (*Coscinia cribraria*) nebo batolec červený (*Apatura ilia*). Mezi zvláště chráněné obratlovce patří hlavně ptáci jeřáb popelavý, lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*), skřivan lesní (*Lullula arborea*), slavík modráček (*Luscinia svecica*), čáp černý (*Ciconia nigra*) a moták pochop (*Circus aeruginosus*) (Sýkorová a kol. 2015).

7.3.1.3 Ralsko (přírodní rezervace)

Přírodní rezervace Ralsko na 22,3 ha zahrnuje zříceninu hradu z 12. století, vrcholové skály, suťové lesy a na vrcholu květnatou bučinu. Svahy jsou díky rozpadavosti sodalitického terefritu

pokryty převážně suťovisky. Jedná se o čedičový vrchol, který je stanovištěm pro česnek tuhý (*Allium strictum*), lněnkou alpskou (*Thesium alpinum*), netřesk (*Sempervivum*), lilie zlatohlavou (*Lilium martagon*) nebo kapradinu laločnatou (*Polystichum aculeatum*). Mezi nejvzácnější bezobratlé v této lokalitě patří krasec lipový (*Lamprodila rutilans*) a tesařík alpský (*Rosalia alpina*). Hnízdí zde holub doupňák (*Columba oenas*) a výr velký (*Bubo bubo*) (Sýkorová a kol. 2015).

7.3.1.4 Meandry Ploučnice u Mimoně (přírodní památka)

Řeka Ploučnice a její meandry jsou na 49 ha rozlohy chráněny, území je zároveň součástí evropsky významné lokality Horní Ploučnice. Přirozeně meandrující neregulovaná řeka Ploučnice zde vytváří mokřady a je biotopem pro chráněné rostliny a živočichy. Mezi nejvzácnější rostliny patří vachta trojlistá (*Menyanthes trifoliata*), masožravá vodní rostlina bublinatka jižní (*Utricularia australis*) nebo kapradiník bahenní (*Thelypteris palustris*). Lokalita je také domovem motýlů modráška bahenního (*Phengaris nausithous*) nebo ohniváčka černočárného (*Lycaena dispar*) a velmi vzácné a evropsky chráněné vážky klinatky rohaté (*Ophiogomphus cecilia*). Mokřady okolo řeky skýtají úkryty pro obojživelníky rosničku zelenou (*Hyla arborea*), skokana hnědého (*Rana temporaria*), skokana skřehotavého a ropuchu obecnou (*Bufo bufo*), také se zde nacházejí plazi zmije obecná, užovka obojková (*Natrix natrix*) a slepýš křehký (*Anguis fragilis*) (Sýkorová a kol. 2015).

7.3.1.5 Malý a Velký Jelení vrch (přírodní památka)

Jedná se o dvojici protáhlých čedičových kopců o rozloze 7,9 ha, které na obou vrcholech přecházejí do skalních srubů a srázů, kde se daří teplomilným keřovým biocenózám. Na skalnatých vrcholech květnatých bučin můžeme nalézt lilii zlatohlavou, růži převislou (*Rosa pendulina*), tolitu lékařskou (*Vincetoxicum hirundinaria*), náprstník velkokvětý (*Digitalis grandiflora*) nebo zvonek broskvolistý (*Campanula persicifolia*). Byly nalezeny podhorské a horské druhy střevlíků a na severním svahu suťoviska Malého Jeleního vrchu je zastoupen jilm (Sýkorová a kol. 2015).

7.3.1.6 Rašeliště Černého rybníka (přírodní památka)

Na území rašeliště se na 4,2 ha nacházejí společenstva stojatých vod a mokřadů a na Černý rybník přiléhající přechodová rašeliště se vzácnou faunou a florou. Mimo jiné zde byla objevena kriticky ohrožená hrotnosemenka bílá (*Rhynchospora alba*) nebo silně ohrožená ostřice plstnatoplodá (*Carex lasiocarpa*). Také se v tomto společenstvu nachází ohrožená klikva bahenní (*Vaccinium oxycoccos*) a rosnatka okrouhlostá (*Drosera rotundifolia*), mezi

zástupci bezobratlých pak nalezneme šídlo královské (*Anax imperator*) a šídlo sítinové (*Aeschna juncea*). Zástupci obratlovců jsou skokan štíhlý, ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*) a zmije obecná (Modrý a Sýkorová 2007).

7.3.1.7 Děvín, Ostrý, Schachtstein (přírodní památka)

Tyto tři nepřehlédnutelné vrcholy leží na jedné přímce, kterou tvoří žíla polzenitu prostupující pískovci středního turonu. Žíla, která měla místy mocnost až 2 metry, dokázala prokřemeněním a limonitizací zpevnit okolní pískovec, jenž byl poté vypreparován z měkčích substrátů. V minulosti zde byla těžená železná ruda a dodnes jsou zde nepřehlédnutelné „zářezy“ v pískovci po vytěžené rudě. Na vrcholech Děvín a Ostrý se po odlesnění ve středověku druhotně vyvinuly květnaté bučiny s rostlinným podrostem kokoříka přeslenitého (*Polygonatum verticillatum*), lilie zlatohlavé a lýkovce jedovatého (*Mezerei cortex*). Na hranách vrcholu Ostrý se zachovaly zbytky reliktního boru a daří se zde teplomilným druhů, jako je jeřáb muk (*Sorbus aria*), nebo jalovec obecný (*Juniperus communis*). Podzemní prostory se staly zimovištěm netopýrů. Na vrchu Děvín stojí stejnojmenná zřícenina hradu z 13. století. Rozloha celé chráněné oblasti je 33,7 ha (Modrý a Sýkorová 2007).

7.3.1.8 Stohánek (přírodní památka)

Izolovaný skalní útvar ve tvaru věže s rozlohou 0,26 ha byl vytvořený z turonské kvádrové pískovcové tabule. Vrcholová plošina uchovává zbytek reliktního dubového boru se vzácnými a teplomilnými druhy rostlin, mezi než patří kakost krvavý (*Geranium sanguineum*), jetel alpský (*Trifolium alpestre*), ožanka kalamandra (*Teucrium chamaedrys*) nebo kostřava sivá (*Festuca pallens*). Z obratlých živočichů se zde velmi dobře daří ještěrce obecné (*Lacerta agilis*). Zajímavostí jsou ručně tesané schody z 18. století, kdy zde údajně přebýval poustevník (Modrý a Sýkorová 2007).

7.3.1.9 Široký kámen (přírodní památka)

Na rozloze 29,8 ha se nachází chráněný geomorfologicky výrazný pískovcový skalní útvar, vyznačující se plochým vrcholem a strmými bočními stěnami tzv. stolová hora. Na skále roste reliktní bor s výskytem jalovce obecného a jeřábu muku. Na severní straně byl v podrostu objeven rojovník bahenní (*Rhododendron tomentosum*), naopak slunné jižní skalní stěny vyhovují kostřavě sivé, ostřici vřesovištní (*Carex ericetorum*), vřesu obecnému (*Calluna vulgaris*) nebo smldníku olešníkoveému (*Peucedanum oreoselinum*). Historicky je oblast známa jako hnízdiště sokola stěhovavého a výra velkého. Objevují se zde také plazi zmije obecná, slepýš křehký a ještěrka obecná (Sýkorová a kol. 2015).

7.3.1.10 Divadlo (přírodní památka)

Skalní pískovcový útvar zvaný žebro se ve tvaru podkovy rozkládá na území 2,4 ha a jsou v něm patrné ukázky selektivního zvětrávání. Na jeho stěnách jsou zvětralé římsy, dutiny, voštiny, pseudoškarpy ad. Geomorfologický útvar oblouková skalní brána spolu s železitou impregnací a skalními mísami patří k místním nejzajímavějším jevům. Na vrcholech skal se nachází zbytky reliktních borů se jmelím bílým (*Viscum album*), okolí je porostlé kulturními porosty borovice lesní (*Pinus sylvestris*). Bylinný podrost tvoří hlavně mechy a lišejníky, výjimečně lze nalézt kolenec Morisonův (*Spergula morisonii*) nebo hadí mord nízký (*Scorzonera humilis*). Umělými výsadbami byla oblast zanesena nepůvodními druhy borovice vejmutovky (*Pinus strobus*) a borovice tuhé (*Pinus rigida*) (Sýkorová a kol. 2015).

7.3.1.11 Vranovské skály (přírodní památka)

Chráněný pískovcový skalní komplex na jižním svahu Ralska zaujímá rozlohu 12,9 ha. Nacházejí se na něm členité skalní bloky s reliktním borem a zakrslým bukem. Vápňité vložky jsou předpokladem pro výskyt teplomilných bylin, jako je medvědice lékařská (*Arctostaphylos uva-ursi*), česnek tuhý, kokořík vonný (*Polygonatum odoratum*). Také se zde nalézají stanoviště ostřice tlapkaté velkonohé (*Carex pediformis*). Skalní stěny jsou ideálním hnízdištěm pro poštolku obecnou (*Falco tinnunculus*) (Modrý a Sýkorová 2007).

7.3.2 Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady (NATURA 2000)

Na území 9 408 ha se rozprostírá chráněné území, které zahrnuje národní přírodní rezervace Břehyně – Pecopala, Velký a Malý Bezděz a Novozámecký rybník, národní přírodní památky Swamp a Jestřebské slatiny, přírodní rezervaci Hradčanské rybníky, část Hradčanského letiště, Heřmanický rybník, Pustý rybník, Strážov a Vrchbélou. Všechny tyto lokality jsou důležité hnízdiště ptáků a mnohé z nich patří mezi evropsky významné lokality. Území se vyznačuje suchými stanovišti na pískovcích s borovými porosty a nízkou vegetací, ale také řadou mokřadních biotopů, například podmáčené louky, rákosiny, soustavy rybníků a rašeliniště. Mezi významné chráněné ptáky patří jeřáb popelavý, lelek lesní, moták pochop, skřivan lesní nebo slavík modráček (Modrý a Sýkorová 2007).

7.3.3 Židlovská obora

Obora Židlov je se svými 3 780 ha druhou největší v ČR. Nachází se zde pestrá paleta lesních společenstev v borových a smrkových porostech, a i když se jedná o projekt primárně zaměřený na zisk, byl podrobně konzultován s ochranou přírody. Potenciálně by správně zvoleným

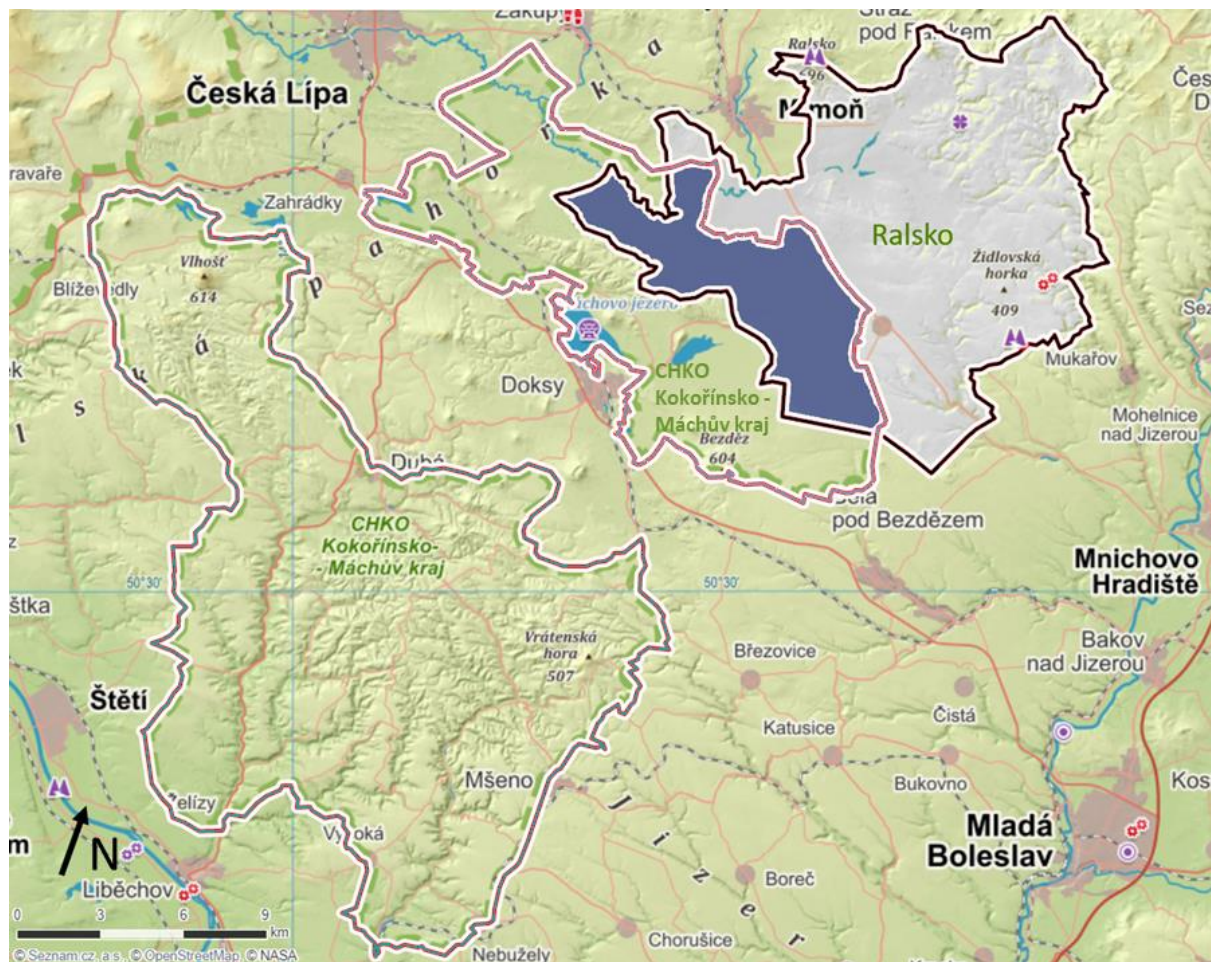
počtem zvěře, mohlo být v oboře pastvou a disturbancemi zabráněno sukcesi. Obora je pro Ralsko důležitá i z hlediska turistického ruchu a propagace. Jedná se především o velmi mediálně zajímavý chov zubrů evropských (*Bison bonasus*). Díky tomuto 33 – hlavému stádu (ke dni 18. července 2017) je Ralsko pravidelně zmiňováno v novinových článcích nebo v televizním vysílání. Díky tomu se o Ralsku vytváří pozitivní mediální obraz, resp. je Ralsko spojované s turistikou a přírodním bohatstvím. Z marketingového hlediska se jedná o velmi levnou reklamu, kterou Ralsko pro naplnění svých cílů potřebuje (Modrý a Sýkorová 2007).

7.3.4 CHKO Kokořínsko – Máchův kraj

Nově vytvořeným velkoplošně chráněným územím se 1. 9. 2014 po osmiletém úsilí stalo CHKO Kokořínsko – Máchův kraj (410 km²), které rozšířilo původní CHKO Kokořínsko o 136 km² rozsáhlou oblast Máchova kraje (celkově 1 813 km²). CHKO Kokořínsko – Máchův kraj se z velké části rozkládá také na území Ralska a do jeho působnosti se tak začlenila území národní přírodní rezervace Břehyně – Pecopala a přírodní rezervace Hradčanské rybníky. Tím se zajistila zvýšená ochrana těmito oblastem. Oblast je tvořena sedimentárními horninami České křídové pánve a celé území spadá do Ralského bioregionu s významně azonální charakteristikou a s oblastmi reliktních druhů. Geomorfologicky charakteristické jsou pro území Dokeska ploché pánve s četnými mokřady, rybníky, rašeliništi, kvádrové křemenné pískovce a neovulkanické vrcholy. Velmi důležitým faktorem je také řeka Ploučnice se svými meandry a nivními mokřady (Modrý a Sýkorová 2007).

Územně se CHKO Kokořínsko – Máchův kraj rozkládá ve dvou zcela oddělených oblastech, pás mezi nimi je vymezen městem Dubá na jihozápadní a městem Doksy na severovýchodní hranici CHKO.

Obrázek 7.7: CHKO Kokořínsko – Máchův kraj v kontextu Ralska (www.mapy.cz upraven Pípal 2018).

Legenda:

- Společná území CHKO Kokořínsko – Máchův kraj a města Ralsko
- CHKO Kokořínsko – Máchův kraj
- Hranice města Ralsko

7.3.5 Geopark Ralsko

Celé území Geoparku Ralsko patří do regionu Podralsko a rozkládá se na rozloze 294 km² a zaujímá tak celou rozlohu města Ralsko (170 km²) i BVP Ralsko (250 km²) a přesahuje do katastru města Doksy a Hamr na Jezeře. Geopark Ralsko disponuje značným turistickým potenciálem a představuje kombinaci vlastností, které jsou v evropském prostoru unikátní. Na jednom místě se lze setkat se zachovalou přírodou (hlubokými lesy, unikátními vodními plochami, vzácnou faunou i florou), geomorfologickým dědictvím naší planety (vulkanické

vrcholy, pískovcová města, písečné pláně), a s pohnutou předválečnou, válečnou i poválečnou historií včetně všech pozitivních i negativních dopadů.

Historie Národního geoparku Ralsko začíná 18. března 2013, kdy byl založen řídicí subjekt Geopark Ralsko o.p.s. a kterému byl 22. října 2013 udělen statut kandidátského geoparku. Zakladatelé Geoparku Ralsko o.p.s. se stali Jan Ludvík, Anna Ježková, Petr Hlinka každý s vkladem 10 000 Kč. Všichni jsou dodnes (rok 2018) členy správní rady. V roce 2014 byly vytyčeny tyto hlavní programové oblasti:

1. ochrana přírodních a kulturních hodnot, výzkum a monitoring,
2. interpretace místního dědictví, vzdělávání a osvěta,
3. rozvoj šetrného cestovního ruchu (geoturismus), propagace regionu,
4. spolupráce na regionálním rozvoji.

Podle výroční zprávy mezi hlavní aktivity v roce 2014 patřilo vypracování nominační dokumentace a žádost o udělení titulu národní geopark. Účelem nominační dokumentace je prokázat kvality a geoturistický potenciál kandidátského geoparku a také navrhnout budoucí rozvoj území v souladu s principy trvale udržitelného rozvoje a Chartou národních geoparků. Dále geopark navázal spolupráci s Univerzitou Hradec Králové, uspořádal 2. konferenci národních geoparků, zahájil zážitkové průvodcování na geostezkách, uspořádal 13 osvětových přednášek pro veřejnost, začal plánovat nové a doznačovat již existující pěší turistické trasy a geostezky a mnoho dalšího.

Jak uvádí výroční zpráva v roce 2015 byl spuštěn enviromentální program pro školy. Celkově proběhlo 18 výchovných programů, kterých se zúčastnilo 321 dětí, zároveň bylo pokračováno v průvodcovských programech. Pro veřejnost byl uspořádán Evropský den parků v Geoparku Ralsko, na kterém se představilo kromě Geoparku Ralsko, také CHKO Kokořínsko – Máchův kraj, Vojenské lesy a statky, Aeroklub Hradčany, Spolek historie Mimoňska ad., akce se zúčastnilo 210 návštěvníků. Dále bylo vyznačeno 13,5 km nových turistických tras, na kterých vznikla naučná stezka Přes Bukové hory, rozmístil se nový mobiliář do lokalit u Flesla, u Jahodové paseky, u Sochora, pod Děvínem, v Kuřívodech a v Jablonečku. Vznikly návštěvnické infopointy v Kuřívodech a v Jablonečku aj.

Z dalších aktivit v roce 2015 můžeme vyjmenovat aktualizaci koncepčních materiálů, workshopy na téma šetrný cestovní ruch, destinační management a dotační příležitosti, také proběhla výtvarná soutěž na turistické logo Geoparku Ralsko. Byla navázána zahraniční spolupráce s následujícími geoparky: Sardona (Švýcarsko), Magma (Norsko), Muskauer

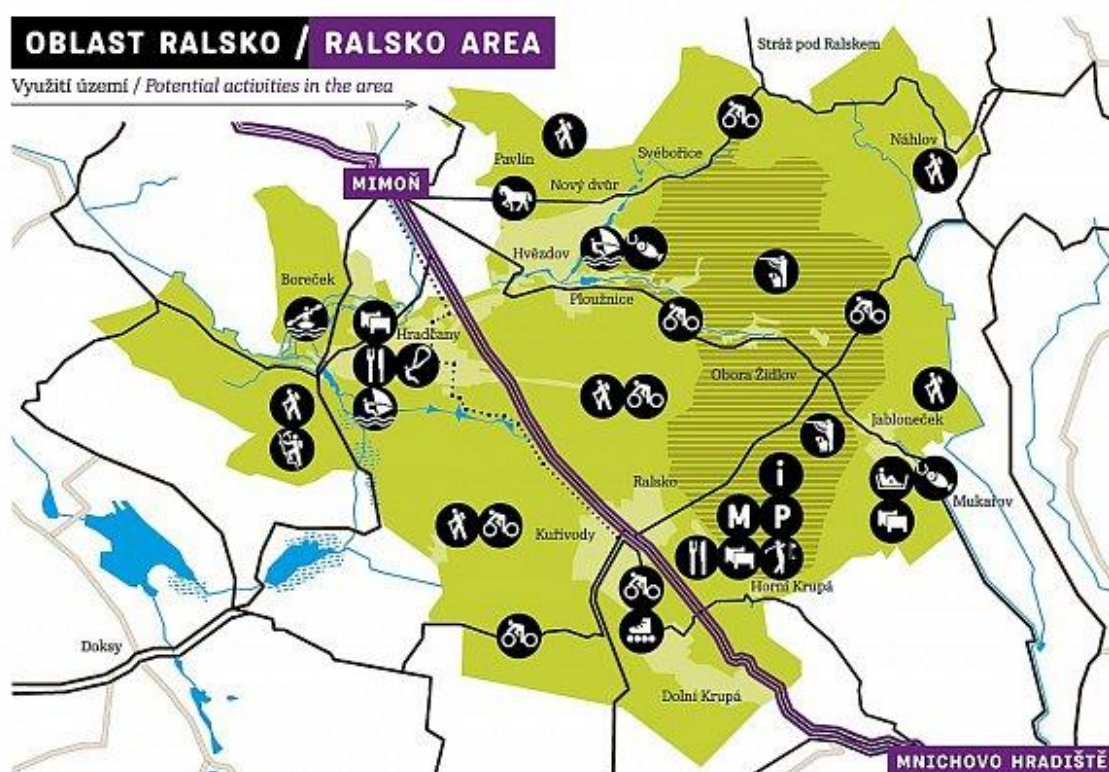
Faltenbogen (Německo – Polsko). Dne 23. listopadu 2015 byla spuštěna veřejná sbírka Pro krajinu pod Ralskem.

Veškeré úsilí z předešlých let vyústilo dne 26. května 2016, kdy Ralsko bylo zařazeno do sítě Národních geoparků a z rukou Ministra životního prostředí Richarda Brabce obdrželo certifikát, viz příloha č. 6. Podařilo se tak završit několikaletý cíl, který má do budoucna za úkol oblast rozvíjet k udržitelnému turistickému využití. Motem geoparku se stalo heslo „Krajinou zaniklých obcí, železné rudy a pískovce bez bariér“

Do dnešních dnů bylo v geoparku realizováno mnoho dalších projektů, například Mapování geotopů v Geoparku Ralsko, Doteky přírody Máchova kraje, Putování za příběhy Geoparku Ralsko, Po stopách prospektorů na Českolipsku, Krajina příběhů – land artové setkávání v českosaském pohraničí. Z probíhajících projektů lze jmenovat Putování za příběhy krajiny – ekologické výukové programy na Českolipsku a GECON – česko – saská geologická kooperační síť (Geopark Ralsko 2017).

Z těchto všech aktivit vyplývá, že hlavní výhodou geoparků oproti státem zřízených chráněných oblastí je lepší a pružnější komunikace s obyvateli, turisty nebo s lokálními firmami. Ve spolupráci s nimi lze potom dosahovat lepších výsledků v udržitelném využívání krajiny.

Obrázek 7.8: Geopark Ralsko – potenciální turistického využití (Geopark Ralsko ©2018).

7.4 Diamo a těžba uranu

V českých zemích se uran cíleně těžil již od roku 1858 (Jáchymovsko) pro účely sklářského průmyslu. V dalších letech začal nabývat na významu a po roce 1945 a svržení atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki bylo jasné, že se uran stane strategickou surovinou. Rusko, které po roce 1945 vlastní uran netěžilo, mělo eminentní zájem na získání československého uranu, a proto byla 23. listopadu 1945 podepsána tajná dohoda mezi ČSR a SSSR o těžbě uranových rud a jejich dodávkách do sovětského svazu. Tato dohoda znamenala pro SSSR monopol na získávání uranových rud z Československa, aniž by v ní byla stanovena jednotková výkupní cena či řešeny otázky životního prostředí nebo lidského zdraví. Za to bylo touto dohodou Československé straně diktováno navýšení těžby, množství rudy, které mohlo zůstat na našem území nebo odborný dohled ruských odborníků.

Tato dohoda byla v průběhu let upravována, avšak povětšinou v neprospěch Československé strany. SSSR si například dohodlo plnění formou nefinančního charakteru (obilí, barevné kovy, ropa, železná ruda). Tomek uvádí, že v období 1945 – 1989, kdy nám byl Moskvou diktován rozsah těžby i výkupní cena, je celková čistá ztráta odhadována na částku mezi 29,6 až 45,9 miliard Kčs. To v konečném důsledku znamená nejen obchodní ztrátu, ale také zničení velké části přírodního bohatství a ekologické zátěže s tím související.

V letech 1945 až 1992 organizoval veškerou těžbu Československý uranový průmysl s. p. (ČSUP), který byl pod vlivem politiků a zájmů SSSR. V roce 1992 se podnik transformoval na DIAMO s. p. se sídlem ve Stráži pod Ralskem, viz příloha č. 7 a na základě Usnesení č. 94 o útlumovém programu z října 1989 se těžební činnost začala snižovat. V roce 1999 byl vydán koncepční dokument s názvem Surovinová politika, ve které byly stanoveny následující cíle „ukončení těžby uranu a zabezpečení ochrany významných zdrojů pro další případné využití“ a „zabezpečení sanace dlouhodobých následků těžby uranu“. I přes tento závazný dokument byla těžba na dole Rožná (poslední těžené ložisko v EU) několikrát prodloužena a ukončena byla až roku 2017, kdy byl důl uzavřen (TZBINFO 2018).

Produkce uranu dosáhla svého vrcholu mezi lety 1957 až 1973, kdy se roční produkce uranu v kovu a chemickém koncentrátu pohybovala nad 2 600 t ročně.

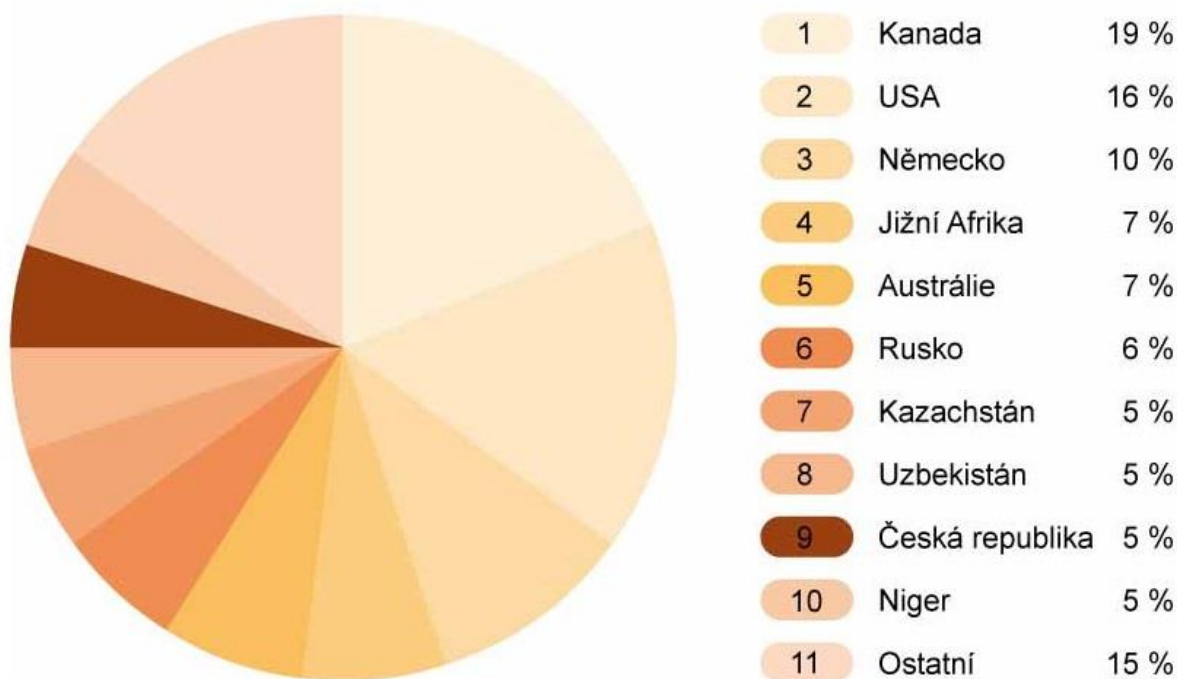
Obrázek 7.9: Produkce českého uranu v letech 1946 – 2007 (Temelín.cz ©2011).

Za celou dobu těžby se v ČR vytěžilo 111 000 t uranu, což odpovídá 5 % celkových vytěžených zásob na celém světě a řadí nás to na 9. místo v celosvětové produkci uranu. Z těchto čísel jasně vyplývá, jak intenzivní těžba na našem území probíhala, a to především v poměru k rozloze.

Obrázek 7.10: Světová produkce uranu za období 1945 – 2007 (Temelín.cz ©2011).

Pořadí světových producentů uranu údaje za období 1945-2007

Podle odhadů se na našem území v zásobách nachází dalších 135 071 t těžitelného uranu. Tato zásoba se nachází v 7 evidovaných ložiscích (Rožná, Brzkov, Břevniště pod Ralskem, Hamr na Jezeře, Jasenice – Pucov, Osečná – Kotel a Stráž pod Ralskem) (Česká geologická služba 2015).

Lokality Břevniště pod Ralskem, Hamr na Jezeře, Osečná – Kotel a Stráž pod Ralskem se nacházejí v těsné blízkosti Ralska. V roce 2008, kdy cena uranu na světových trzích vystoupala až na 2 900 Kč/libru, se začalo vážně uvažovat o otevření lokality Osečná nebo Stráže pod Ralskem. Tato aktivita byla podporována i tehdejší starostkou města Stráž pod Ralskem, paní Věrou Bradáčovou, která si od tohoto kroku slibovala práci pro lidi a rozvoj města. V roce 2010 byla zároveň změněna státní energetická koncepce, která přímo počítá s návazností těžby v budoucnosti, aby se neztratilo důležité „know – how“. Níže je uvedena přesná citace Ministerstva průmyslu a obchodu:

„Zajistit dlouhodobé pokračování těžby uranu otvírkou nového ložiska ještě za provozu činného dolu Rožná, aby nedošlo ke ztrátě cenného know-how českého uranového průmyslu, který je na úrovni srovnatelné se světem. S ohledem na postupný nárůst podílu jaderné energetiky na výrobě elektřiny je žádoucí zvrátit poklesový trend domácí produkce uranového koncentráту. V rámci zajištění dlouhodobého pokračování těžby uranu je zapotřebí provést rozsáhlý geologický průzkum a důkladné posouzení ekonomické výhodnosti, resp. reálnosti, těžby v případě investic ze strany státu.“

Obrázek 7.11: Vývoj ceny UO₂ na světových trzích 2001 – 2017 (Index Mundi ©2018).

Státní podnik DIAMO na této koncepci spolupracoval a protože i po roce 2015 nadále státní energetická koncepce považuje za hlavní energetické zdroje jaderné elektrárny, plánuje se navýšení jejich podílu na výrobě elektrické energie z dnešních 33 % na 50 – 60 % v roce 2040.

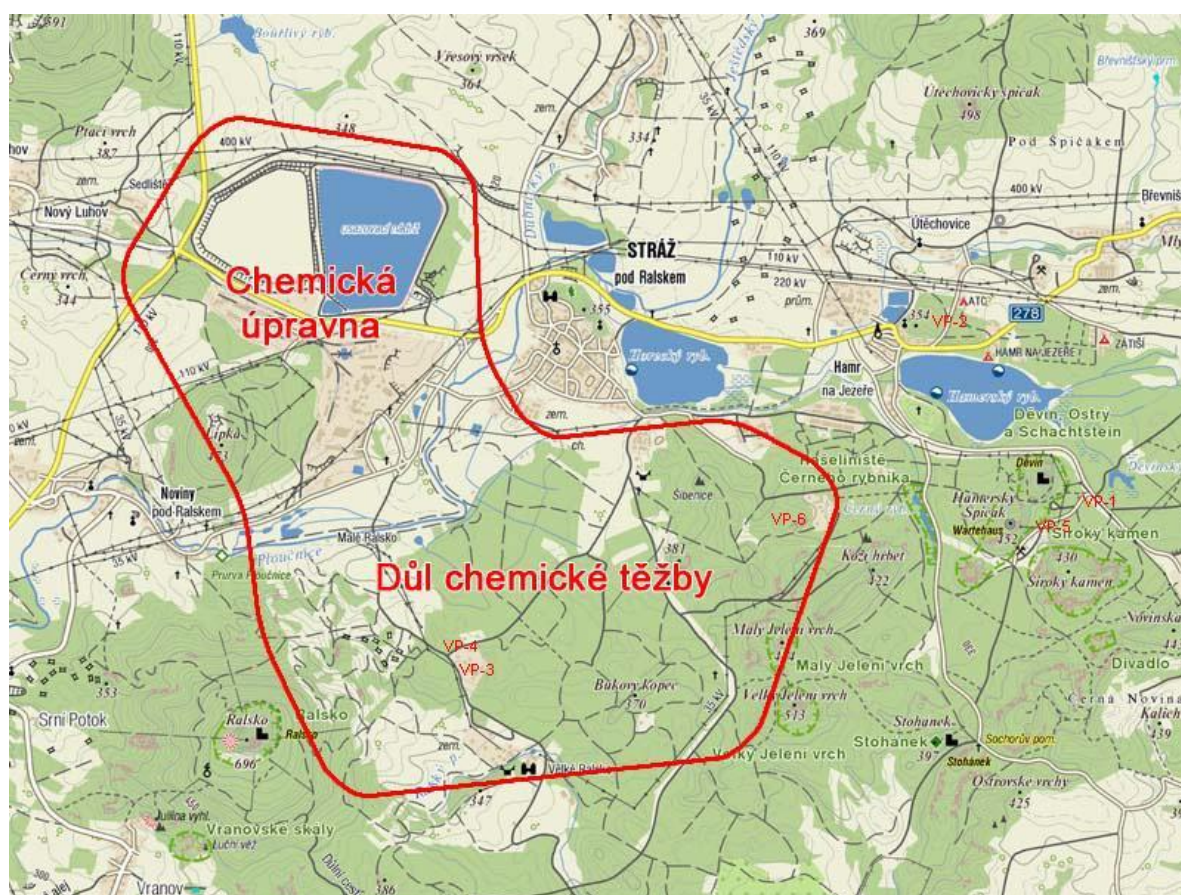
Je zcela zjevné, že i když zatím k plánům na obnovení těžby nedošlo, budou v budoucnu tlaky natolik velké, že bude velmi obtížné uchránit některá ložiska před otvírkou. A protože jedny z největších zásob se nacházejí pod Ralskem a v jeho okolí a s těžbou a zpracováním uranu jsou zde zkušenosti, je velmi pravděpodobné, že první v úvahách o znovuoobnovení těžby budou figurovat lokality v Ralsku.

Těžba uranu v oblasti Stráže pod Ralskem sahá až do roku 1960, kdy se realizovaly první průzkumné hloubkové vrty. První doklady o zásobách uranu v hamerské oblasti byly potvrzeny v roce 1963. Na základě těchto nálezů se po roce 1965 začalo s hloubením 9 šachet, pomocí nichž se ložisko mělo otevřít, zjistit přesné uložení a odebrat vzorky k testům. Hloubení šachet však způsobovalo velké technologické potíže. Problém představovaly především zvodnělé turonské a cenomanské vrstvy. Turonská zvoďeň, která je významným zdrojem pitné vody pro celou oblast je uložena nad nepropustnými geologickými vrstvami, pod kterými se nachází radioaktivní Cenomanská zvoďeň se silně napjatou hladinou podzemní vody a se zásobami uranové rudy. Kvůli těmto hydrogeologickým podmínkám se z hloubených šachet muselo odčerpávat velké množství podzemní vody. Během let 1966 – 1967 bylo vyčerpáno až 95 mil. m³. To způsobovalo značné dodatečné náklady, protože čerpaná voda byla radioaktivní a před vypuštěním do Ploučnice musela být upravována (Stráž pod Ralskem 2018).

Ve stejnou dobu se dokončovala úpravna uranových rud ve Stráži pod Ralskem a nedostatek informací způsoboval komplikace pro zvolení správného technologického vybavení. Doposud neměla těžená uranová ruda správnou konzistenci a připomínala rozmáčený písek. Ve druhé polovině 60. let bylo již potřeba rozhodnout o způsobu těžby, a proto se v roce 1967 přistoupilo k experimentálnímu loužení metodou ISL na vyluhovacím poli VP – 3, kde bylo vyraženo 12 testovacích vrtů. Protože výsledky se dostavily velmi rychle a čerpaný roztok byl nad očekávání kvalitní, již po krátké době obsahoval upravitelné množství uranu, v experimentu bylo pokračováno. V roce 1968 bylo založeno další pokusné pole VP – 4, kde bylo vyraženo 200 vrtů. Celkem bylo zřízeno 6 testovacích vyluhovacích polí, a přestože s touto relativně novou metodou nebylo v zahraničí mnoho zkušeností a neznaly se možné budoucí dopady, dostala v roce 1977 těžba oficiální povolení (Rakušan a Ekert 2018).

Dobývací oblast chemické těžby dosáhla rozlohy 24 km² a bylo založeno 37 vyluhovacích polí na ploše 7 km². Celkem bylo vyvrtáno přibližně 15 000 vrtů do hloubky až 220 m z nichž 9 908 bylo využito. Z toho 2 210 vrtů bylo monitorovacích a 7 698 sloužilo pro samotnou těžbu, z toho 1/3 vrtů čerpacích a 2/3 vrtů vtláčecích (Hanzlík a Maršalko 1995).

Obrázek 7.12: Oblast chemické těžby a úpravy uranových rud (Periodická tabulka ©2018).

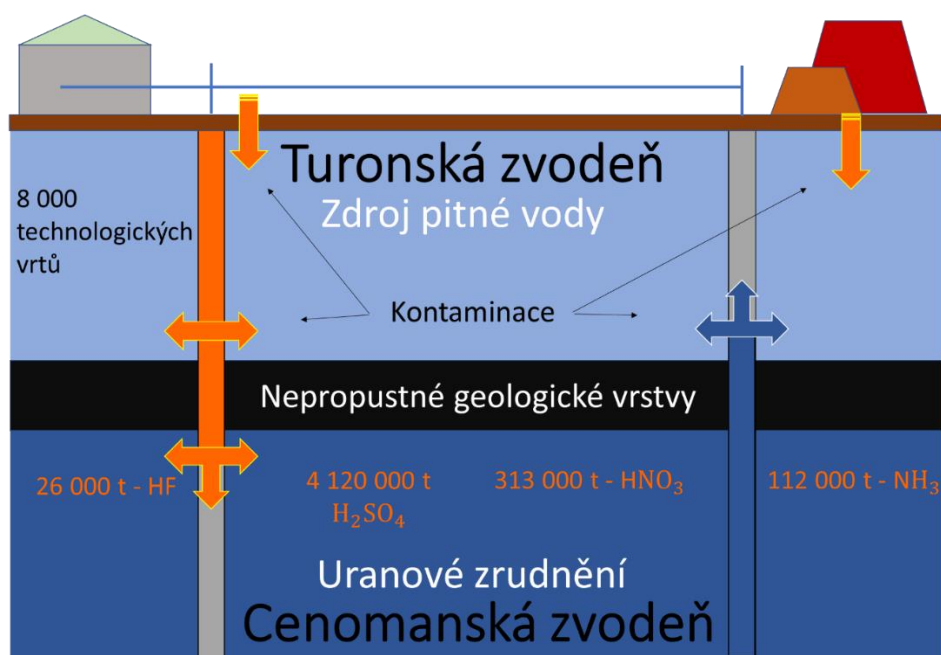

Toto rozhodnutí mělo na celou oblast velmi negativní dopad, protože hydrogeologické podmínky nebyly ve strážském kolektoru vhodné pro těžbu metodou ISL. Navíc se v oblasti v roce 1971 začalo těžit klasickým hlubinným způsobem na dole Hamr I a v roce 1973 na dole Křížany I. To začalo způsobovat nečekané potíže, protože z hlubinných dolů musí být k udržení činnosti odčerpávána podzemní voda. Naopak blízká chemická těžba vyžaduje co nejvyšší hladinu podzemních vod. Takže začalo docházet k průsakům ze sousední hydrochemické těžby a byl ohrožen celý hydrodynamický režim podzemních vod v oblasti. V této době se také začaly objevovat první příznaky kontaminace podzemních zásob pitných vod. Nejvíce průsaků se objevovalo na testovacím poli VP – 6. Kyselé roztoky se nekontrolovaně šířily mimo ohraničení vyluhovacího pole a začaly se objevovat v hlubinném dole. Vlivem počátečního špatného rozhodnutí, kdy se do bezprostřední blízkosti umístily dva rozdílné způsoby těžby, musely být zbudovány nákladné hydrologické a neutralizační bariéry, pomocí kterých se dostala situace pod kontrolu (Hanzlík a Maršalko 1995).

Ke kontaminaci podzemních vod však nešlo zcela zabránit a docházelo k ní několika způsoby:

- úniky technologických roztoků při poruchách na rozvodech, zásobnících a technologiích,
- úniky technologických roztoků z provozních vrtů (především vrty 1. generace, které neměly ochranou pažnici přes turonskou zvrdeň),
- průsaky z odvalů dolů Křižany I a dolu Hamr I srážkovou vodou.

Obrázek 7.13: Schéma kontaminace turonské zvrdeň (Pípal 2018).

Od roku 1989 se začalo na ložisku Stráž pod Ralskem v souvislosti s přijatým usnesením vlády o útlumu těžby s postupným snižováním objemu vytěženého uranu. Na dole Hamr I byla ukončena hlubinná těžba v roce 1993, na dole Křižany I v roce 2003 a chemická těžba ve Stráži pod Ralskem skončila v roce 1996 (Stráž pod Ralskem 2018).

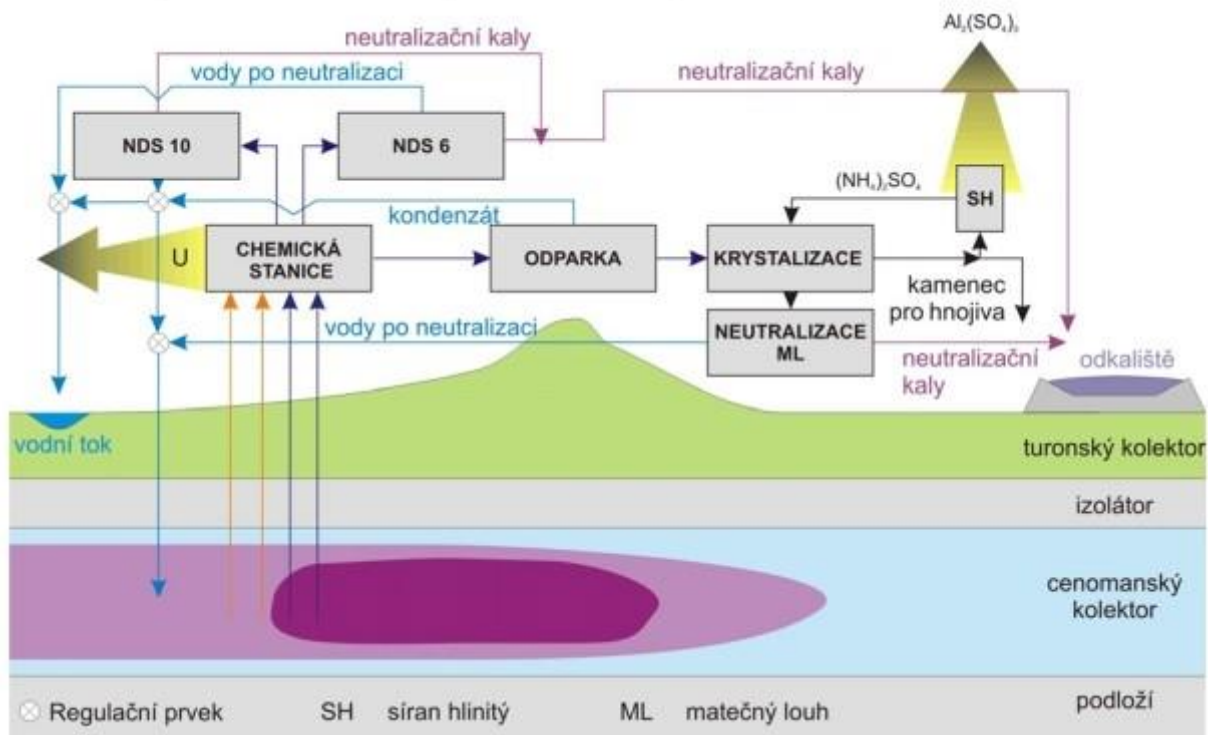
Plošné sanační práce po chemické těžbě v turonském kolektoru započaly v malém měřítku již v roce 1989. Na základě usnesení Vlády ČR č. 170 z 6. března 1996 se začalo s intenzivnějšími sanačními pracemi pod vedením státního podniku DIAMO (název odvozen z Diuranátu amonného), kdy započala sanace i v cenomanském kolektoru. Objem zasažených vod překračoval 374 mil. m³ a nejvyšší naměřené koncentrace rozpuštěných látek byly více jak 50 g/m³ (Charvát a Kolář).

Sanační zásah se provádí řízeným čerpáním a čištěním zbytkových technologických roztoků (ZTR) pomocí bývalých technologických vrtů v oblastech plošné kontaminace a v oblastech tzv. čoček, což jsou oblasti lokálně ohraničené s obsahem vysoké koncentrace rozpuštěných

látek. Na oblast čoček byla zaměřena pozornost až v roce 1998, a to konkrétně na vyluhovacím poli VP – 8F a VP – 9D a okamžitě bylo pozorováno snížení koncentrací rozpuštěných látek. Od konce roku 2003 byly spuštěny sanační práce v celkem 6 oblastech čoček. Pro oblast turonských čoček bylo do roku 2012 využíváno 150 vrtů o průměru 90 mm. V roce 2013 došlo kvůli zvýšení efektivity rozšířením 17 vrtů na průměr 140 mm (Rakušan a Ekert 2018).

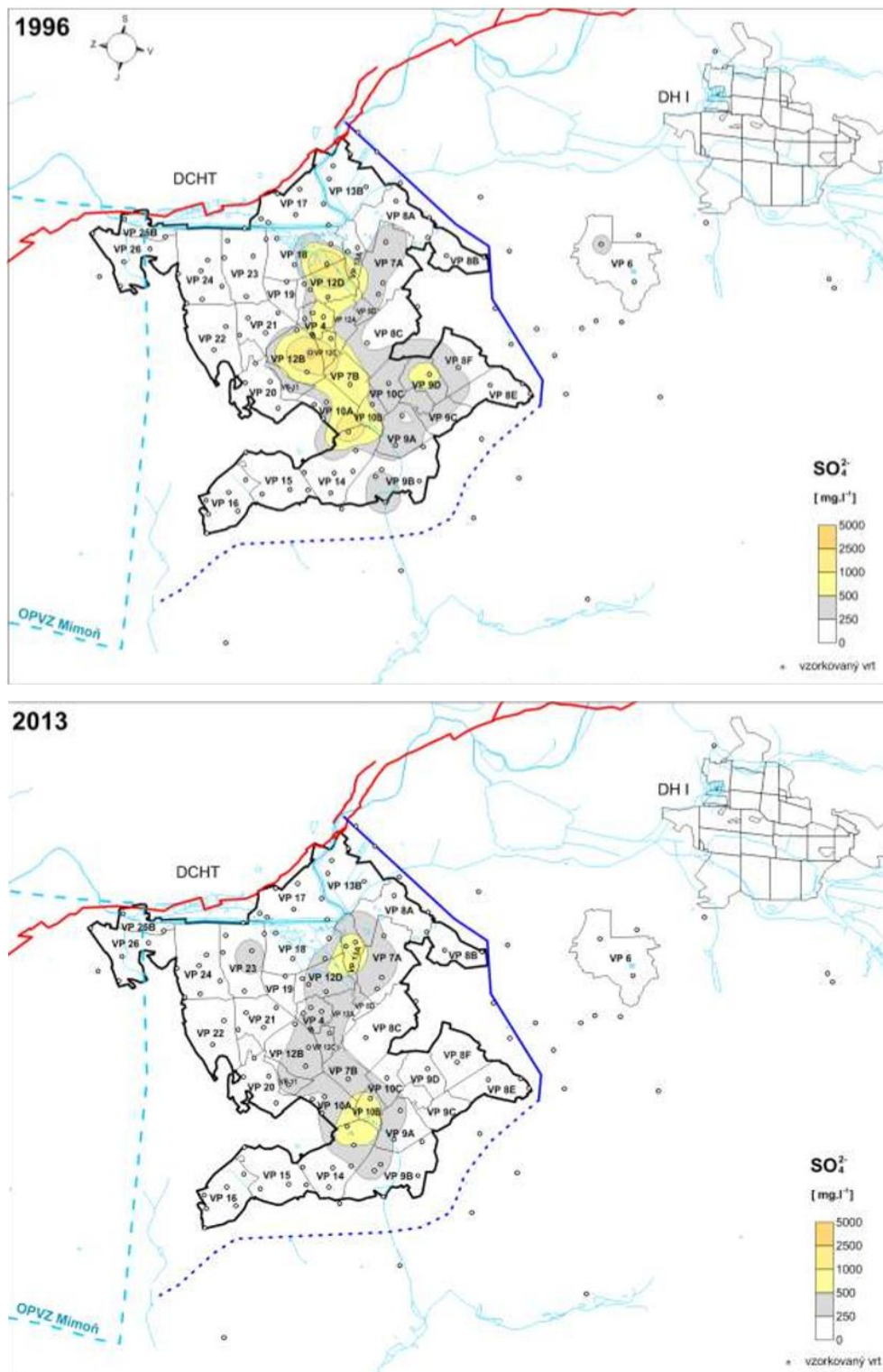
Efektivita čištění ZTR a použité technologie byly v průběhu let zdokonalovány. V roce 1999 byla zprovozněna první sanační technologie a v roce 2004 bylo zprovozněno zpracování kontaminantů na komerčně využitelné látky. Zprovozněním neutralizační a dekontaminační stanice NDS ML v roce 2009 a NDS 10 v roce 2012 došlo k intenzifikaci sanačního procesu. Do roku 2009 sanace spočívala v udržování podbilance ZTR v cenomanské zvodni na ploše vyluhovacích polí a v odčerpávání rozpuštěných látek v množství přibližně 23 000 t ročně. Aktuální proces čištění ZTR je tak výrazně efektivnější a v posledních 5 letech se objem odstraněných kontaminantů pohybuje nad 100 000 t ročně (Charvát a Kolář).

Obrázek 7.14: Schéma technologie čištění čerpaných kontaminovaných vod (TZBINFO ©2018).

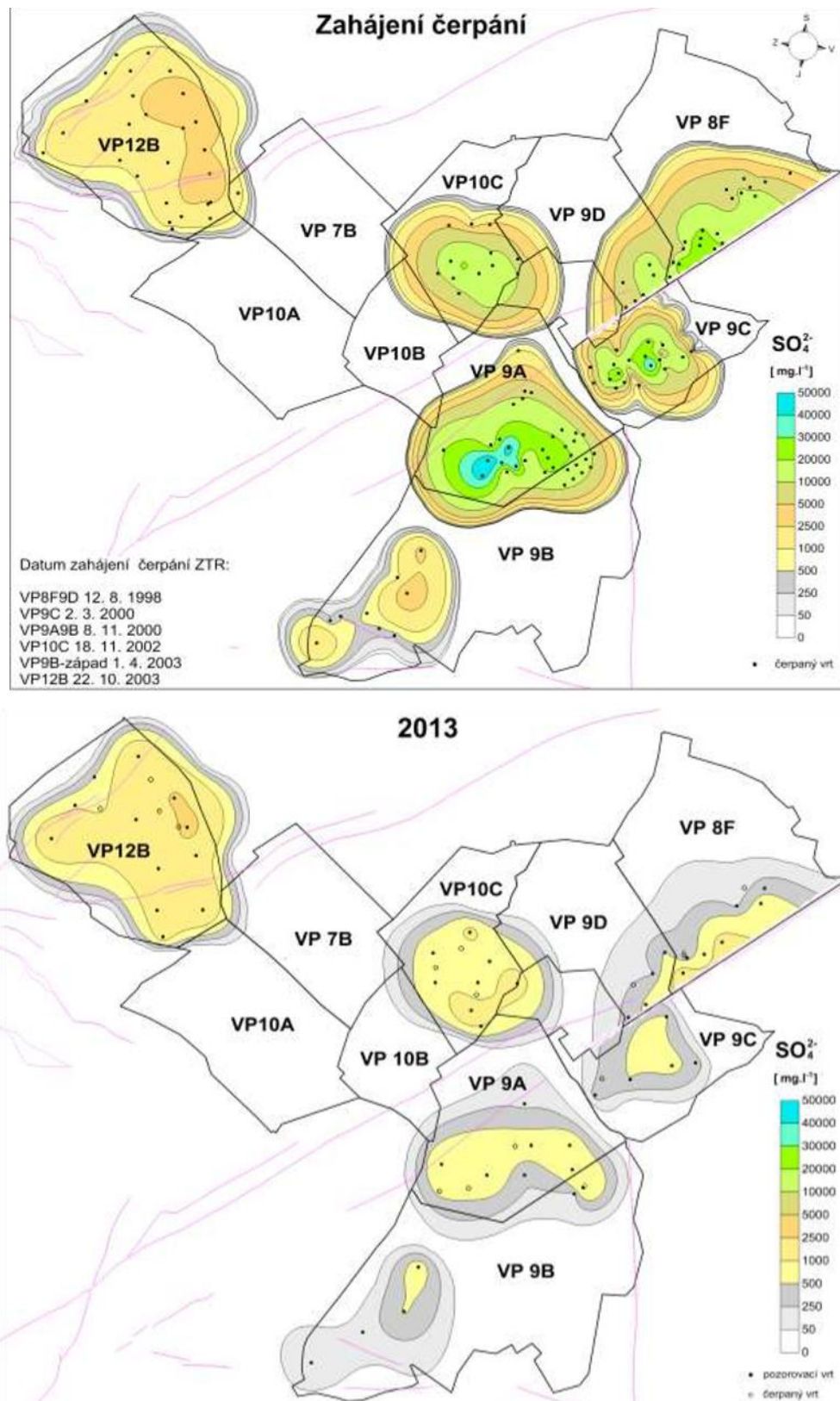
Celkovou kontaminaci se díky intenzifikaci čištění po roce 2009 a nasazením nových technologií daří významně snižovat. Na obrázcích níže lze pozorovat snížení koncentrace H_2SO_4 v turonské zvodni mezi lety 2006 a 2013.

Obrázek 7.15: Kontaminace v turowské zvodni 1996 – 2013 (Rakušan a Ekert ©2018).

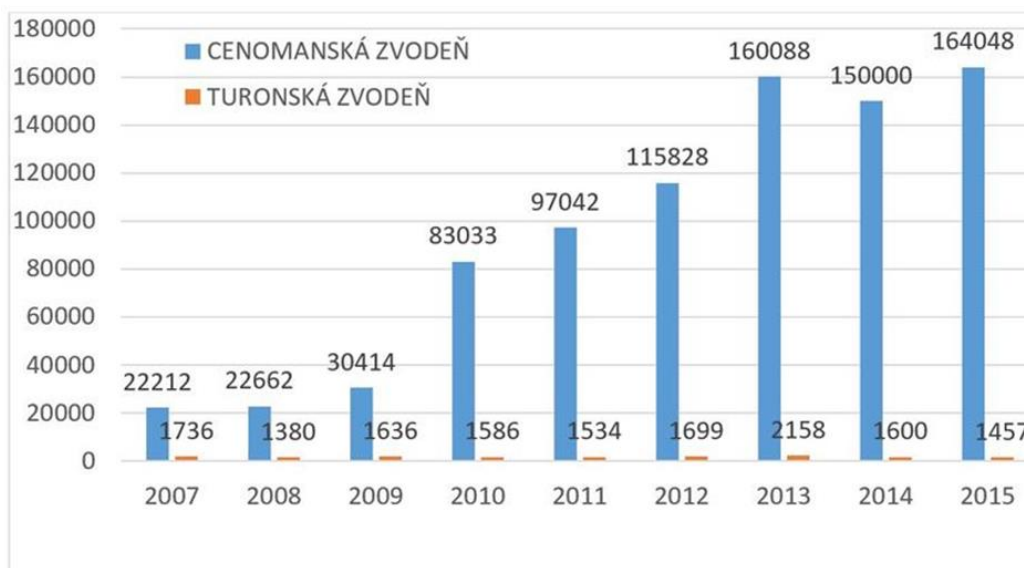
Dále se také od zahájení čerpání v roce 1998 významně snížila koncentrace rozpuštěných látek v oblastech čočkové kontaminace.

Obrázek 7.16: Koncentrace rozpuštěných látek v místech čočkové kontaminace (Rakušan a Ekert ©2018).

Jak uvádí výroční zpráva z roku 2016, tak do roku 2016 bylo odštěpným závodem DIAMO Těžba a úprava uranu (TÚU) ve Stráži pod Ralskem dosaženo likvidace 1 031 382 t kontaminantů z turonské a cenomanské zvodně. Zároveň bylo v roce 2016 vyčerpáno z cenomanské zvodně 3 477 tis. m³ a z turonské zvodně 2 480 tis. m³ ZTR. Z těchto roztoků se po odpaření a zahuštění získalo 171 269 tun kontaminantů a separací ZTR bylo získáno jako vedlejší produkt 31,8 tun uranového koncentrátu. Odhaduje se, že pro dosažení cílových koncentrací v turonských a cenomanských vodách je zapotřebí odstranit ze zvodně dalších 2,5 mil. tun kontaminantů.

Obrázek 7.17: Vyvedená kontaminace (t) z cenomanské a turonské zvodně v letech 2007 – 2015 (TZBINFO ©2018).

Podle zprávy NKÚ státní podnik DIAMO mezi lety 2006 – 2015 proinvestoval celkem 36,8 mld. Kč. Probíhající sanace po chemické těžbě ve Stráži pod Ralskem budou však probíhat minimálně do roku 2042 a předpokládaná budoucí vynaložená investice bude činit minimálně dalších 45 mld. Kč. Celkem se tedy jedná o minimální náklady na sanaci ve výši 82 mld. Kč. Výsledná částka však bude ještě vyšší, protože sanační plány neobsahují kalkulace nákladů na budoucí monitoring oblastí a čištění a čerpání důlních vod.

Asanovat celou oblast od podzemní kontaminace a vyčištění veškerých spodních vod na zdraví neohrožující úroveň; bude tedy finančně mnohem náročnější, než je dnes předpokládáno. Těžba uranu v minulosti (především před rokem 1989) nejenže nepřinesla proklamované zisky, ale vytvořila velké množství budoucích ekologických zátěží, které se nejenže za vysokých nákladů budou odstraňovat dlouhé roky, ale také přinášejí znehodnocení krajiny a úroveň lidského života v jejich blízkosti.

8 Diskuze

Krajina Ralska je v mnoha ohledech výjimečná nejen v kontextu celé střední Evropy. Její přírodní bohatství a bohatá historie vytváří mix nevšední a jinde nevídané scenérie. Jak zmiňuje Meduna a Sádlo (2009) biodiverzita této oblasti je anomální a kromě jihu Skandinávie, hemiboreálních částí Ruska nebo východního Pobaltí se ve světě nenabízí vhodná srovnání. Nejzajímavější na této oblasti však je, že místní bohatá biodiverzita se rozvinula navzdory převažujícím druhově chudým borovým lesům. Zdejší biodiverzita není záležitostí vývoje posledních desetiletí, ale pochází minimálně z počátku holocénu. Meduna a Sádlo (2009) to vysvětluje tím, že zdejší převaha živinově chudých substrátů způsobila rozvinutí nenáročných borových kultur, břízy nebo smrku, které snadno podléhají požárům a tím omezují podmínky pro rozvoj listnatých dřevin. Z tohoto důvodu bylo zabráněno usazování živin v půdě, které se po prohoření snadno vsáknou do hlubších vrstev písku.

Tento vývoj ovlivnil Ralsko více než by se mohlo na první pohled zdát, protože chudost zdejších písčitých půd úspěšně bránila hustšímu lidskému osídlení. Jak uvádí Meduna a Sádlo (2009) snaha o vybudování velkého města přitom sahá až do roku 1264, kdy Přemysl Otakar II. pověřil své poddané, aby v lese Bezděz u vody Doksy založili město o 100 lánech. Záměr se nepovedlo realizovat, a nakonec vznikla tři menší města Bezděz, Doksy a Kuřívody. Obyvatelé se z těchto měst ovšem již na sklonku 70. let 13. století začali ve velkém stěhovat do nového města Bělá pod Bezdězem, které bylo vhodněji umístěné.

Díky místním podmínkám představovaným extrémně chudými, kyselými, snadno vysychajícími nebo naopak trvale podmáčenými půdami se zde nikdy nedařilo zemědělství. Z důvodu nedostatku listnatých dřevin, se tu lidé nemohli živit ani řemeslnou výrobou. Rybníkářství bylo kvůli písčitým půdám také velmi komplikované, i když navzdory tomu zde bylo založeno velké množství rybníků. Tyto všechny překážky způsobily velmi řídké osídlení, které bylo budováno spíše na okrajích oblasti.

Přes tyto objektivní problémy zde na vrcholu rozkvětu žilo okolo 8 000 obyvatel na více než 60 osídlených místech, kteří se živilí převážně pastevectvím nebo prací v lese. Především kvůli tomuto řídkému osídlení se oblast stala v roce 1950 na více než 40 let součástí nově zřízeného vojenského újezdu. Jak uvádí Hercik (2009), tak s příchodem sametové revoluce v roce 1989 zanikl bipolární svět a tím byla také započata demokratizace a reorganizace československé armády. V tomto novém světě, již pro vojenský újezd Ralsko nebylo místo a ten v roce 1991 zanikl.

Můj názor na tuto změnu je, že měla být provedena mnohem pomaleji nejlépe na principu „měkkého přistání“. Chápu, že v té době se lidé chtěli rychle vypořádat se symboly útlaku, ale na takto rychlou ztrátu funkce nebyl tehdy nikdo připraven. A především na to nebylo připraveno samotné Ralsko. Myslím, že se mělo přistoupit k vypracování akčního plánu oblasti, který by obsahoval soupis majetku, průzkum ekologických zátěží a návrhy na jejich odstranění. Po uvedení oblasti do přijatelného stavu mohlo být přistoupeno k předávání objektů z armádního vlastnictví do soukromých rukou a měl na to být zpracován plán privatizace. Za největší chybu však považuji přijetí zákona, který sovětskou stranu zbavil odpovědnosti za stav oblasti a tím se veškeré náklady na budoucí sanace přesunuly na československé a posléze české daňové poplatníky.

Bouřlivá 90. léta se nesla ve znamení překotných návrhů na celkové využití, chátrání objektů a nepřiliš dobře organizované asanace. Především v bytové otázce se mělo jednat mnohem rychleji a vláda neměla odkládat převedení nestřežených a nevyužívaných objektů do majetku obce. Díky této nerozhodnosti museli místní pouze bezmocně sledovat, jak se budovy a další objekty stávají obětí nájezdníků, kteří se v nich pohybovali jako v hobbymarketu a brali vše, co se vzít dalo.

Přitom není pravda, že se nedalo postupovat jinak. Buď měla objekty v určité míře začít používat armáda a ostatní důkladně střežit nebo je mohla vláda nabídnout občanům k užívání. Na úspěšně zvládnutý příklad privatizace vojenských objektů se můžeme podívat do kulturně a sociálně podobného polského města Borne Sulinowo. Zde po odchodu ruských vojáků v roce 1993 nabídla polská vláda prázdné byty za poplatek 10 zlotých s podmínkou, že do bytu musí být v dalších letech investováno. Tímto způsobem byly v roce 1996 obydleny všechny byty po ruské armádě. Oproti tomu v Ralsku se až na konci 90. let začaly s velkými náklady rekonstruovat první zdevastované panelové domy, viz přílohy č. 8 a č. 9.

Velkým problémem bytové agendy v dnešním Ralsku je vznik sociálně vyloučených lokalit na sídlišti Ploužnice a v Náhlově. Na obě dvě lokality je od roku 2012 kladena zvýšená pozornost a docházejí sem terénní pracovníci sociálních služeb, kteří obyvatelům pomáhají s širokou škálou problémů. Nejvíce problémů však připadá na zadluženost místních. Na konci roku 2011 byl schválen přesun služebny městské policie z budovy obecního úřadu do jednoho z bytů přímo na sídlišti Ploužnice. Na veškeré aktivity spojené se sociální činností jsou čerpány evropské dotace z vypsanych operačních programů, například naposledy se v roce 2017 začal realizovat program asistentů prevence kriminality. Díky těmto aktivitám se problémy podařilo dostat pod kontrolu a sociální napětí v těchto lokalitách klesá. Podle oslovených místních

obyvatel je celý problém s vyloučenými lokalitami zveličován kvůli získávání různých dotací, viz příloha č. 10.

Pro větší soudržnost města a zabránění odstředivým tendencím vzdálenějších oblastí bych navrhol lepší dostupnost místního městského úřadu a služeb s tím spojených. Dobrým řešením by se mohla ukázat spolupráce s okolními obcemi a městy, která jsou vůči některým částem Ralska výhodněji položená. Jejich úřady by mohly zastávat některé služby, kvůli kterým jsou nyní obyvatelé Ralska nuceni dojíždět do vzdálených Kuřívod. Dalším řešením tohoto problému by mohla být tzv. mobilní radnice, kterou začínají některá města a obce s podobnými problémy jako jsou v Ralsku hojně využívat.

Přes veškeré potíže a neuvážené pokusy v 90. letech privatizovat „celé“ Ralsko do rukou velkého investora, musím nakonec konstatovat, že vše dopadlo relativně dobře a oblast má stále možnost vyvíjet se směrem k turisticky atraktivní lokalitě. Pro atraktivitu oblasti je potřeba nejen rozvíjet turistický potenciál, ale také chránit jedinečnou přírodní biodiverzitu oblasti. Protože vím, že velká část lidí považuje za největší přírodní bohatství nejlépe jednodruhový vzrostlý les, bude potřeba vyvinout maximální úsilí k uchování místních planin a zabránit klimaxovým společenstvím. Například výzkum autorů Engstová a Petříček (2008) ukazuje, že klíčovou roli v nahrazení vojenských disturbancí na plochách bývalých střelnic Židlov a Vrchbělá by měly zastávat pastevní společenstva zvířat. V opačném případě bude především bývalá střelnice Vrchbělá v nejbližších letech zarostlá křovinami a mladými stromy. Na Židlově byla vybudována obora se zvěří, která je tuto funkci schopna zastávat. Nicméně i zde Engstová a Petříček (2008) vidí riziko postupného zarůstání, protože zvěř je při spásání trav vysoce selektivní.

Pro další úspěšný rozvoj by Ralsko mělo podle mého názoru podpořit vybudování ubytovacích kapacit a zázemí pro turisty a návštěvníky. A to především na vhodných plochách v již obydlených oblastech a v jeho přirozených centrech. V oblasti také chybí ubytování typu autokemp (Ladislav Lahoda, IV. 2018, in litt.). Při veškerých návrzích na rozvoj bych navrhol postupovat podle zásad tzv. soft turistiky, kterou považuji pro Ralsko za nejvhodnější.

Vzhledem k velké rozloze a vysokému množství asfaltových a betonových cest bych na stávajících komunikacích navrhol vhodným způsobem vybudovat hustou síť cyklostezek a koridorů pro in – line bruslení. V zimě by se daly na těchto cestách zřídit běžkařské tratě. Tyto cesty by se měly křížit se stezkami pro pěší turisty a měly by obsahovat síť infopointů, odpočívák a interaktivních atrakcí. Veškerá tato infrastruktura by měla být budována s tím, aby

se počítalo s minimálně víkendovým vyžitím pro celou rodinu. Nejlépe však, aby zde turisté mohli aktivně strávit týdenní dovolenou. Také navrhuji zvážit možnost ve spolupráci s průvodci geoparku Ralsko vytvoření podmínek pro „adventure“ výpravy, kdy za dozoru zkušeného průvodce by se v oblasti mohly provádět 2 – 3 denní kurzy přežití v divočině. Za zvážení by také stálo vybudování řádně zabezpečených „volných“ ploch pro táboření, jaké lze nalézt v národních parcích Ameriky a Kanady (Ladislav Lahoda, IV. 2018, in litt.).

Velká část z těchto návrhů se již do určité míry začíná budovat a realizovat. V posledních letech se mnoho odborných prací a studií zabývá, jak šetrně turisticky využít přírodní bohatství Ralska a jeho okolí. Ralsko však v sobě skrývá mnohem více potenciálu, než dnes odborná veřejnost analyzuje. Především mám na mysli jeho vojenskou historii a také množství zaniklých sídel. Tyto aspekty spolu se zdejší přírodou, bohatou a kontroverzní historií a jistou rozporuplností oblasti vytváří silný genius loci neboli duch místa. Jak uvádí Sklenička (2003) fenomén genia loci je sice založen na materiální a hmatatelné dimenzi, avšak pro jeho vznik je potřeba silný subjektivní vjem, který se spojí kombinací rozumových, citových, nevědomých i vědomých vjemů. Jinými slovy to znamená, že genius loci nevybudujete přes noc a nejlépe s podporou veřejných dotací. Je to něco nehmatatelného, něco co každý cítí, ale nedovede popsat slovy. Proto by mělo Ralsko tento svůj potenciál nejen plně chránit, ale také využít.

Pokud by se tento skrytý potenciál podařilo vhodně zakomponovat do dalších turisticky atraktivních činností, vzniklo by světově unikátní území, které by dokázalo oslovit široké spektrum návštěvníků. Troufám si tvrdit, že žádná jiná oblast na světě na jednom místě nenabízí takto zachovalou přírodu a bohatou biodiverzitu, hluboké lesy, otevřené planiny a vřesoviště, evropsky významné vodní plochy, vulkanické vrcholy, geomorfologické útvary a pískovcové skály, dva dominantní středověké hrady, pozůstatky mnoha zaniklých historických sídel s jejich pohnutou historií, vojensky atraktivní památky včetně opuštěného letiště a kvalitní infrastrukturu.

Je otázkou, nakolik se tyto snahy a návrhy podaří dotáhnout v reálném světě a jestli bude Ralsko schopné prodat svou atraktivitu turistům. Žijeme ve světě, kde nevyhrává ten nejlepší, ale ten s nejlepší propagací a promyšleným marketingem. Bohužel mi přijde, že Ralsko se chová dle zásady „dobré zboží se prodá samo“. Toto však dnes nejde úspěšně uplatňovat a chybí mi na tomto poli ze strany města větší aktivita. Možná to má co dočinění i s politickou reprezentací Ralska, která se dlouhodobě utápí ve vlastních sporech a na koncepční práci jí nezbývá čas. V každém případě je tyto informace důležitým politikům vytrvale připomínat. Navrhoval bych začít vytvořením vlastního turistického loga podpořeného výstižným heslem,

například ve smyslu „Ralsko!! Tak trochu jiná dovolená.“ a ve spolupráci s agenturou Czech Tourism lákat turisty z Čech i ze zahraničí. Vhodným a levným nástrojem pro propagační aktivity jsou v tomto ohledu sociální sítě, je ale potřeba si na nich aktivně budovat síť fanoušků a followerů. Za tímto účelem bych navrhol vyčlenit pracovníka, který by se těmito aktivitám intenzivně věnoval. Pro vybudování pozitivního mediálního obrazu, by bylo vhodné spolupracovat s nějakou mediální agenturou, která má s takovou prací zkušenosti. Trendy jasně ukazují, že pro tyto aktivity je dnes nejvhodnější doba, protože mnoho Čechů začíná čím dál více plánovat především domácí dovolené. Dnes v době rekordně nízké nezaměstnanosti se Ralsku relativně daří a jeho problémy jsou upozaděny, je ale potřeba vytvářet prostor i pro budoucnost a aktivně do ní investovat.

9 Závěr

Od zcivilnění oblasti uplynulo již více jak 26 let a nutno poznamenat, že se tu toho od té doby mnoho změnilo. Pamatuji si na svou první návštěvu ve zdejším kraji, bylo mi 11 let a připadalo mi, že jsme cestou z Prahy museli odbočit někam do jiného světa. Poprvé ve svém životě jsem se ocitl na letišti a rovnou uprostřed přistávací dráhy, kde ještě před necelými 10 lety přistávaly MiGy ruské armády. Projížděli jsme se úplně sami po celé přistávací ranveji, zastavovali jsme v letištních hangárech a prozkoumávali opuštěné objekty. Nikdo si nás tehdy nevšímal, nikdo nezastavil, ani nekontroloval, nikoho jsme totiž nepotkali. Po všech cestách a bývalých vojenských silnicích jsme se pohybovali úplně volně a mně tehdy připadalo, že zde neplatí žádná pravidla, že jsme v území nikoho. Už tehdy jsem cítil, že to je výjimečný kraj plný svérázných lidí, lidí, co si váží své místní svobody a určitého zapomenutí. Kde jinde než v místním turistickém centru u rybníka v Hradčanech byste mohli narazit na člověka, co si říká šerif Bill, za pasem nosí kolt, má vlastní zoo pro opuštěná a zraněná zvířata a provozuje kiosek s buřty a limonádou (ne jenom limonádou).

I díky svému osobnímu vztahu, který k Ralsku cítím, jsem si pro zpracování vybral toto téma. Svoji práci jsem nazval „Země nikoho?“ ale jak tomu ve skutečnosti je? Ralsko rozhodně není zemí nikoho a už vůbec ne zemí ničeho, i když jistě lobbistické skupiny se snaží, aby to tak minimálně vypadalo. Ralsko první bitvy o své přírodní bohatství vyhrálo. Zatím se zde nepostavil žádný megalomanský projekt a jak pevně doufám, tak ani nepostaví. Nyní však nastává boj o uchování mnohem méně viditelných hodnot, které se budou obyvatelům mnohem hůře vysvětlovat. Tím spíše pokud budou zaštitěny tak bohubíhou činností, jako je například výroba zelené elektřiny.

Celé Ralsko stojí z mého pohledu na startu nové éry. I přes velké problémy s ekologickými zátěžemi je z větší části a po dlouhou dobu lidskou rukou jen minimálně dotčenou krajinou. Činnost armády probíhala pouze na 24 % plochy celého území. Po roce 1991 bylo zjištěno, že poškozeno armádou bylo pouze přibližně 10 % rozlohy, ve zbylém území se podařilo zachovat vzácná společenstva rostlin a živočichů, která byla po dlouhá desetiletí uchráněna od antropogenních vlivů a mohla se dále rozvíjet.

Podle mého názoru bude v příštích letech rozhodující vytvořit u nově příchozích obyvatel určité propojení a vztah k oblasti. Toto by mělo být budováno přes pocit odpovědnosti za místo, ve kterém lidé žijí, a toho nebude možné dosáhnout, pokud lidé budou migrovat v takové míře

jako v posledních 20 letech. K určitému zklidnění a zlepšení situace by se dalo dosáhnout, pokud by město přistoupilo k částečné privatizaci bytů. Lidé by tím nejen získali určitou jistotu, ale také by jim na místě, ve kterém žijí, začalo více záležet, protože by se s ním mohli lépe ztotožnit.

Jako největší ohrožení nastolené cesty vidím riziko obnovení těžby uranu. Dnes se o něm nehovoří, protože cena uranu je na světových trzích nízká, ale v případě zvýšení cen UO_2 nad úroveň 3 000 Kč za libru, by tlaky začali být velmi silné. Už jen kvůli působení státního podniku DIAMO, který bude chtít na svoji činnost v budoucnu navázat, s čímž i veřejně operuje. Osobně si dokážu představit situaci, kdy v době další ekonomické recese začnou nejruznější lobbisté obyvatele přesvědčovat, že jedině uranový průmysl přinese pracovní místa a prosperitu oblasti.

Pro Ralsko však nebude lehké zbavit se nálepky vojskem a chemikáliemi poznamenaného místa. Přestože ekologické škody zabírají menšinu území, jejich odstraňováním se budeme muset zabývat ještě několik desetiletí a náklady dosáhnou desítek miliard korun. Na likvidaci zátěže po uranové těžbě je do roku 2042 odhadován výdaj minimálně ve výši 45 mld. Kč. Asanace kontaminace ropnými uhlovodíky byla v minulých letech na několika místech znovu obnovena a do budoucna lze předpokládat, že tomu není naposledy. Likvidace nevybuchlé munice je v okolí Prosičské střelnice zcela vyloučena a byla zde vyhlášena 100 – letá stavební uzávěra. V ostatních částech Ralska se nevybuchlá munice bude nacházet dlouhé roky a vyžádá si trvalý pyrotechnický dozor. Veškeré tyto asanace v minulosti dosáhly již minimálně 38 mld. Kč a další desítky miliard Kč bude nutné proinvestovat v dalších letech. Dalším velkým problémem jsou velmi četné černé skládky, které jsou turisty velmi špatně vnímány.

Je proto nezbytné podniknout takové kroky, aby se oblast zbavila této nelichotivé nálepky a přírodní bohatství zde bylo maximálně chráněno. Důležité je, aby se v Ralsku vytvořila silná a odhodlaná občanská společnost, která bude ochotná za své prostředí bojovat. Ralsko by mělo být ekonomicky silné a nezávislé na vnějším okolí s pevnou provázaností na turismus. Dalším důležitým krokem je vybudování vztahu k této krajině u obyvatel České republiky. Pokud sem začnou lidé jezdit na dovolené a výlety a vytvoří si k oblasti hlubší citové vazby, prosadit nejruznější devastační zájmy nebude tak snadné.

Poznatky sesbírané v této práci by měly pomoci při rozhodování o další budoucnosti Ralska. Cílem a přínosem této práce bylo přinést objektivní zhodnocení situace a nastínění dalšího nejvhodnějšího rozvoje. Vzhledem k cennosti tohoto území nejen z environmentálního hlediska by mělo být maximální prioritou uchování těchto hodnot pro budoucí generace.

10 Seznam použitých zdrojů

Odborné publikace

1. Bernard J. H., 1986: Rudní ložiska a metalogeneze československé části Českého masivu. Academia, Praha, 320 s.
2. Bilická R., 2007: Pyrotechnická asanace Ralska prováděná za účelem předání VPP do civilní správy Československou lidovou armádou do 4.4.1991 do 27.6.1991 a úsilí pyrotechnika policie, které se dovršilo dne 24.3.1993 resp. 1.9.1993. Dnešní Ralsko 4/4. S. 19-23.
3. Blažková J., 1995: Vznik vojenského újezdu Ralsko. Ústav pro soudobé dějiny AV, Praha, 1995.
4. Brandl V., 1873: Statuta Conradi. Právník 12. S. 218.
5. Burek C. V., Prosser C. D., 2008: The History of Geoconservation. The Geological Society, London, 315 s.
6. Čeřovský J., 2008: Chráněná území: Přerůstá skutečná kvantita v kvalitu?. Ochrana přírody 63/3.
7. Česká geologická služba, 2015: Surovinové zdroje České republiky ; Nerostné suroviny; Ročenka 2015. Česká geologická služba, Praha, 402 s.
8. Doležalová J., Uzel K., 2007: Máchův kraj – Kokořínsko. Regia, Praha, 207 s.
9. Dowling R., Newsome D., 2010: Global geotourism perspectives. Publishers, Oxford, 248 s.
10. Dudley N., 2008: Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. WORLD HEADQUARTERS, Gland, 86 s.
11. Engstová B., Petříček V., 2008: Landscape and vegetation in military area – past and present, Journal of Landscape Studies 1.
12. Fialová D., 2011: Geopark – místo ochrany a prezentace geologických i kulturních hodnot. Geografické rozhledy 21/3. S. 24-25.
13. Hanzlík J., Maršalko P., 1995: Sborník Severočeského Muzea. Vliv těžby radioaktivních surovin ve Strážském bloku na vodní režim. Liberec, Přírodní vědy.
14. Hercik J., Szczyrba Z., Fňukal M., Toušek V., 2009: Demilitarizace území po roce 1989 – vstupní geografická analýza, in: Sborník z XII. Mezinárodního kolokvia o regionálních vědách. MU Brno, Brno. S. 192 – 199.

15. Hons O., 2014: Zaniklé obce kolem Ralska. Město Ralsko, Ralsko, 511 s.
16. Hošek M., 2013: Kdy je národní park národním parkem?. *Ochrana přírody* 68/2. S. 25-28.
17. Lahoda L., 2004: Tajnostmi podzemí: po stopách legend a příběhů z temnot: podzemím českých zemí: od hradních sklepů až k podzemním továrnám. Lubor Kasal, Praha, 166 s.
18. Kolářová H., 2007: Národní geoparky. *Bedrník, časopis pro ekogramotnost* 5/1. S. 4-6.
19. Kolektiv, 2005: Probouzející se Ralsko. Sdružení Náhlov v oblasti Ralsko, Ralsko, 63 s.
20. Kotovicová J., 2004: Ochrana životního prostředí. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno, 78 s.
21. Meduna P., Sádlo J., 2009: Bezděcko-Dokesko. Krajina mezi odolností a stagnací. *Historická geografie. Historický ústav, Praha*, 420 s.
22. Miko L., Štursa J., Moucha P. [eds], 2003: Národní parky a chráněné krajinné oblasti České republiky. Asco, Praha, 69 s.
23. Minařík P., 2012: Vojenské výcvikové prostory Československé armády. In: Baláž J., Dubánek M.: *Ročenka 2011 Vojenský historický archiv. VGHMÚř, Dobruška*. S. 35-256.
24. Modrý M., Sýkorová J., 2007: Maloplošná chráněná území Libereckého kraje. *Liberecký kraj, resort rozvoje venkova, zemědělství, životního prostředí a informatiky, Liberec*, 124 s.
25. Pelc F., 2013: Národní parky ve světě: různá podoba, ale stejný cíl. *Ochrana přírody* 68/2. S. 32-36.
26. Pešout P., 2015: Soustava chráněných krajinných oblastí České republiky před dokončením?. *Živa* 106/4. S. 193-196.
27. Procházka J. S., 1927: Ochrana přírody a přírodních památek. Díl II. Český Čtenář, Praha, 260 s.
28. Poštolka V., 1998: Revitalizace a nové využití bývalého vojenského prostoru Ralsko. *Geografie – Sborník české geografické společnosti*, 103/3, 15 s.
29. Sklenička P., 2003: Základy krajinného plánování. Naděžda Skleničková, Praha, 321 s.

30. Sýkorová J., Vlčková R., Modrý M., 2015: Maloplošná chráněná území Libereckého kraje. Liberecký kraj, odbor životního prostředí, Liberec, 144 s
31. Štursa J., Vaněk J., 2017: Klenoty krkonošské tundry. Správa Krkonošského národního parku, Vrchlabí, 49 s.
32. Zelenka J., Pásková M., 2012: Výkladový slovník cestovního ruchu. Linde, Praha, 768 s.
33. Wiedemann A., 2016: Pojď s námi budovat zahraničí. Prostor, Praha, 472 s.

Legislativní zdroje

Zákon č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění.

Zákon č. 15/1993 Sb., o Armádě České republiky v platném znění.

Zákon č. 161/1999 Sb., kterým se vyhlašuje Národní park České Švýcarsko.

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky v platném znění.

Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních) v platném znění.

Zákon č. 15/2015 Sb., o zrušení vojenského újezdu Brdy, o stanovení hranic vojenských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů, v platném znění.

Zákona o Armádě České republiky 15/1993 Sb. aktivací § 14.

Nářizení vlády č. 163/1991 Sb.

Nářizení vlády č. 164/1991 Sb.

Nářizení vlády č. 165/1991 Sb.

Usnesení Vlády České republiky ze dne 9. září 1992 č. 540 k přejímání a předávání objektů po sovětské armádě na území České republiky.

Usnesení Vlády České republiky ze dne 21. července 1993 č. 404 o dalším postupu využití bývalých vojenských újezdů Ralsko a Mladá.

Usnesení Vlády České republiky ze dne 22. prosince 1993 č. 727 + P o harmonogramu úkonů k uskutečnění převodu majetku v bývalých vojenských újezdech Ralsko a Mladá a dalších opatřeních.

Usnesení Vlády České republiky ze dne 19. prosince 1994 č. 719.

Usnesení Vlády České republiky ze dne 19. prosince 1994 č. 722 o schválení územního plánu velkého územního celku Ralsko a o nařízení vlády, kterým se vyhláší jeho závazná část.

Usnesení Vlády České republiky ze dne 22. června 2005 č. 796 k záměru dokončení privatizace majetku organizační složky státu PRIVUM Lysá nad Labem v prostorech bývalých vojenských újezdů Mladá a Ralsko.

Směrnice MŽP č. 6/2007 k zabezpečení jednotného postupu rezortu při nominaci území na národní geopark.

Internetové zdroje

1. AECOM, ©2018: SAP Mimoň (online) [cit. 2018-04-14], dostupné z <http://www.aecom.cz/cz/projekty_sap.htm>.
2. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, ©2017: Chráněné krajinné oblasti České republiky (online) [cit. 2017-12-27], dostupné z <<http://www.ochranaprirody.cz/publikacni-cinnost/publikace/chanene-krajinne-oblasti-ceske-republiky/>>.
3. Český statistický úřad, ©2016: Obyvatelstvo | ČSÚ (online) [cit. 2016-01-23], dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/obytelstvo_lide>.
4. Český statistický úřad, ©2018: Nezaměstnanost (online) [cit. 2018-02-23], dostupné z <<https://www.czso.cz/documents/11260/26978316/nezamestnanost.png/4615468e-15fa-4c9f-ae59-d7b72a7c7b4d?version=1.7&t=1519906831226>>.
5. Geopark Ralsko, ©2017: Geopark Ralsko (online) [cit. 2018-04-05], dostupné z <<http://www.geoparkralsko.cz/>>.
6. Geoparks, ©2017: Meet our Geoparks (online) [cit. 2017-12-28], dostupné z <http://www.europeangeoparks.org/?page_id=168>.
7. Index Mundi, ©2018: Uranium Monthly Price (online) [cit. 2018-04-06], dostupné z <<https://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=uranium&months=240¤cy=czk>>.
8. Kunc, P., ©2005: Ralské ohlédnutí (online) [cit. 2015-12-20], dostupné z <http://www.fortifikace.net/pov_nezar_byv_vvp_mimon.html>.

9. KV Final, ©2018: O firmě (online) [cit. 2018-04-08], dostupné z <<http://www.kvfinal.cz/o-firme>>.
10. Město Ralsko, ©2015: Historie a současnost města (online) cit. [2015-12-31], dostupné z <<http://www.mestoralsko.cz/historie-a-soucasnost-mesta/d-2273>>.
11. Ministerstvo obrany České republiky, ©2015: Informace o vojenských újezdech | Armáda (online) [cit. 2015-12-23], dostupné z <<http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>>.
12. Ministerstvo životního prostředí, ©2016: Národní parky (online) [cit. 2017-12-23], dostupné z <http://www.env.cz/cz/narodni_parky>.
13. Ministerstvo životního prostředí, ©2017: Chráněné krajinné oblasti (online) [cit. 2017-12-27], dostupné z <http://www.env.cz/cz/chranene_krajinne_oblasti>.
14. Národní geopark, ©2017: Síť národních geoparků v ČR (online) [cit. 2017-12-27], dostupné z <<http://www.geology.cz/narodnigeoparky/o-siti>>.
15. Nejvyšší kontrolní úřad, ©2016: Stát bude zahlazovat následky hornické činnosti nejméně do roku 2042 a zaplatí za to minimálně dalších 45 miliard korun (online) [cit. 2018-04-07], dostupné z <<https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/stat-bude-zahlazovat-nasledky-hornicke-cinnosti-nejmene-do-roku-2042-a-zaplati-za-to-minimalne-dalsich-45-miliard-korun-id8051/>>.
16. Oenergetice.cz, ©2017: Historie a současnost těžby uranu v ČR (online) [cit. 2017-12-28], dostupné z <<http://oenergetice.cz/ostatni/historie-a-soucasnost-tezby-uranu-v-cr/>>.
17. Oenergetice.cz, ©2017: Těžba a zpracování uranu: část 1 (online) [cit. 2017-12-30], dostupné z <<http://oenergetice.cz/elektrina/tezba-zpracovani-uranu-cast-1/>>.
18. Pásková M., ©2015: Geopark? Je to o vztahu člověka k Zemi (online) [cit. 2018-04-15], dostupné z <<http://www.ttg.cz/martina-paskova-geopark-je-to-o-vztahu-cloveka-k-zemi/>>.
19. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, ©1993: Úterý 20. dubna 1993 (online) [cit. 2018-04-08], dostupné z <<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/008schuz/s008010.htm>>.
20. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, ©1993: Středa 21. dubna 1993 (online) [cit. 2018-04-08], dostupné z <<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/008schuz/s008017.htm>>.

21. Royal National Park Environmental Education Centre, ©2017: History of the park (online) [cit. 2017-12-27], dostupné z <<http://www.royalnatpk-e.schools.nsw.edu.au/royal-national-park-eec/history-of-the-park>>.
22. Sometimes Interesting, ©2011: The Most Contaminated Place on Earth: Chelyabinsk-40 (online) [cit. 2018-01-09], dostupné z <<https://sometimes-interesting.com/2011/07/15/the-most-contaminated-place-on-earth-chelyabinsk-40/>>.
23. Sportovně-rekreační areál Vrchbělá, ©2016: O projektu (online) [cit. 2018-04-08], dostupné z <<http://www.in-line-vrchbela.cz/o-projektu.html>>.
24. Správa Tatranského národného parku, ©2018: Tatranský národný park – základné informácie (online) [cit. 2018-04-15], dostupné z <<http://spravatanap.sk/web/index.php/2012-08-24-09-58-43/zakladne-informacie-sk>>.
25. Stráž pod Ralskem, 2018: Z historie těžbu uranu projektu (online) [cit. 2018-04-08], dostupné z <<http://www.strazpr.cz/z-historie-tezby-uranu/d-3548>>.
26. Sveriges Nationalparker, ©2017: About Sweden's National Parks (online) [cit. 2017-12-27], dostupné z <<http://www.nationalparksofsweden.se/national-park-facts/>>.
27. Svět energie – vzdělávací portál ČEZ, ©2018: Fotovoltaická elektrárna Ralsko a Mimoň (online) [cit. 2018-03-27], dostupné z <<https://www.svetenergie.cz/cz/elektrarny-2/slunecni-elektrarny/slunecni-elektrarny-cez/fotovoltaicka-elektrarna-ralsko-a-mimon>>.
28. Temelín.cz, ©2011: Těžba uranu a následky (online) [cit. 2017-12-29], dostupné z <http://temelin.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=146&Itemid=1>.
29. The Geological Society of London, ©2017: History of Geoparks (online) [cit. 2017-12-28], dostupné z <<http://sp.lyellcollection.org/content/300/1/273>>.
30. Úřad vlády České republiky, ©1992: Záznam z jednání schůzce vlády České republiky (online) [cit. 2018-04-08], dostupné z <https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/FB4498E6EA85DE0DC12571B6006D2331>.
31. Ústřední seznam ochrany přírody, ©2017: Zvláště chráněná území (§ 14) (online) [cit. 2017-12-28], dostupné z <<http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/zchru/index.php?frame&KATEGORIE=CHKO>>.
32. Vojenské lesy a statky ČR, s.p., ©2018: Mimoň (online) [cit. 2018-03-31], dostupné z <<https://www.vls.cz/cs/divize/mimon>>.

33. Vojenský historický ústav Praha, ©2018: Průběh a podrobnosti čs. Vojenské pomoci Izraeli na konci 40. let (online) [cit. 2018-03-28], dostupné z <www.vhu.cz/prubeh-a-podrobnosti-cs-vojenske-pomoci-izraeli-na-konci-40-let/>.
34. Výzkumný ústav vodohospodářský T.G. Masaryka, ©2016: SAP Mimoň (online) [cit. 2018-03-29], dostupné z <<https://heis.vuv.cz/data/webmap/datovesady/projekty/starezateze/default.asp?lang=&tab=4&wmap=>>>.
35. Zaniklé Ralsko, ©2015: Historie (online) [cit. 2015-01-09], dostupné z <<http://www.zanikleralsko.cz/clanky/charakteristika-oblasti/historie/>>.
36. Zaniklé Ralsko, ©2015: Poloha (online) [cit. 2015-01-09], dostupné z <<http://www.zanikleralsko.cz/clanky/charakteristika-oblasti/poloha/>>.
37. Zaniklé Ralsko, ©2015: Přírodní poměry (online) [cit. 2015-01-09], dostupné z <<http://www.zanikleralsko.cz/clanky/charakteristika-oblasti/prirodni-pomery/>>.
38. Zilsel ©, 2016: L'atome postcolonial (online) [cit. 2017-12-29], dostupné z <<https://zilsel.hypotheses.org/2649>>.

Ostatní zdroje

1. ARR – Agentura regionálního rozvoje, spol. s r.o., 2011: Program rozvoje města Ralsko. SAUL, s.r.o., Liberec, 73 s. „nepublikováno“.
2. Bilický V., 2013: Největší celoplošná pyrotechnická asanace v dějinách Československa a České republiky a jiné vzpomínky. Místní občasně sdružení Ralsko, 212 s., „nepublikováno“.
3. Brožek V., Dušek B., Novák M., Trantina V., 2011: Příspěvek k historii těžby a zpracování českého uranu. VŠCHT, Praha, 15 s.
4. Geopark Ralsko, 2014: Výroční zpráva 2013. 8 s. „nepublikováno“.
5. Geopark Ralsko, 2015: Výroční zpráva 2014. 17 s. „nepublikováno“.
6. Geopark Ralsko, 2016: Výroční zpráva 2015. 17 s. „nepublikováno“.
7. DIAMO s.p., 2017: Výroční zpráva 2016. 110 s. „nepublikováno“.
8. Charvát J., Kolář P.: Nové směry a perspektivy sanace horninového prostředí po chemické těžbě uranu na ložisku Stráž.
9. Chytil, 1929: Chytilův místopis ČSR. Praha.
10. Konvička M., Beneš J., Fric Z., 2010: Ochrana denních motýlů v České republice – analýza stavu a dlouhodobá strategie. Přírodovědecká fakulta Jihočeské university

(katedra zoologie) a Entomologický ústav BC AV ČR (oddělení ekologie a ochrany přírody), České Budějovice, 151 s. „nepublikováno“.

11. Lahoda L., 2005: Průvodce bývalým vojenským prostorem Ralsko. CMA – společnost pro výzkum historického podzemí, Praha, 15 s. „nepublikováno“.
12. Matoušek P., 2009: Obce živé i zaniklé: bývalý vojenský prostor Ralsko. Mikroregion Podralsko, Kuřivody, 33 s.
13. Ministerstvo obrany České republiky, 2015: Optimalizace vojenských újezdů. VGHMÚř, Dobruška, 32 s.
14. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, 2010: Aktualizace státní energetické koncepce České republiky. Praha, 97 s. „nepublikováno“.
15. Rakušan M., Ekert V: Sanace Turonské zvodně kontaminované bývalou těžkou uranu v severních Čechách. Státní podnik DIAMO, Stráž pod Ralskem. 10 s. „nepublikováno“.
16. Sdružení Calla, 2008: Uran: bude se u nás znovu těžit?. AZ Color Print, Brno, 34 s.
17. Tomek P.: Československý uran 1945 – 1989, Těžba a prodej československého uranu v éře komunismu. 76 s.
18. Tomková Š., 2011: Dopady těžby Uranu na životní prostředí v Nigeru a její role v konfliktu mezi vládou a etnikem Tuaregů. 11 s. „nepublikováno“.

Seznam obrázků

Obrázek 3.1: Mapa CHKO a NP v České republice (ARR - Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (online) [cit. 2017-12-29], dostupné z <<http://www.ochranaprirody.cz/publikacni-cinnost/publikace/chranene-krajinne-oblasti-ceske-republiky/>>.

Obrázek 3.2: Těžba uranu – důl Rössing v Namibii (Zilsel: L’atome postcolonial (online) [cit. 2017-12-29], dostupné z <<https://zilsel.hypotheses.org/2649>>.

Obrázek 3.3: Uranový žlutý koláč – diuranan amonný (Oenergetice.cz: Těžba a zpracování uranu: část 1 (online) [cit. 2017-12-30], dostupné z <<http://oenergetice.cz/elektrina/tezba-zpracovani-uranu-cast-1/>>.

Obrázek 3.4: Metoda chemického loužení (Oenergetice.cz: Těžba a zpracování uranu: část 1 (online) [cit. 2017-12-30], dostupné z <<http://oenergetice.cz/elektrina/tezba-zpracovani-uranu-cast-1/>>.

Obrázek 3.5: Usazovací nádrž (v pozadí) a areál Diamo (Archiv L. Lahody).

Obrázek 3.6: Oblast Majak v Rusku (Sometimes Interesting: The Most Contaminated Place on Earth: Chelyabinsk-40 (online) [cit. 2018-01-09], dostupné z <<https://sometimes-interesting.com/2011/07/15/the-most-contaminated-place-on-earth-chelyabinsk-40/>>.

Obrázek 4. 1: Poloha Bývalého VVP Ralsko (Zaniklé Ralsko: Poloha (online) [cit. 2015-01-09], dostupné z <<http://www.zanikleralsko.cz/clanky/charakteristika-oblasti/poloha/>>, upravil Pípal.

Obrázek 4. 2: Letecký snímek bývalého vojenského prostoru Ralsko (Zaniklé Ralsko: Přírodní poměry (online) [cit. 2015-01-09], dostupné z <<http://www.zanikleralsko.cz/clanky/charakteristika-oblasti/prirodni-pomery/>>, upravil Pípal.

Obrázek 6.1: Letecký snímek Hradčan 1938 a 2018 (Bilický 2013, upravil Pípal 2018).

Obrázek 6.2: Poloha zaniklých a částečně zaniklých obcí v Ralsku (Zaniklé Ralsko: Historie (online) [cit. 2015-01-09], dostupné z <<http://www.zanikleralsko.cz/clanky/charakteristika-oblasti/historie/>>.

Obrázek 6.3: Letiště v Hradčanech po roce 1954 (Bilický 2013).

Obrázek 6.4: Průhled podzemním skladem JAVOR (Archiv L. Lahody).

Obrázek 6.5: Objekt podzemního skladu JAVOR (Archiv L. Lahody).

Obrázek 6.6: Podíl nezaměstnaných osob v evidenci úřadu práce v obcích Libereckého kraje k 31. prosinci 2017 (Český statistický úřad: Nezaměstnanost (online) [cit. 2018-02-23], dostupné z

<<https://www.czso.cz/documents/11260/26978316/nezamestnanost.png/4615468e-15fa-4c9f-ae59-d7b72a7c7b4d?version=1.7&t=1519906831226>>.

Obrázek 6.7: Vývoj volební účasti do PS v letech 1996 až 2017 (Pípal podle Volby.cz www.volby.cz).

Obrázek 6.8: Vývoj počtu obyvatel v letech 1971 až 2016 (Pípal podle Českého statistického úřadu www.czso.cz).

Obrázek 6.9: Fluktuace obyvatel v Ralsku v letech 1989 až 2016 (Pípal podle Českého statistického úřadu www.czso.cz).

Obrázek 7.1 Solární elektrárna Ralsko (Svět energie – vzdělávací portál ČEZ: Fotovoltaická elektrárna Ralsko a Mimoň (online) [cit. 2018-03-27], dostupné z <<https://www.svetenergie.cz/cz/elektrarny-2/slunecni-elektrarny/slunecni-elektrarny-cez/fotovoltaicka-elektrarna-ralsko-a-mimon>>.

Obrázek 7.2: Graf vývoje počtu obyvatel a domů v Ralsku v letech 1869 – 2016 (Pípal podle Českého statistického úřadu www.czso.cz).

Obrázek 7.3: Pyrotechnická situace v Ralsku v roce 2004 (Bilický 2013, upravil Pípal).

Obrázek 7.4: Rozsah kontaminace ropnými uhlovodíky v prostoru letiště Hradčany (Bilický 2013).

Obrázek 7.5: Likvidace kontaminace v Borečku (AECOM ©2018).

Obrázek 7.6: Mapa chráněných oblastí na území Ralska (Pípal 2018).

Obrázek 7.7: CHKO Kokořínsko – Máchův kraj v kontextu Ralska (www.mapy.cz upravil Pípal 2018).

Obrázek 7.8: Geopark Ralsko – potenciální turistického využití (Geopark Ralsko: Geopark Ralsko (online) [cit. 2018-04-05], dostupné z <<http://www.geoparkralsko.cz/>>.

Obrázek 7.9: Produkce českého uranu v letech 1946 – 2007 (Temelín.cz: Těžba uranu a následky (online) [cit. 2017-12-29], dostupné z

<http://temelin.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=146&Itemid=1>.

Obrázek 7.10: Světová produkce uranu za období 1945 – 2007 (Temelín.cz: Těžba uranu a následky (online) [cit. 2017-12-29], dostupné z

<http://temelin.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=146&Itemid=1>.

Obrázek 7.11: Vývoj ceny UO₂ na světových trzích 2001 – 2017 (Index Mundi: Uranium Monthly Price (online) [cit. 2018-04-06], dostupné z

<<https://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=uranium&months=240¤cy=czk>>.

Obrázek 7.12: Oblast chemické těžby a úpravny uranových rud (Periodická tabulka:

Hydrochemická těžba uranu metodou ISL (online) [cit. 2018-04-06], dostupné z

<<http://www.prvky.com/hydrochemicka-tezba.html>>.

Obrázek 7.13: Schéma kontaminace tuonské zvodně (Pípal 2018).

Obrázek 7.14: Schéma technologie čištění čerpaných kontaminovaných vod (TZBINFO:

Elektroenergetika (online) [cit. 2018-04-06], dostupné z <[https://energetika.tzb-](https://energetika.tzb-info.cz/elektroenergetika/15439-tezba-uranu-v-ceske-republice)

[info.cz/elektroenergetika/15439-tezba-uranu-v-ceske-republice](https://energetika.tzb-info.cz/elektroenergetika/15439-tezba-uranu-v-ceske-republice)>.

Obrázek 7.15: Kontaminace v tuonské zvodni 1996 – 2013 (Rakušan a Ekert 2018).

Obrázek 7.16: Koncentrace rozpuštěných látek v místech čočkové kontaminace (Rakušan a Ekert 2018).

Obrázek 7.17: Vyvedená kontaminace (t) z cenomanské a tuonské zvodně v letech 2007 – 2015 (TZBINFO: Elektroenergetika (online) [cit. 2018-04-06], dostupné z

<<https://energetika.tzb-info.cz/elektroenergetika/15439-tezba-uranu-v-ceske-republice>>.

Seznam tabulek

Tabulka 3.1: Přehled vojenských újezdů na území ČR a SR (Minařík 2012, upravil Pípal 2017).

Tabulka 3.2: Národní parky v ČR v roce 2017 (Pípal).

Tabulka 3.3: Seznam všech CHKO na území ČR (Pípal podle Ústředního seznamu ochrany přírody

<http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/zchru/index.php?frame&KATEGORIE=CHKO>).

Tabulka 6.1: Vývoj volební účasti do PS v letech 1996 až 2017 (Pípal podle Volby.cz www.volby.cz).

Tabulka 6.2: Počet dopravních spojů na území města Ralsko k datu 31. března 2018 (Pípal podle IDOS.cz jizdnirady.idnes.cz).

Tabulka 7.1.: Struktura pozemků města Ralsko (Pípal podle ARR – Agentura regionálního rozvoje 2011).

Tabulka 7.2: Struktura zemědělské půdy města Ralsko (Pípal podle ARR – Agentura regionálního rozvoje 2011).

Tabulka 7.3: Počet obyvatel v roce 1921 (Pípal podle Chytila 1929).

Tabulka 7.4: Vývoj počtu obyvatel a domů v Ralsku v letech 1869 – 2016 (Pípal podle Českého statistického úřadu www.czso.cz).

Tabulka 7.5: Bytový a domovní fond v letech 2001 – 2011 (Pípal podle Českého statistického úřadu www.czso.cz).

Tabulka 7.6: Porovnání bydlení podle první formy užívání (Pípal podle Českého statistického úřadu www.czso.cz).

Tabulka 7.7: Porovnání standardu bydlení v Ralsku, Libereckém kraji a České republice (Pípal podle Českého statistického úřadu).

Tabulka 7.8: Asanační činnost v Ralsku (Pípal 2018).

Tabulka 7.9: Plošně chráněná území BVVP Ralsko (Pípal 2018).

Seznam příloh

Příloha 1: Muzeum vystěhovalectví do Brazílie Náhlov (Pípal 2018).

Příloha 2: Dohoda o opatření ke zvýšení bojové pohotovosti raketových vojsk (Archiv L. Lahody 2015).

Příloha 3: Muzeum asanace Ralska (Pípal 2018).

Příloha 4: Zdevastované sídliště Ploužnice (Pípal 2018).

Příloha 5: Vykradené a zdevastované byty v Ploužnici (Pípal 2018).

Příloha 6: Certifikát – Národní geopark Ralsko.

Příloha 7: Diamo (Pípal 2018).

Příloha 8: Rekonstruované domy poslední fáze (v pozadí nerekonstruované domy) (Pípal 2018).

Příloha 9: Rekonstruované domy první fáze (Pípal 2018).

Příloha 10: Vyloučená lokalita Ploužnice (Pípal 2018).

11 Přílohy

Příloha 1: Muzeum vystěhovalectví do Brazílie Náhlov (Pípal 2018).

Příloha 2: Dohoda o opatření ke zvýšení bojové pohotovosti raketových vojsk (Archiv L. Lahody 2015).

0033167

~~Průběžně tajné zvláštní důležitost~~

Čj.: 0033162/4

Na základě zákona č. 148/1991 Sb. ze dne 20. 5. 1991
§ 6, odst. 4 písm. a), byl u právního nálezového orgánu
stupeň újmy: 0033162 P R E K L A D

16. 2. 201
Datum:
Jméno: *ZADÁKOVÁ* Podpis: *ZADÁKOVÁ* DOHODA

mezi vládou Svazu sovětských socialistických republik a vládou
Československé socialistické republiky o opatřeních ke zvýšení
bojové pohotovosti raketových vojsk

Rídíc se principy Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzá-
jemné pomoci mezi Svazem sovětských socialistických republik
a Československou socialistickou republikou z 12. prosince 1943;
Konajíc v zájmu dalšího zvýšení bojové pohotovosti Ozbro-
jených sil ČSSR a SSSR,
Strany se dohodly o následujícím:

Článek 1

Smluvní strany se rozhodly rozmístit jadernou munici na území
Československé socialistické republiky, k čemuž se dohodly vytvo-
řit ke konci prvního pololetí 1967 tři objekty, na každém z nich
budou vybudovány dvě speciální skladiště, pomocné zařízení a ty-
pové místnosti pro obsluhující personál.

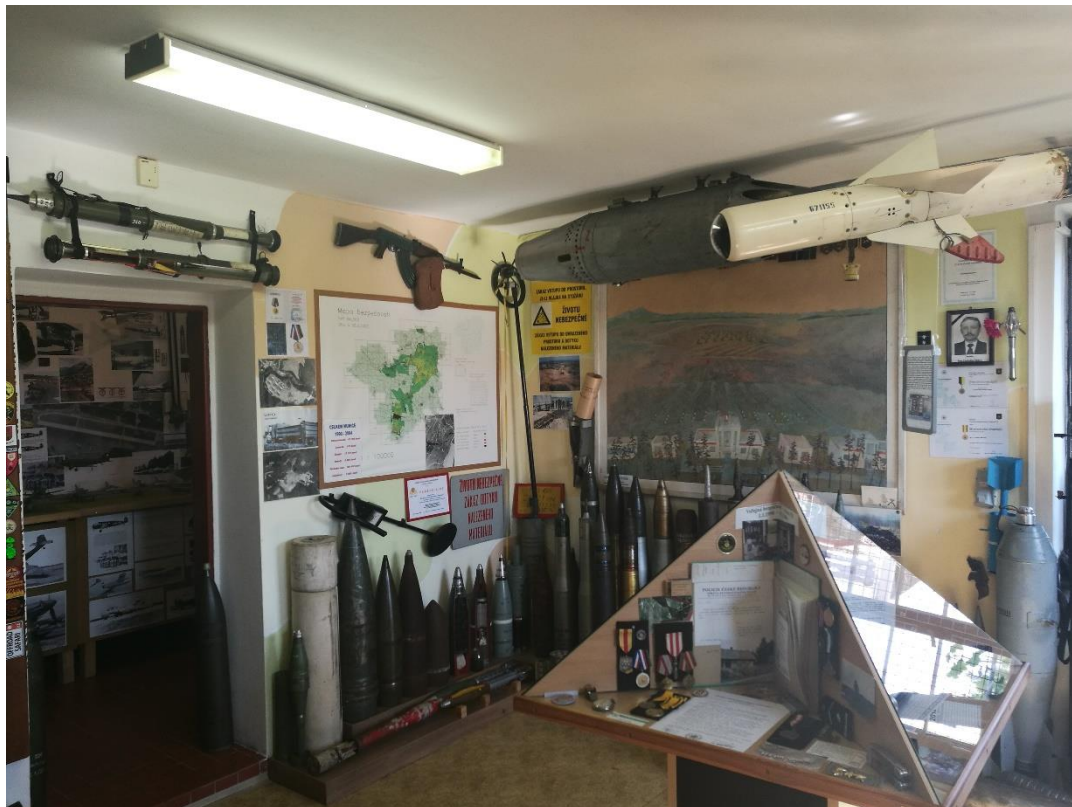
Prostory rozmístění objektů budou stanoveny podle dohovoru
kompetentních orgánů stran.

Oložení jaderné munice a rozmístění obsluhujícího personálu
bude uskutečněno sovětskou stranou po převzetí hotových objektů
společnou komisí.

Článek 2

Sovětská strana bere na sebe projekci objektů, technické
řízení výstavby, dodávku a montáž vnitřního vylučovacího zařízení
skladišť.

Příloha 3: Muzeum asanace Ralska (Pípal 2018).

Příloha 4: Zdevastované sídliště Ploužnice (Pípal 2018).

Příloha 5: Vykradené a zdevastované byty v Ploužnici (Pípal 2018).

Příloha 6: Certifikát – Národní geopark Ralsko.

 národní geopark

Ministerstvo životního prostředí

Certifikát č. 9 / Certificate No. 09
Pro období / for the period 1. 6. 2016 – 1. 6. 2020

Ministerstvo životního prostředí České republiky / Ministry of the Environment of the Czech Republic
uděluje / grants

Certifikát
Certificate

Národní geopark
National Geopark

RALSKO
Název geoparku / Name of the Geopark

Geopark Ralsko o.p.s.
Řídící subjekt geoparku / Managing Subject of the Geopark

Lenka Mrázová
Ředitelka geoparku / Manager of the Geopark

Certifikace je udělena na základě podpisu Charty národních geoparků.
The certificate is granted on the basis of signature of the Charter of National Geoparks.

V případě Radou národních geoparků doloženého porušení jejich principů budou certifikát
a logo národního geoparku certifikovanému uzamčeny odebrány.
In the case of a violation of principles Charter of National Geoparks (proved by the Council of the National
Geoparks) the certificate and logo of the National Geopark will be taken away.

26. května 2016 / 26th of May 2016

Richard Brabec
Ministr životního prostředí

 Vytisknuto na papíru původem z lesů se standardem FSC.

Příloha 7: Diamo (Pípal 2018).

Příloha 8: Rekonstruované domy poslední fáze (v pozadí nerekonstruované domy) (Pípal 2018).

Příloha 9: Rekonstruované domy první fáze (Pípal 2018).

Příloha 10: Vyloučená lokalita Ploužnice (Pípal 2018).

